Politikai röpiratok.

132.

132
1155

BOBULA JÁNOS

SZEREPLÉSE KÖZÉLETÜNKBEN

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL, A FŐVÁROS VI-IK KERÜLETÉNEK AZ 1878-IKI ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐVÁLASZTÁSOK ALATT AZ IPAROS ÉS KERESKEDŐI OSZTÁLY ÉRDEKÉBEN KIFEJTETT MOZGALMÁRA.

ÍRTA

KÁLNOKI HENRIK.

7.

Bobula János arcképével.

BUDAPEST,

KÓKAI LAJOS KÖNYVKERESKEDÉSE.

1879.

— 50

Dr. BALLAGI GÉZA

BOBULA JÁNOS.

BOBULA JÁNOS

SZEREPLÉSE KÖZÉLETÜNKBEN

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL, A FŐVÁROS VI-IK KERÜLETÉNEK AZ 1878-IKI ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐVÁLASZTÁSOK ALATT AZ IPAROS ÉS KERESKEDŐI OSZTÁLY ÉRDEKÉBEN KIFEJTETT MOZGALMÁRA.

IRTA

KÁLNOKI HENRIK.

BUDAPEST,

KÓKAI LAJOS KÖNYVKERESKEDÉSE.

1879.

Lilfrroot 65484

Dr BALLAGI GÉZA.

Munka a polgárnak dísze,
Áldás lesz a jutalom,
Ha királyt diszéti tiszte,
A polgárt a szorgalom.

Schiller után.

NAGYON TISZTELT BARÁTJÁNAK

BOBULA JÁNOS ÚRNAK

ÉPITÉSZ, ÉPITŐMESTER ÉS MÉRNÖK, FŐVÁROSI KÉPVISELŐ-, A MÜNCHENI PASIGRAPHIAI KÖZPONTI EGYESÜLET TISZTELETBELI TAGJA-, A TERÉZVÁROS VI-IK KERÜLETI KLUB ELNÖKE, AZ ORSZÁGOS IPAR-EGYESÜLET ÉPITÉSZ ÉS ÉPITÉS IPARI SZAKOSZTÁLY ALELNÖKÉNEK

AJÁNLJA

A SZERZŐ.

Előszó.

A főváros VI-ik kerületének 1878-ik évi országos képviselőválasztási mozgalmaiban élénken vettem részt és ez alkalomnál sok tapasztalatra tettem szert.

E tapasztalatok nagy része keserű volt, mert általuk jutottam arra a meggyőződésre, hogy az a régi axioma, mely azt mondja, hogy az emberek elvüket, lelkiismeretüket, meggyőződésüket, jövőjüket, mindenüket is képesek személyes ambiciójukért és a percnyi anyagi érdekért feláldozni.

Mert elvüket adták föl azok az iparosok és kereskedők, kik érdekük ellenére adták az urnába szavazatukat; lelkiismeretüket adták föl azok, kik hogy politikai meggyőződésük ellenében, de tán személyes ambiciójuk mellett, egy egyént meg segítsenek választani a másikat alaptalan vádakkal támadják meg, mint ezt némelyek Bobula Jánossal tették.

A választási mozgalmak befejezése után eltökéltem magam e vádakat a nyilvánosság előtt megcáfolni, amit e röpirat kiadásával, mihez Bobula János számos barátai buzdítottak, kisérlek meg.

E röpirat első részében a választások alatt szerzett tapasztalataimat és e feletti nézeteimet, valamint az iparosok és kereskedők sebeit, valamint a módozatokat, melyek szerint e sebek orvoslandók adom elő.

A második rész Bobula János életét, eddigi működését a nyilvánosság terén és az 1878-iki országgyülési képviselőválasztások leirását tartalmazza. Az adatokat e részhez nem csekély fáradsággal a hirlapokból, forditásokból, saját jegyzeteimből és más hiteles kutfőkből gyüjtöttem össze.

A harmadik rész végre a Bobula János által szerkesztett tót hirlap „Slovenszké Noviny“ ama cikkeinek hiteles forditásait tartalmazza, melyekben Bobula János a politikai panszlavizmus ellen a magyar államiság eszméje mellett küzdött.

E munkácskát azzal a kivánsággal bocsájtom ki, hogy az ügynek, melyet hangoztat és melynek Bobula János egyik előharcossa, t. i. magyar ipar- és kereskedelem emelésének és a magyar államiság eszméjének számos barátot és harcost szerezzek; ha e kivánságom teljesül, akkor célt értem és fáradságom dúsan meg van jutalmazva.

Budapesten, 1879-ik évi január havában.

Kálnoki Henrik.

I.

Az igazságtalanságban két faj van: az egyik azoké, kik valakit jogtalanul sértenek; a másik azoké, kik a jogtalanul sértettet nem oltalmazzák.

Cicero.

A mozgalmak között, melyek 1867 óta, mióta t. i. hazánk alkotmányát visszanyerte, Magyarországon megindultak, parliamenti életünkre, nemzetünk jövőjére, de különösen az ipar és kereskedelem fejlődésére, valóban méltó helyet foglal el és messze horderejü volt az a mozgalom, mely az 1878-iki országgyülési képviselőválasztások alatt a főváros VI-ik kerületében nehány lelkes férfiú által megpendittetett.

E mozgalom céljául, feladatául, az ipar és kereskedelem tespedéséből való kiemelkedését tüzte ki.

Nem tagadható, hogy ép e két ága a nemzetgazdászatnak, *mely leginkább van hivatva a nemzet jólétét és kényelmét előmozditani és fenntartani, nálunk a legmostohább bánásmódban részesül.*

Sajátságos, hogy a magyar népben még most is meg van egy bizonyos előitélet az iparos és kereskedő osztály iránt, mely az ipar és kereskedelem haladását nagyban gátolja; különösen az ipar nálunk félig-meddig *lenézett* állás, úgy, hogy *csakis a legszegényebb osztály az, mely az ipart ténylegesen gyakorolja.*

És mily kimérhetlen kárára van ez a hazának!

Ez okozza azt, hogy a fiatal emberek, kik magukat az iparra szánják ritkán, végeztek több iskolát mint legfeljebb az

elemit, de nagyon sok esetben még azt se, mert a szegény szülők örülnek, ha fiaikat minél előbb műhelybe adhatják, hogy egy tehertől meneküljenek. *De az ipar sikeres terjesztéséhez bizonyos képzettség szükséges*, melylyel ez ifjak nem birnak, de később se szerezhetik meg maguknak, mert *nem rendelkezünk elégséges iparisskolákkal; és ez az, ami iparunk fejlődhetését már alapjában megbénitja.*

Végre az a körülmény, hogy csakis a szegényebb osztály az, mely az ipart gyakorolja, okozója annak, hogy *nincs nagy iparunk, iparcikkeinkkel nem versenyezhetünk a külfölddel.*

Mert iparosaink nem rendelkeznek azzal a tőkével, hogy műhelyüket a kor kivánalmai szerint célszerüen berendezhessék, e mellett kénytelenek az anyagot kicsinyben nagyobb áron beszerezni, és azonkivül *felvett tőkéjükért irtózatos kamatot fizetni*, mihez még a roppant nagy adó is járul.

Ily állapotok mellett, a szellemi és anyagi képességek ily hiányával *hazai iparunk nem foglalhat helyet a nemzetközi küzdtéren*; és addig mig ez állapotok nem változnak, mig a vagyonosabbak se vonják vissza fiaikat az ipartól, *addig nem is remélhetjük, hogy valaha komolyabb eredményt érnünk el.*

*

De ez állapotnak csak az az okozója, hogy nálunk az ipar lenézett állás. Hogy jobb modú szülőink úgyszólván *kényszeritik* gyermekeiket a tanulásra és serdültebb korukban ép úgy fenyegetik őket, ha nem akarnak tanulni, azzal, hogy *„inasnak adják“*, mint a kis gyermeket a kéményseprővel. Ez által természetesen abból a szegény gyermekből, ha nincs elég tehetsége a „bovizálás“-hoz, nem lesz más örökös irnoknál, holott talán *ügyes iparos, és igy hasznosabb és boldogabb polgár válhatott volna belőle.*

De küzdeni kell a nép ama, az iparos és kereskedő irányában való megrögzött előitélete ellen, mely a legalsóbb rétegtől föl a legfelsőbbig, majd mindenütt meg van, küzdeni kell nemcsak társadalmi életünkben, hanem küzdeni

kell ott is, ahol legtöbb haszna volna, hol lehetne valamit gyógyitására tenni, *küzdeni kell a törvényhozó testűletnél : a parliamentben.*

Ez volt célja annak a mozgalomnak, mely a főváros VI-ik kerűletében lábra kapott, mely az ipar és kereskedelem képviseltetését a parliamentben tűzte zászlajára. — —

De voltaképen mi okozta, mi hozta létre e káros előitéletet? Meg van-e ez a külföldön is? vagy csak nálunk?

E két kérdésre okvetlenül felelnünk kell, ha meg akarjuk feladatunkat oldani, kell az okozat okozóját ismernünk.

Nem ez volna ugyan e röpirat feladata, de oly szorosan, összefügg azzal, hogy e kérdések megoldását nem mellőzhetjük mert nélkülök a főváros VI-ik kerület 1878-iki választási mozgalmainak föntebb érintett iránya, végcélja és okozója nem volna megérthető.

*

Az első kérdésre, a magyar nép előitéletére az iparosok és kereskedők irányában, nem találunk más magyarázatot, *mint a magyar nép ellenszenvét mindaziránt, ami idegen*, és minthogy az első iparosok és kereskedők Magyarországon idegenek voltak, az idegenek iránti ellenszenv átruháztatott az iparosok és kereskedőkre egyáltalában.

Növelte ez ellenszenvet tán még az az irigység is, melyet az a sok kiváltság keltett, melyeket az idegen bevándorlott iparosok és kereskedők, bölcs előrelátó királyainktól, különösen Szt. István és IV. Bélától nyertek; de növelte még az a körülmény is, hogy mi, mint büszkén mondani szoktuk *prókátornemzet vagyunk*, miből nemzetünkben nagy hajlam keletkezett a prokátorsághoz, úgy, hogy a magyar embernek már szavajárása, ha fia jövőjéről kérdeztetik: *„Ha a fiam már pap nem lehet, akkor legalább fiskáris vagy nótáriusnak kell lennie!“* — —

Magyarország, mely oly gazdag, oly kimerithetlen nyers terményekben, nem képes e nyers terményeket saját földjén értékesiteni, hanem a külföldre van utalva. Ez ország, hol a

legszebb, legjobb gyapju nyeretik, szöveteit külföldről hozza, hol a legfinomabb len terem, vásznát külföldről hozza, ez ország, melyben a legtöbb marha tenyésztetik kénytelen még a bőrt is külföldről hozni csizmáihoz. Bányáink telve a legjobb legdrágább ércekkel, és mégse vagyunk képesek hazánkban csak egy tűt, egy gombot készíteni; erdőinkben a legszebb legértékesebb fák teremnek, de mi haszna, ha nem vagyunk képesek azokat nagyban értékesiteni?

Természetes, mert a fiskáris meg a nótáriusnak egészen más a hivatása, mint a vésővel és kalapácscsal vagy pedig a rőffel dolgozni napestig, a mellett még, minthogy szükségünk is van a prókátorokra, szükségünk van különösen mióta alkotmánynyal birunk, az ügyvédi kar túlságosan elszaporodott, mig más oldalról *sok erő vonatott ezáltal az ipar és kereskedelemtől el.*

De még veszélyesbbé lőn e körülmény azáltal, hogy ifjaink a nem iparos vagy kereskedői szakma elértét mint valami *magasabb* célt tűzték ki maguknak, *a két kézzel való munka háttérbe szorult*, lenézetett és ezáltal származott Magyarországban az a különféle kasztrendszer, *melynek az iparos és kereskedő a páriája.*

*

Igy volt ez különben az egész világban, addig mig James Watt első gőzgépe meg nem kezdé monoton kereplését, mely kereplés többet mondott, mint a leghatalmasabb parancsszó; azt harsogá a világba: „Ipar és kereskedelem! felkelt a te napod is, felkelt egy uj aera napja!“ E nap első sugarai: Stephenson lokomotivja és Forbes gőzhajója csakhamar győzelemre segíték a kézzel fogható anyagot, a *materialismust* az eszményi rajongás, az *idealismus* felett és Morsé távsürgönyzője villámgyorsasággal tudatá e győzelmet a világgal.

A közlekedési eszközök azok, mik első sorban hivatvák az ipar és kereskedelem lenditésére. Törekednünk kell ezek

gyarapitásán és tökéletesbitésén és megfeleltünk az ipar és kereskedelem követelményei első tényezőjének.

De dacára annak, hogy földeinket már rég szeldelik a vasut egyenes vonalai, hogy folyóinkon már rég repül madársebességgel a gőzhajó, hogy a távirda segitségével a szó nálunk is már rég egyenlő sebességü a gondolattal: e győzelemnek csak a hire érkezett hozzánk, és nálunk némikép most is az idealismus uralkodik a realismus felett, ezt a fenn idézett okok mellett, hogy t. i. *a vagyonosabb osztály elvonja gyermekeit az ipartól*, még csak az okozza, hogy *a törvényhozói testületben nincs elég férfiú ez érdekek képviseltetésére és megvitatására* és azok is, akik ott vannak és ezt teszik, csak olyanok, kik az iparos és kereskedői osztály sebeit csak a madártávlatból vehetik bonckés alá, kik nem éreznek úgy mint beszélnek, mert nekik nem fájnak direkt e sebek.

Parliamentünkben tulnyomó számban vannak képviselve a politikusok, ügyvédek, papok, nagy is kis földbirtokosok; vannak itt pénzügyi kapacitások, hirlapirók a sajtószabadság megvédésére, sőt a szinháznak is van képviselője, *de az ipar és kereskedelemre alig találunk egy-két képviselőt, és ezek sem a főváros emberei, *) dacára annak, hogy ép a főváros, mint az ipar és kereskedelem központja volna első sorban hivatva, magát e minőségben képviseltetni.*

Már a felhozott érvek mellett ez is elég volna ama mozgalom életrevalóságát és jogosultságát bizonyitani.

A főváros VI-ik kerületének ama tekintélyes polgárai, kik e mozgalmat megpendítették, egy jelöltet akartak felállitani, kitől megkövetelték, hogy polgártársuk legyen, ki velük együtt él, velük együtt érez és mozog, kit ugyanott szorít a csizma mint őket és ki ha saját bajait mondja el, egyszersmind polgártársai bajait panaszolja, ki ha saját érdekét védi, egyszersmind védi polgártársai érdekeit. És ki képes érdekeimet jobban képviselni, mint saját magam? hol találok jobb ügyvé-

---

*) Wahrmann Mór ma nem kereskedő, hanem financier.

det panaszaimhoz, jobb orvost bajaimnak, mint saját magamat? vagy olyat kinek ugyanaz a baja, ugyanaz a panasza, mint nekem?

*

Követelték még, és ezt első sorban követelték, hogy jelöltjök iparos legyen, ki maga legjobban tudja, mi van előnyére és hátrányára saját magának és igy annak az egész árva elhagyott iparnak, ki legjobban tudja az elméletet a gyakorlattól megkülönböztetni és igy meggátolhatná azt, hogy oly törvények hozassanak, melyek elméletben tán nagyon szépek, de a gyakorlatban kivihetlenek és *a népnek csak bukását és romlását idézhetnék elő.*

És hány ily törvényünk van, melyek a mellett, hogy az államnak kárt, az iparos polgárságnak csak végelpusztulást hoznak!

Mint ilyet csak egyet akarunk felhozni: *az adókivetést.*

Ha egy mesteremberre, ki egy legénynyel dolgozik és számos tagú családja miatt kénytelen nagyobb lakást bérelni, 100—150 frt állami adó rovatik — ennek segitség nincs; *ez menthetetlenül elbukik családjával együtt!* Fizethetett volna és fizetett is volna 20—30 frtot, de 150 frtot nem képes fizetni; az állam őt az első két évben ily adóval *tönkre tette* s most nem fizethet semmit. Neve előfordul ugyan az adózók névsorában, de *nála már exekválni sincs mit.* Az ily igazságtalanúl és méltatlanúl megterhelt polgárnak *össze kell rogyni* a reá rótt teher alatt, s őtet *adóképtelenné s proletáriussá* teszik, — de a törvény nem enged kivételt tenni s ő neki *el kell veszni.* Sokan vannak, kik már az adókivetésre nem is gondolnak, mert már egyáltalán *nem képesek* fizetni. Az állam pedig nem nyer semmit; — nyer a társadalom — *egy teherrel többet vele.*

De kik azok, kikre e törvény igazságtalansága egész sulyával nehezedik? Talán a tőkepénzesek, földbirtokosok?

Nem! hanem csakis az iparos és kereskedők.

Állami háztartásunk olyan, hogy egy szegény szatócs,

kinek egész boltjában nincs 300 frt értékü árúja és ki örül, ha keserves mindennapi kenyerét, felesége és gyermekei segitségével megszerezheti, *kényteleníttetik 40—50 frt állami adót fizetni* és az illető közegek ezt természetes dolognak veszik s *ha kell, el is adatják holmiját és egész phlegmával koldusbotra is juttatják.* Nem gunyja ez az 1848-ban a testvériség oly sok vérért kiküzdött eszméjének?

Hány ily fekélye van még hazánk testének? Hány ily igazságtalanság van még törvényeinkben?

S vajon ki volna hivatva e fekélyek orvoslására? ez egyenlőtlenségek és igazságtalanságok megszüntetésére?

Talán az a ki születése óta csak a kényelmet ösmerte? ki e dolgokat csak az ujságokból olvasva ismeri, vagy az, *ki maga is érzi e bajokat, kinek magának is fájnak e sebek?*

A választás e kettő között nagyon könnyü.

S a jobbára ipartüző és kereskedő elemekből álló VI-ik kerülete a fővárosnak, választott — az elsőt választotta.

Vajha ne csalatkoznának abban a férfiúban, kit érdekük ellenére bizalmukkal megtiszteltek!

De mi okozta azt, hogy e kerület annyira meg tudott feledkezni saját érdekeiről, annyira képes volt saját magát megtagadni? — Ármány és cselszövény!

Agitátorok, irigykedők, kikkel mindig és mindenkor bővelkedtünk: cifra, kacskaringós ékesszólásokkal, üres, légből kapott phrázisokkal vezették tévutra a népet, hogy ambiciozus céljaikat elérjék, mely célokat álnok módra az eszköz fölé helyeztek és nem rettegtek vissza alaptalan, a magyar természetével összeférhetlen vádakat egy mozgalomnak felróni, mely *mozgalom egyedüli és egyetlen célja csak a polgári jólét és biztonság, a haza szent érdekeinek megvédése és az ipar s kereskedelem emelése volt.*

E vádak már magukban hordják cáfolatukat; nem is akarok reájuk reflektálni, de egyet nem mellőzhetek megemliteni és megcáfolni, nem mellőzhetek Cicero azon irányelvemül kitüzött szavai folytán, melyeket e sorok élére irtam.

Ez az egy vád személyeskedés volt; az ellen volt irányozva, kit a sors e mozgalom élére állitott.

*

E mozgalom megpenditői természetesen rögtön átlátták, hogy annak az iparosnak, ki őket a parliamentben képviselje, a mellett, hogy iparos és polgártársuk legyen, parliamenti műveltséggel is kell birnia.

Kerestek és találtak is egy férfiút, kit feddhetlen, önzetlen erkölcsei, egyszerü becsületes jellemeért mindnyájan egyiránt kedveltek, ki egyszerü iparos léte dacára bir annyi műveltséggel, oly kitünő képzettséggel és parliamenti érzékkel, hogy a jelöltségnek tökéletesen megfelelt volna, s ez a férfiú *Bobula János* helybeli polgár és épitőmester.

Az irigység, az ármány és a cselszövény e férfiút se hagyta bántatlanul, oly váddal neheztelte, melynél rútabb bűnt magyar emberre nem ruházhattak volna — *Bobula Jánost a panszlavízmussal vádolták.*

A kik Bobula Jánost személyesen ismerik, azonnal *mentnek* mondják e bűntől, mentnek fogják azok is mondani, kik ezentúl ismerkednek meg vele.

Célszerübbnek, kellemesebbnek tartom ez utóbbi módot a hosszas és untató polemizálásnál — mire ugyan e vád megcáfolásánál nem igen nagy szükség volna, — de *győződjék meg mindenki saját maga*, pillantson vissza *Bobula János* eddigi működésére és életére — mire én csak vezérfonalat akarok a következőkben nyujtani — kisérjék figyelemmel további működését is, és ha ezt teszik, *nem fog egy ember sem akadni, ki e vádat később is ki merészelné mondani*, hacsak lelkiismerete és meggyőződése ellen nem akar cselekedni.

Addig is szives figyelmökbe ajánlom Bobula János eddigi élete és működésének leirását, mely telve van a *legérdekesebb és legtanulságosabb mozzanatokkal* és szorosan összefügg a lefolyt évtized történelmével, mit *szigoruan ragaszkodva a történelmi igazsághoz* a következőkben adok elő.

II.

Mi szép az élet, midőn a mindennapiság parányi köréből kiemelkedik s magát valami nagy és szent, és milliomokat érdeklő cél után intézi!

Kölcsey Ferenc.

Bobula János született 1844-iki március hó 15-én, tehát épen négy évvel azon nap előtt, melynek még emlitésénél is hevesebben szökik a magyar ereiben a vér, Ujvárott, Felső-Magyarországban, Liptómegyében, hol atyja jelenleg is él, mint cipészmester és kis földbirtokos. Az első elemi oktatást a szülői házban nyerte, később azonban, az ötvenes években atyja, (ki a forradalom idejében a németek és hurbánisták elől kényszerittetett Pestre szökni,) a magyar nyelv eltanulása és további kiképeztetése végett Komáromba vitte, hol az elemi és gymnasiumi osztályokat látogatta.

A rajzoláshoz már korán kiváló hajlamot tanúsitott, s ez volt oka annak, hogy atyja őt az épitészi pályára buzditotta s gymnasialis tanulmányai befejezése után, Rima-Szombatra, egy jó hirnévben álló épitészhez adta, hogy ez őt, úgy az irodai épitészi, valamint a gyakorlati épitési munkálatokra „*kitanitsa*“.

Három évvel ezután Bobula Losoncon már mint művezető egy egyszerü emeletes házat vezetett és épitett. Ezután egy évvel később Pestre jövén, hol majd mint rajzoló, majd mint művezető működött.

1863-ban folyamodott az országos épitési igazgatóság-

hoz az épitéstani vizsga letételeért, mi megengedtetvén, ő az *épitőmesteri* vizsgát le is tette és a m. k. helytartó-tanács az épitési igazgatóság utján az épitőmesteri oklevelet kiadta neki. 1867-ben Pest városánál a tanács utján mint okleveles épitőmester iktattatott be.

Ezek után épitész is akarván lenni, már mint okleveles épitőmester folyamodott a műegyetemen való fölvételért s ott letévén a fölvételi vizsgákat, négy éven át látogatta a műegyetemet s a mű- és diszépitészettanból, valamit a mérnöki szakmából és a könyvvitelből a vizsgákat letette.

Mint minden szegény tanulónak, úgy neki is, saját magának kellett ellátásáról gondoskodnia, és ez időben ismerkedett meg *Francisci* m. k. helytartó-tanácsossal, a későbbi főispánnal, ki ekkor Schmerling alatt a centralisació érdekében egy tót lapot szerkesztett, melynél Bobula, mint alárendelt munkatárs működött.

Azonban már nevelésénél fogva a tót centralistákkal nem értvén egyet, s azonkivül tapasztalván, hogy *Pauliny*, nevével visszaéléseket követ el, ily módon nem akarta kenyerét keresni, tehát kilépett Francisci lapja szerkesztőségéből és tanitási órák, rajzolás, lapokbani levelezés, forditások és könyvnyomdai munkálatok által igyekezett, a műegyetemen való tartozkodása alatt, élete fentartásáról gondoskodni.

Hogy ily viszonyok között a létért való küzdelem több időt igényelt, mint a mennyit tanulmányaitól elszakithatott volna, az nagyon is természetes. A kényszerhelyzet vitte őt arra, hogy hirlapiró lett; és 1863-ban kilépvén a szerkesztőségből, *a tót Schmerlingisták tábora ellen, a magyar államiság eszméje mellett küzdött* — a mennyit t. i. egy tanuló egy szervezett párt ellen küzdhet.

A felvidéki tanulókat: jogászokat, philologusokat, technikusokat stb. Pesten maga körül csoportositotta és ezekben hű követőkre akadt, kik az ő szerkesztősége mellett egy tót belletristikus lapot adtak ki, mi ugyan nem foglalkozott politikával, de mégis világosan dokumentálta, hogy a *felvidéki*

tanuló ifjuság az oroszbarát és Schmerling politikával, melyet a Francisci tót lapja a „Pestbudinszké Vedomoszti“ képviselt és a tót nép között igyekezett érvényre juttatni, *nincs megelégedve;* sőt a Bobula körül csoportosult felvidéki ifjuság nyiltan kimondotta, hogy *határozottan rosszalja* ez irányt, és *csak a magyar államiság eszméjét tartja a tót népre nézve is üdvösnek.*

Az orosz és Schmerling tótbarátok lapjukkal élén, meg is támadták Bobulát és működését, sőt a háborút nyiltan kihirdették ellene azért, mert elég bátor volt a tótok között terjesztett orosz és Schmerlingféle irányzat *ellen* föllépni.

Ekkor még nem volt módjában ez áramlattal a harcot fölvenni, de az eszmével nem hagyott fel, hogy ez később majd mégis sikerülend, ami, mint alább látni fogjuk, csakugyan be is következett.

*

Bobula, technikai tanulmányai bevégezte után, nagyobb utazást tett Német- és Franciaországban, hogy az épitészet terén bővebb kiképeztetést és tapasztalatokat szerezzen magának. Mint több lap levelezője sok külföldi tudóssal jött érintkezésbe, kiknek nemcsak barátságukat nyerte meg, hanem általuk később több kitüntetéssel is halmoztatott el.

Igy történt többek közt, hogy Münchenbeni tartózkodása alkalmával, hol az épitészet remek műveit tanulmányozta, nyilvános helyen egy tudós társaság előtt elmondott beszéde után, a müncheni pasigrafiai egyesület őt tiszteletbeli tagjául választotta meg.

Utazásából visszatérve, kisebbszerü földszintes és emeletes lakházak épitésével foglalkozott, de e mellett még több lapnak maradt levelezője. *Böszörményi* barátja „Magyar Ujság"-ába is irt, de majd kizárólag technikai és párisi világtárlati cikkeket.

1867-ben Bobula egy *hazafias szellemben*, tót nyelven irandó lap kiadására szólittatott fel. Az alig 24 éves fiatal emberre az ily felszólitás csak csábitólag hatott s minthogy

egyrészről *Kossuth Lajos* és *Deák Ferenc az ily lap kiadását nemcsak jónak, hanem kivánatosnak jelezték*, másrészről pedig a felvidéki tótság mindinkább rosszalta az oroszbarát és Schmerling-féle Budán megjelenő „Pestbudinszké Vedomoszti“ lap irányát, Bobula eltökélte magát a lap kiadására, és azt az 1868-ik év kezdetével „*Szlovenszké Noviny*“ (Tót ujság) név alatt meginditotta. A lap hetenként háromszor jelent meg.

E lap meginditása alkalmából az összes magyar sajtó és számos publicista üdvözölte Bobulát. Maga Kossuth Lajos, Turinból 1867-iki dec. 24-én Bobulához intézett levelében többek közt igy szól: . . . „*A „Szlovenszké Noviny“ programmjában az Ország földterületi épségének, s politikai egységének elvül felállitását s a demokracia irányban bevallását örömmel üdvözlöm — s óhajtom, hogy az Ön vállalata a nemzetisegi viszály minden irányban kielégitő kiegyenlitésének hatályos tényezőjévé váljék*“ . . . . stb.

*

Bobula működésének főtörekvése az volt, hogy a felvidéki tótság ne Thúróc-Szent-Mártonban, vagy másutt valahol, hanem *Budapesten keresse és találja fel gyú- és központját*. Ép e célból alapitotta Bobula 1869-ben több magyar hazafi pártolása mellett a „*Minerva*“ magyar-tót könyvnyomdát, melynek első részvényesei közé tartoztak: *Deák Ferenc*, *Andrássy Gyula gróf*, *Gorove István*, *P. Szathmáry Károly*, *a Szent-Iványék*, *Madocsányiék* stb., kik úgy anyagilag, mint szellemileg pártolták a vállalatot, mint azt különösen a „Minerva“ megnyitási ünnepélyén világosan kimutatták, hol P. Szathmáry Károly tartotta a megnyitó beszédet.

A „Minerva“ megalapitására szóló felhivás igy hangzott:

„Az a régibb eszme: Pesten, a mi központunkban egy magyar-tót könyvnyomdát alapitani testté vált s alólirottak felhivják a t. c. közönséget a „Minerva“ első magyar-tót könyvnyomda részvényeinek aláirására.

„E nyomda alapszabályai a hatóság által helybenhagyattak és végleges előterjesztésük a részvények aláirása után a közgyülésből fog megtörténni.

„Hogy a célt és a fizetési módozatokat legrövidebb szavakkal jelezhessük, kiirjuk itt az alapszabályok azon pontjait, melyek erre vona koznak.

„Cél: általános műveltséget irodalmi, különösen népnek szánt, művek nyomtatása és kiadása által pártolni, különös tekintettel a tót irodalmi munkálatokra.

„A társulat alaptőkéje 40.000 frt., 800 drb. 50 frtos részvényben fizetendő . . . . stb.

„Pest 1869. april hó 25-én. Bobula János, épitész; Boor József, ügyvéd; Budinszky György, szabómester; *Deák Ferenc*, képviselő; *Gaal Ernő*, ügyvéd; Halus Pál, lelkész; *Jeszenszky László*, földbirtokos; *Kralik Samu*, órás; Libetbánya városa; *Pettényi Otto*, a „Haza" titkára; *Plesch Mátyás*, gyáros; *Dr. Riedl M.*, egyetemi tanár, magyar és a fin akademia tagja; *Szathmáry Károly*, a „Hazánk" szerkesztője; *Szent-Iványi Adolf*, képviselő és ministeri tanácsos; *Szilágyi Virgil*, képviselő; Szkitzák Ferenc, fürdő tulajdonos; Sztratimirovits György, képviselő; Thury János, gyáros; Zarzetzky József, gyáros.

P. Szathmáry Károly megnyitó beszédében kiemelé, hogy „Magyarországot, a mennyire csak a történelem visszaemlékezik, mindig különféle népek lakták, melyeket ezer évvel ezelőtt Szt. István egy birodalommá egyesite és az atyai tanácsok közt, melyeket Imre fiának adott, különösen szivére kötötte, hogy az *idegen letelepedőket tisztelje s a helyett, hogy a nép különféleségétől félnie kellene, ép ez fogja a haza fenállásának éz szabadságának alapkövét képezni.*

„És ezer év se volt képes a szent király e bölcs nézetét meghazudtolni, egy évezred alatt se vesztettek Magyarország népei csak egyet is legszentebb emberi jogukból: nyelvükből és nemzetiségükből; egy évezreden át e népek együtt védelmezték e haza életét és jogait, és oly alkotmányt teremtettek,

mely az ország, a szabadság alapján való jövő felvirágzásának, legegészségesebb csiráit hordja magában.

„A véres háborukban, melyeket mongolok, tatárok és törökök ellen, létünk vagy nem létünkért küzdöttünk, a haza szent hantjai alatt a magyarok csontjai mellett még a tótok, románok, horvátok és ruthenek hamvai is nyugszanak; és azokban a harcokban, melyeket vallásszabadságunkért vívtunk, első sorban álltak Felső Magyarország tót népei; Zrinyi csatáiban, melyek hazánkat megmentették, a horvátok voltak az előharcosok, és ruthén s román felkelők voltak azok, kik Rákócy csatáit megkezdték és be is fejezték.

„Mit bizonyit ez mást, mint azt, hogy *a közös haza az összes testvérnemzeteknek egyaránt szent és drága volt*, hogy e közös haza jogai és szabadságai egyaránt szentek voltak előttük, és hogy ők, a helyett, hogy üres légvárakat épitettek volna, annak az eszmének éltek, hogy *a földet, mely legközelebbi őseit takarja, örökös hazájuknak tekintsék.*

Továbbá kifejté Szathmáry, hogy „Magyarország első sorban van hivatva, oly végcél elérésére példát adni, mely végcél nem lehet más, mint *e haza összes népeinek békéje és szabadsága* a kölcsönös tisztelet alapján.“

„E végcél után törekednek időnkben a népek milliói.“

„A szabadságért küzdő francia nemzet csak nemrég törte meg az olasz nemzet sokszoros bilincseit, és az a sajnálatra méltó kisérlet, melyet a lengyel nemzet megsemmisülésének szoktak nevezni, valóban nem az orosz nemzet érdekében történt, hanem egy becsvágyó dynastia érdekében, melynek leigázó uralma csak addig fog tartani, mig a valódi nagyság és szabadság eszméi az Ukraine setét erdőibe is behatol.“

„Hogy *a magyar, szláv testvéreit sohasem akarta leigázni, lenyomni*, bizonyitja a történelem és törvényeink, hogy se ma, se pedig jövőre nem gondol erre, — bizonysága ennek többek közt a most már tökéletesen megalakult társaság: „Minerva,“ mely a tót irodalom támogatása mellett, még a közös haza

iránti szeretet fölélénkitését és fenntartását, tüzte ki magasztos céljául."

„Ez a legszebb bizonysága a valódi testvérülésnek, hol az egyik *testvérnép*, a másiknak, hazafiui — nemzeti törekvéseink gyámolitására, készséggel nyujtja segitő testvérkezét."

„Én részemről — igy fejezé be Szathmáry szavait — tökéletesen meg vagyok győződve, hogy e társaság is egy uj kötelékkel erősiti meg azt a meggyőződést, hogy *igaz testvéreinket nem kell messze keresnünk, a mennyiben egyikünk a másikában megtaláltuk*, és hogy e két népet a sors, melyet szerencsében és szerencsétlenségben egy évezreden át osztottak, még az évek ezrein át fogja egymáshoz füzni az egyesült erővel virágzásra hozott, szabad és boldog haza földjén."

Szathmáry Károly e viharos tetszéssel fogadott beszéde után egy, ez ünnepélyre szerzett költeményt olvasott fel.

A többi ünnepélyességek befejezése után az egész társaság egy közös banketre ment, melyen többek közt részt vettek: *Ghycy Kálmán*; Rajner az akkori belügyminister küldöttje: *Cselej János*; a ministerelnök Andrássy Gyula gr. titkárja: *Okolicsány*; Horváth Boldizsár igazságügyminister helyettese: *Csemeghy*; azután *Klapka György*, *Királyi Pál*, *Csernátony*, *P. Szathmáry Károly*, a lengyel hazafi és hirlapiró *Golyemberski*, *Mednyansky A.* . . . . és még többen.

Legelőször is *Ghycy Kálmán* emelt szót és körülbelül ezeket mondá: „Egy igaz hazafi csak szivből örülhet, ha látja, hogy szeretett magyar hazánkban *az ipar és kereskedelem emeltetik* és terjesztetik, mi nemcsak az egyes vállalkozók, hanem *az egész haza javára van. A mezőgazdaság terén eddigelé nyert eredményeink, megváltozott állami viszonyaink folytán, már nem felelnek meg a hozzá füzött követelményeknek; ipar és kereskedelem azon hatalmas tényezők, melyek e hiányon segiteni hivatvák. Tisztelet tehát azon hazafiaknak, kik az ipart és kereskedelmet az országban terjesztik, és tisztelet azon honfiaknak is, kik a „Minervát" alapitották és életbe léptettek.* És aminek a „Minerva" alapitásánál szivből örülnünk kell, az a

körülmény, hogy a „Minerva“ *a nemzetiségek testvérülésének utiára lépett.* Ez a nyomda legfényesebb példát mutat arra, hogy a testvérült nemzetiségek az ipar és kereskedelem terén egyesült erővel sokkal hathatósabban működhetnek, mintha az egyik nemzetiség a másiktól elválik. Aki tehát igazán szereti hazáját, annak egész szivéből kell a nemzetiségek testvérülését a közös hazában, kivánnia“ stb.

Miután *Jeszenszky L.*, a „Minerva“ igazgatója a vendégeket felköszöntötte és egy hosszabb beszédben a „Minerva“ hivatását fejtegette, *Csemeghy*, az igazságügyminister helyettese eképen szólt:

„A mai ünnepélyhez *Horváth minister ur ő excellenciája nevében jelentem meg*, ki fontos teendők által a személyes megjelenésben gátoltatott, amiért sajnálatát fejezteti ki a tisztelt társaságnak és kivánja, hogy a „Minerva“ mindnyájunk örömére a kitűzött irányban a legjobb eredménynyel működhessék, virágozzék és emelkedjék.“

Csernátony beszédében kiemelé azt a körülményt, „hogy ez ünnepélyre, *tekintet nélkül a politikai pártállásra*, jelentek meg, hogy csak mint *hazafiak* jöttek, *tót honfiak* körébe a „Minerva“ megalapitásához. Az ez ünnepélynél megjelentek en miniature képét nyutják a babyloni torony épitésnek, melylyel Magyarország soknyelvüségét szokták, elég hibásan, összehasonlitani, és lám, a jó akarattól lelkesülve mégis megértjük egymást és a legszebben harmoniálunk egymással, a nélkül, hogy társaságunkban a legcsekélyebb zavar támadna. Például felhozza Amerikát és a Svajcot, hol szintén több nyelv uralkodik, a nélkül, hogy babyloni nyelvzavar léteznék. Ez országok után *Magyarország van első sorban hivatva, nemzetiségi tekintetben példájukat követni.* És ezt biztosan el is érjük, ha az uton haladunk tovább, melyre tót honfiaink a „Minerva“ alapitásánál léptek“ stb.

Okolicsány, a ministerelnök helyettese beszédében kifejté, hogy „csak a műveltség és felvilágosodás képesek az embereket társadalmilag egyesiteni, és minthogy a „Minerva“

társaság a műveltség és felvilágosodás terjesztését tűzte ki céljául, Magyarország nemzetei egyetértésének megerősitéséhez a legjobb szolgálatokat fogja tenni."

Ezután *Bobula János*, egy hosszabb beszédben kiemelé a tótok őszinte örömét a fölött, hogy *hazai magyar ministeriummal birunk* és hangsulyozá, hogy mindnyájunkat egy eszme fűz össze: *a magyar államiság eszméje, mely előtt minden politikai pártállásnak háttérbe kell szorulnia.* Végül felolvasá az ünnepélyre érkezett sürgönyöket és leveleket, ezek közt *Deák Ferenc* levelét is, miben ez őszinte sajnálatát fejezteti ki a társaságnak, hogy már több napig tartó betegsége miatt, nem vehet a „Minerva" megnyitási ünnepélyén részt."

Még többen szólottak, ezek között megemlitjük még *Királyi Pált*, ki mintegy válaszul Csernátony toastjára a babyloni toronyépitésről szólott; és megjegyzé többek között, hogy ő *Magyarország soknyelvüségétől nem fél*, és hogy nem szabad a képzelt zavarodástól visszaijedni, hanem lelkesen tovább kell épitenünk.

P. Szathmáry Károly Klapkához fordulva igy szólt „Ön tisztelt honfi, hosszabb időn át élt Svajcban, hol a legkülönbözőbb nemzetiségek egymással egyetértésben és békében élnek. Ön legjobban tudja, hogy Magyarországnak Svajc példáját kell, és hogy kell követni. Tekintsenek csak uraim arra a szép harmoniára, mely itt köztünk uralkodik! Mily tekintélylyel elnököl Zarzetzky úr, ki köztünk a szláv hazafiakat és az ipart és kereskedelmet képviseli; egyik oldalán ül az országos ellenzék feje (Ghycy) és a másik oldalán a belügyministerium képviselője (Cselej)!" — Végre egy toastot mondott Magyarország nemzetiségeinek egyetértésére és harmoniájára.

*

Egy ily intézmény, melyről nagy hazafiaink, kiket senkinek se fog eszébe jutni panszlavizmussal vádolni, igy nyilatkoznak, csak tiszteletére és becsületére válik annak, ki kezde-

ményezője és megalapitója volt. Ez csak hazafiságát és jó magyar érzelmét bizonyitja Bobula Jánosnak, ki első izben penditette meg e vállalat eszméjét; és mint igazgatója egész fennállása alatt lelkiismeretesen pártolta és vezette.

Itt mint jellemzőt megjegyezzük, hogy a „Minerva“ alakuló közgyülését a Magy. Tud. Akadémia kistermében tartotta.

De egyrészről a rosz üzleti, másrészről a helytelenül felfogott politikai viszonyok kényszeritették a megalapitott üzletet feloszlatni, s noha *a kormány s a legelső hazafiak részéről anyagi támogatásban részesült*, még se lehetett fenntartani.

Bobulát *a felvidéki panszlavisták* árulással vádolták, *hogy a magyarok zsoldjában áll*, hogy hivatalt keres a ministeriumban (noha Bobula többszór és nyilvános helyen kimondotta, hogy semminemü állami hivatalt nem keres, de el se vállal. Lásd az általa szerkesztett „Der Slowak“ német folyóirat 1869-iki első számát), továbbá, *hogy a tótokat a magyaroknak el akarja adni* stb. stb. — másrészről pedig a volt „Reform“ által a panszlavizmussal vádoltatott.

Ily vádakat türt Bobula öt éven át, de midőn látta, hogy azok részéről, a kik hivatásuknál fogva első sorban kelletett, hogy pártolnák, t. i. a magyar journalistika és képviselői — nemcsak hogy nem pártolták, de üldözték is; és tették ezt dacára annak, hogy *Deák intenciójában járt el* — nem csoda, hogy fiatal ember létére megunva a két tüz közti harcot, felhagyott a nyilvános működéssel és kiválólag az épitészeti pályára lépett.

A nyilvánosság terén kifejtett működéséről fölemlitendő, hogy 1872-ben a zsolna-rajeci kerületben mint képviselőjelölt lépett fel *reform-középpárti* (később Ghycy-párt) programmal.

*

Programmja, mely nyomtatásban is megjelent, következő volt:

„Több évi bécsi absolutismus után, alkotmányos életet élünk. 1867-ben az országgyülési többség Ausztriával közjogi egyezményt kötött; és ennek érvényességét az 1867-ik évi XII. t. c. által tiz évre biztositotta. Ez alapon, a parliamen-

taris rendszer szerint, az országgyülési többség alkotja a törvényeket és intézi hazánk ügyeit.

„*Mint a magyar államiság eszméjének testtel és lélekkel követője, Magyarország önállóságát és függetlenségét kivánom*, mert meg vagyok győződve, hogy hazánk csak igy lehet boldog. Minthogy azonban az emlitett közjogi egyezmény nem tesz bennünket teljesen önállókká, nevezetesen *a delegáció* intézménye által, *idegen, magyarellenes érdekektől függünk, ez egyezménynek nem vagyok imádója*. Azonban, mint alkotmányos polgár ez egyezményt elfogadom és addig elismerem, mig alkotmányos uton jobbra változtatni nem lehet.

„Óhajtom, a *personál-uniót*, s *nem akarom, hogy Bécscsel közös ügyeink legyenek*, kivéve az uralkodó személyét; de addig, mig ez lehetségessé válik, a mostani alapot kell elfogadni; mert mint egyrészről helytelennek tartom minden kérdésből nemzetiségi kérdést csinálni, úgy másrészről minden kérdésből közjogit: akadályul tekintem hazánk fejlődésének is, mely az adott körülmények között lehetséges volna.

„Elhiszem, hogy *a közjogi alap nem tökéletes, hogy önállóságunknak, pénzügyünknek utját állják az idegen érdekek*. Nyiltan kimondom azonban, hogy e tökéletlen alapon is lehetséges a polgárság belbékéjét helyreállitani, lehetséges a tót nép számára iskolákat felállitani, lehetséges a jog egyenlőséget keresztül vinni; lehetséges a felvidék adóját leszállitani a regálékat, a plébánia munkák és illetékek, a monopolt, fogyasztási adót eltörölni és a többi belreformot, melyek hazánk és polgárságunk jólétéhez vezetnek keresztül vinni.

„Mihamarább gondoskodunk a belreformokról, a belbékéről és elhanyagolt művelődésünkről, annál hamarább vivunk ki elég erőt mindannak életbeléptetésére a mi *hazánk tökéletes függetlenségének* és szabad fejlődésének föltétele.

„Minthogy Magyarországnak legfőbb szüksége van az *állandó békére*, hogy mind azt, amit elmulasztott utólérhessen, oly irányt fogok követni, mely e béke fenntartására vezet. Ez okból óhajtom, hogy különösen a szomszédállamokkal és

nemzetekkel békében éljünk. Jelszavam e tekintetben: „*ne avatkozni az idegen ügyekbe*,“ mert meg vagyok róla győződve, hogy ha Magyarország államférfiai képesek lesznek az állam hajóját úgy kormányozni, hogy egy szomszédba se ütközzék, belénk nem ütközik senki, mert, hála istennek, a nyilvánosság rokonszenvvel viseltetik Magyarország iránt és e rokonszenv növekedni fog, ha csak magunk nem álljuk utját. Érdekünkben fekszik nem avatkozni a cislajtáni ügyekbe, sőt inkább óhajtani, hogy Ausztria-Magyarország birodalmának másik felében is rendezett viszonyok és az elégedettség — a nemzetek és államok létezésének e föltétele -- alapjában jöjjön létre.

„Pártolom a Horvátországgali béke, mihamarábbi helyreállitását. Minden ehhez irányzott lépést forrón fogom pártolni és a horvátországi előterjesztéseket illő mérsékeltséggel és hidegvérüséggel fogom tekintetbe venni.

„A külbéke mellett lehetségessé válik a belügyek rendezésére is tevékenységet kifejtenünk.

„Sok az, amit Magyarországnak rendezni kell. Ha a magyarországi törvényhozók feladatuknak meg akarnak felelni, kell, hogy egész idejüket szorgalmas működésnek és folytonos tanulmányozásnak szenteljék. Igy fogom fel én az országos képviselőséget, s úgy vélekedek, hogy a mely képviselő nem akarná magát e feladatnak alávetni, az maga magát ámitaná, állását alacsonyitaná és a hazának csak terhére válnék.

„Tehát szellemi munkálkodás és tanulmányozás kell, hogy jelszavunk legyen, ha Magyarországból modern államot akarunk alkotni, államot, mely igényt tarthat a létezésre.

„E munkálkodásnál irányul tűztem ki magamnak a modern haladást, *az általános műveltség és demokracia alapján.*

„E szempontból kiindulva Magyarország életkérdésének tartom a *belbékét*, mert ha Magyarország nem élne békében és egyetértésben, nincs az a hatalom, mely fenntarthatna bennünket. E belbékét és egyetértést tehát *kell* elérnünk, minden polgárnak oly álláspontot kell kijelölnünk, a melyen otthono-

san érezhesse magát, mert ha ez nincs, nem lehetséges a haladás, nem lehetséges hazánk boldogsága.

„Kivánni fogom, hogy a nemzetiségi törvény úgy alkotassék, hogy a nem magyarok vele megelégedhessenek a nélkül, hogy egyrészről áldozatokat kivánnának a közös hazától és a nélkül, hogy lemondjanak nemzetiségükről.

„E kérdésnél szem előtt fogom tartani, hogy *ős hazánk egysége és épsége semmi áron meg ne csorbittassék*; és minthogy a sors úgy hozta magával, hogy együtt kell itt valamenyiünknek élni, hogy a magyarokkal ki kell békülni minden, Magyarország határain belül tett jogos és méltányos követelések teljesitése árán, kedves kötelességem lesz tehát, úgy az országgyülésen, valamint a hirlapirodalomban, nem különben a magánkörökben is előadni, hogy a felvidéknek az iskolák felállitása, az igazság és a jog a népnek, a nép nyelvén való kiszolgáltatása, a tót nép művelődésének támogatása és más alárendeltebb tárgyak, nem támadják meg közös hazánk egységét és épségét, és hogy ezt mind törvény által biztositani lehet és kell.

„Meg vagyok róla győződve, hogy ha a nem magyaroknak az országos terheikhez képest, országos pártolás is nyujtatik, hazánk bevehetlen várrá válik.

„Hogyha azonban az irányadó körökben az a téves felfogás uralkodnék, hogy a nem magyarokat egyik vagy másik politikai párt saját céljai elérésére használhatja, s ezután eldobhatja őket, mint haszontalan eszközöket: akkor Magyarország nem lenne más, mint a politikai intrigák tüzhelye, hazája az örökös bizalmatlanság és folytonos surlódásnak, a mi lehetetlenné tesz minden belreformot és a mely következésképen hazánkat romba dönthetné.

„Én azonban más részről úgy vagyok meggyőződve, hogy a magyaroknak, kik a politikai élet élén állanak, hazafiságára számitani lehet; és reménylem, hogy e hazafiság nem engedi nekik a nem magyarokkal másként eljárni. Minthogy azonban

ezt reménylem, a belreformok keresztülvitelét lehetségesnek is tartom.

„Első sorban szükséges e téren a közművelődést pártolni, mert a műveltség alapja a nemzetek boldogságának. Azért kivánom hazánk összes iskoláiban az *ingyenes oktatást*. Kivánom a *tanrendszer reformját*, a tanitók fizetésének fölemelését, valamint egy *nyugdijalap* létesitését úgy számukra, mint árváik és özvegyeik számára is.

„Ép oly alapja az államnak a *nemzetgazdászat*. Hazánk áldva van kincsekkel, de sajnos, mi nem tudjuk ezeket kiaknázni és felhasználni. Idegenek jönnek és gyorsan gazdagodnak földünkön, mi azonban naponta szegényedünk és veszély fenyeget, hogy *maholnap csak szolgák leszünk saját földünkön*. Haszontalanul hivatkozunk a régi jó időkre, vagy haszontalanul okozzuk a művelt idegeneket, panaszoljuk inkább azt, hogy körülünk az egész világ halad és mi állunk csak és nem tudjuk magunkat előhaladt korunkban tájékozni.

„Ennek meg kell szünnie ha anyagilag nem akarunk egészen sülyedni, a hol minden egyéb tekintet meg szünnék, mert *anyagilag tönkre ment polgár csak proletárius* és csak terhére van a társadalomnak; tehát minden erőnket a nemzetgazdászat emelésére kell irányoznunk.

„Amig azonban a polgárság nem éri el a műveltségnek azt a fokát, hogy ez ügyet önmagától felkarolja és érte érdeklődjék, az államnak kötelessége ez irányban a lehető legtöbb intézkedést megtenni és *az ipar, kereskedelem és gazdászat érdekeit elősegiteni.*

„Kivánni fogom tehát, hogy az állam a nemzetgazdászat ez emlitett ágai számára *iskolákat* nyisson, hogy a különféle *lottojátékok*, melyeknek a mi szegény és nem számitó polgárságunk áldozatul esik, beszüntessenek, hogy az állam vagy saját közegei, vagy külön kiküldöttek által a népet időről időre a nemzetgazdászatról felvilágositsa.

„E kiküldöttek a népet az anyagi téren kölcsönös egye-

sülésre és igy a viszontsegélyző egyletek alapitására is serkentenék és ez eljárás körül a népnek tanácsot nyujthatnának.

„Kivánni fogom még, hogy a népiskolákban a *takarékossági tanrendszer* hozzassék be, azaz, hogy az ifjúság már a népiskolákban berendezett mintatakarékpénztárokkal birjon és már ezekben is a takarékosságra szoktattassék, hogy az mintegy vérébe menjen át, hogy önállóan és mélton tudjon saját pénzével bánni, hogy már ifjú korában tanulja meg, hogy kell és lehet a tőkét nemcsak megóvni, de gyarapitani is. Egyedül csak az anyagi alapok képesek bennünket az anyagi bukástól megóvni, melyhez gyors léptekkel közeledünk.

„Ezzel együtt kivánom: Magyarország számára egyrészről *önálló nemzeti, Bécstől független bankot*, másrészről pedig az *adórendszer teljes reformját*. Nevezetesen, hogy a felsőmagyarországi terméketlen vidékek földadója, mik az alföld termékeny mezeinek és virányainak merő ellentétét képezik és mégis egyenlően terhelvék, igazságosan összhangzásba hozassék, illetőleg, hogy a felsőmagyarországi vidékek földadója, tekintve terméketlenségüket, leszállittassék.

„Kötelességemnek fogom tekinteni az idevágó adatokat egybegyüjteni; és ha a zsolna-rajeci választókerület bizalma engem be fog vezetni az országgyülésbe, hihetőleg működni fogok ez ügyben, a melyben, mint erősen hiszem, támogatnának az összes felsőmagyarországi követek, félretéve a különböző politikai nézeteket, mert az anyagi kedvezmények és az anyagi terhek mindnyájunkat egyenlően illetnek, akármily meggyőződésen legyünk is.

„Kivánom továbbá a *fogyasztási adó* és *halálozási százalék*, valamint a *regálék és dohánymonopolium* eltöröltetését, nem különben az *adóbehajtásnak* emberiesebb módját, mert a fennálló adóbehajtási mód igen súlyos és különösen felsőmagyarországi honpolgárainkat, kik készpénzre ritkán tehetnek szert, sujtja legjobban, sőt mi több, sok esetben koldusbotra juttat egész családokat. Kivánom *a plébánia munkák és ille-*

tékek eltöröltetését, mert ezek kiszolgáltatása külcsönös bizalmatlanságot szül.

„Hogy az igazságkiszolgáltatás rendeltetésének megfelelhessen, szükséges, hogy a *birói hatalom önálló*, minden részrehajlástól ment legyen. *Csak önálló független birák működhetnek lelkiismeretesen.* Óhajtom, hogy az igy felállitott birák oly fizetésben részesüljenek, melyből háztartásukat tiszteségesen, állásuknak megfelelőleg elláthassák és magukat a megvesztegetés veszélyei ellen biztosithassák.

„*A felsőház*, melyben csak nehány főúr szokott ülésezni, ha egyátalán önállóan, azaz külön az alsóháztól léteznie kell, szükséges, hogy önálló és művelt értelmiségből álljon, mely minden *kasztérdeket* kizár. Ez értelemben pártolom a felsőház reformját.

„Ellene vagyok annak, hogy az *állami hivatalnokok* és azok, kik a kormánynyal szerződési viszonyban állanak, országgyülési képviselőknek megválasztathassanak, mert *csakis az lehet jó törvényhozó, a kinek az ahhoz megkivántató tehetségeken kivül önálló, független állása van.*

„Kivánom a *virilis szavazatok* eltörlését, és helyébe oly képviseltetési rendszert, mind a törvényhatóságokban, mind a községekben, mely a művelődési képességen alapul.

„A *vallás-szabadságot* védem és óhajtom, hogy minden hitfelekezet saját ügyeit önmaga és önállóan intézhesse. Nem tevén különbséget bármely vallás egyházi alapitványai között, a mellett vagyok, hogy a katholikus egyház alapitványai meghagyassanak. Szivemből óhajtom, hogy a katholikus autonomia minél előbb életbe lépjen és Magyarországon a katholikus egyház ügyeit rendezze.

„Ha minden országnak kötelessége a műveltséget polgárai közt terjeszteni, ez bizonyára Magyarországé is. A műveltséget azonban leginkább a nyomtatványok és a lapirodalom terjesztik és segitik elő. Azért a haza érdeke megkivánja tőlünk, hogy a művelődés utjába akadályokat ne görditsünk. Határozottan kivánom tehát a *hirlapi biztositék* eltörlését, hogy

mindenkinek, még a pénzben szükölködőnek is lehessen a műveltséget terjeszteni. Más részről azonban kivánni fogom, hogy oly törvény hozzassék, mely szigorú büntetést szabna mindazokra, a kik *gonoszságból az egyes honpolgárok és a családi körök szentélyeinek becsületességét megtámadnák.*

„Megválasztásom esetében tudom, hogy az egész haza érdekét mindig szemem elött tartani köteleztetem, ezeket mégis a zsolna-rajeci választókerület érdekeivel összhangzásba hozni elmulasztanom nem szabad: követelném, hogy a zsolnai gymnasium nyolc osztályú reálgymnasiummá alakitassék át.

„Oda fogok működni, hogy a *só ára* leszállittassék, a mi annál is inkább lehetséges, mivel e vidék Marmarossal már most közlekedési összeköttetésbe van, könnyebben kapható a marmarosi jó, mint a rosz vielicskai só. Megkönnyitett közlekedés következtében lehetővé lesz téve a só kisebb árának elérhetése.

„A felsőmagyarországi lakóság munkássága általánosan ismeretes; és mégis természetdús vidékein *mily csekély mérvben virágzik az ipar és kereskedelem!* Azért szükséges, hogy az állam gondoskodjék *iparüzletek felállitásáról* a felvidéken, hogy ez által ne csak kellő munka nyujtassék, hanem hogy a nép beavattatván és hozzászoktatván az iparüzletekhez és a kereskedelemhez, jövőre e téren önmagunk és szeretett hazánk hasznára már önállóan működhessen.

„Végtére a mellett fogok felszólalni, hogy a felvidéken *katonai laktanyák* épittessenek, hogy lakóságunk a katonaság által ne terheltessék.

„Ezek tisztelt választók az elvek, melyeket én megválasztatásom esetén szentül és lelkiismeretesen képviselnék az országgyülésen is, *a mint azt a lapirodalom és nyilvánosság terén teljesitem.*

„Csak arra akarok még utalni, hogy a politikus kijelölheti ugyan magának az irányt, melyen haladni akar, azonban sokszor nem képes azt tenni, amit tenni akart, vagy amit tenni elhatározott szándéka volt. Az emberiség sorsát isteni

hatalom kormányozza, és e hatalom sokszor megtöri az emberi akaratot. Eszélyes politikusok a természet törvényei szerint irányozzák tevékenységüket, azonban a történelem és a tapasztalás azt tanitja, hogy a viszonyok igen gyakran sokkal erősebbek, mintsem hogy meg ne változtathatnák a kitüzött irányt.

„Ha tehát velem is igy történnék — amit távolról se mint bizonyosat, hanem mint lehetségest emlitek — ha tehát velem is az történnék, hogy az itt kijelölt irányt nem birnám követni, az esetben el nem mulasztom, már csupán illedelmességből is, tisztelt választóimat arról értesiteni; és már most is felhatalmazom őket, hogy megválasztatásom esetében, ha talán nem értenének egyet az én működésemmel az országgyülésen, engemet arra figyelmeztessenek; és én polgári kötelesség gyanánt fogom tekinteni azt, hogy ne éljek vissza bizalmukkal, mert távol van tőlem, hogy a képviselői mandatumot személyes érdekekkel elhomályositsam.

„Nem személyes tekintetek és érdekek vezérelnek engem tisztelt választóim e jelöltség elfogadására, hanem egyedül csak az, hogy nyilvános tevékenységemet a parliamentáris téren is a közjónak szentelhessem.

*

Megjegyzendő, hogy Bobula e programm-beszédet *nemzetiségi kerületben* mondotta el.

Midőn Bobula János e programmját elmondotta az ellenjelölt, *az akkori kormány jelöltje Trajcsik Alajos* úr nem tudott okosabbat tenni, mint hogy *e programmot szóról szóra leiratta és saját nevét aláirta, kinyomatta és mint saját programmját kiosztatta.* — Ha mondjuk *szóról szóra ez szóról szóra úgy veendő és értendő*, hogy ebből a programmból *semmi se hiányzott*, csak két pont és az, az a két tétel volt, mely a *personál unióról* és *a virilis szavazatokról* szól.

Mily lelkesedéssel jelöltetett Bobula e kerületben, kitünik abból, *hogy a kormánypártnak minden eszközhöz, a*

pressió és megvesztegetés nyomorult fegyveréhez kellett folyamodni, (podhragyi Popper úr tudna felvilágositást adni) *hogy jelöltje három napi és két éjjeli folytonos szabadban történt választás után, mely katonai karhatalom mellett történt, 3000 választó között 125 szavazat-többséggel győzött, és Trajcsik úr jónak látta a fölingerült és elkeseredett tömeg elől a választási helyről megszökni.*

Hogy e választás a kormánypártnak körülbelül *negyvenezer* forintba került, az nyilvánosan ismert dolog és *egy szavazat ára a kormánypárt részéről húsz forinttól egész ötszáz forintig fizettetett.* Egy ily 500 frtról szóló nyugta egy szavazatért Bobulánál van „örök emlékre", mert egy szegény ember, a kinek ajánltatott, nem fogadta el a pénzt.

A „Hon" 1872-ik évi junius 22-iki számában igy ir e választásról: „Három napi és éjszakai heves küzdelem után, *borzasztó hivatalos pressió, a szavazatoknak két — egész ötszáz forintoni vásárlása folytán:* kis többséggel győzött a kormányjelölt."

A Bécsben megjelenő „Wanderer" 1872-ik évi julius 16-iki számában ellenben igy ir: „Hogy miként segitenek teljesen ismeretlen egyéneket, ha csak mameluknak vallják magukat, ellenzéki és nemzetiségi jelöltekkel szemben, győzelemre, arról tanuságot tesz Bobula János, a „Szlovenszké Noviny" szerkesztőjének bukása Zsolnán."

„Dacára annak, hogy mint *reformpárti* lépett fel, *kiről általánosan tudva van, hogy lelkes honfi; és mint ilyen mindig nehány földijének russomaniája ellen küzdött*, mégis a hivatalos sajtó által makacsul a panszlavizmussal vádoltatik. Dacára annak, hogy *programmja olyan volt, hogy kormánypárti ellenjelöltje elfogadta*, azaz *leirta*, mert az a zsolnai obskur polgármester nem volt képes más választói beszédet tartani, mint saját magának egy „Éljent" kiáltani. Az egész Trencsén megye, a hol csak egy kormánypárti létezett, összedoboltatott, hogy egy politikai zérót, nemzetének oly derék képviselője ellenében, a parliamentbe segitse. Az ottani birtokos, Popper

bankár saját maga jelent meg a választói helyen 20—30.000 frttal a választók megvesztegetésére, hogy utolsó órában háritsa el a veszélyt a kormánytól.“ — — —

Hogy a kormánypárt mily aljas eszközökkel lépett fel, bizonyitja eléggé, hogy saját pártjuk Trencsén megyei elnöke, e clique erkölcstelen és brutal eljárása folytán, nem szavazott; és még többen mint a jobb, mint a bal párttól, a hivatalnokokra gyakorolt pressió; és a kormánypárt pandurjainak és korteseinek kihágásai, önkényességei és brutalitása folytán meg se jelentek a választásnál. — —

Midőn Bobula Zsolnáról távozott, az egész város lakossága és a vidék népe, átláthatatlan tömegben kisérte a vasútra, hol a vasúti kocsit, miben kiserőivel volt, valósággal eltömtek virágokkal és koszorúkkal.

A nép izgatottságát eléggé jelemzi, ha fölemlitjük, hogy egy nő, ki Bobula jelöltsége mellett korteskedett, izgatottságában *megőrült*; és midőn a választásnak vége volt és a nem győző Bobulapárt bevonult a városba, *az asszonyok hajukat tépték, intelligens férfiak könyekre fakadtak* és csak Bobula hidegvérüségének kell köszönni, hogy kihágások nem történtek.

E kerület választói Bobulát azóta minden választás alkalmával felszólitották a jelöltség elfogadására, de ő mindkét izben megköszönte a bizalmat és a jelöltséget nem fogadta el.

*

1872-ben október 13-án Bobula pártja Pesten értekezletet tartott, melyen elhatároztatott, hogy az 1867-ik évi kiegyezéshez csatlakoznak és pártolják a magyar kormányt.

A nagyon érdekes gyülés főbb mozzanatait itt adjuk a „Pester Lloyd“ és a „Pesti Napló“ a gyülés után következő napon közzétett tudositásai szerint:

„A helybeli iparos Zarzetzky úr és a „Szlovenszké Noviny“ szerkesztője Bobula úr felhivására tegnap este 7 órakor

a felvidék tót lakósságának több mint 30 kitünősége a „London város“ szállodában összegyült. Majd minden felvidéki megye képviselve volt e gyülésen. Az országos képviselők közül Prileszky, Halasy és Kajuch mint vendégek voltak jelen.

„Elnök volt Zarzetzky József.

„Első szónok Bobula János volt. Beszédjét a gyülés hitelesitett jegyzőkönyve után, mely nyomtatásban is megjelent, itt adjuk:

„Tisztelt értekezlet!

„Tudva levő dolog, hogy a magyar parliamentaris ministerium kinevezése után, boldogult Polárik követői látták, hogy eszméjük, melyért küzdtérre léptek, melyet egyedüli jónak tartottak a tót népre nézve, t. i. a *magyar államiság eszméje, életbe léptetődik.*

„Midőn minden más kisérlet ez eszme terjesztésére és védelmezésére a nyilvánosságban sikertelen maradt, honfiaink közül többen abban állapodtak meg, hogy elérkezett az idő, hogy a tót nemzetiségben alakuljon olyan párt, mely ez eszmét terjeszsze, mihez első sorban minden esetre hirlapot volt szükséges allapitani. Igy keletkezett a „Szlovenszké Noviny.“

„A körülménynek, hogy ily irányú politikai tót lapot pártunk férfiai egyhangú nyilatkozata szerint csak Pesten, min t országos központunkban lehetett kiadni — tulajdónitható, hogy lapunk szerkesztése csekély személyemre esett.

„1870-ik év első felét kivéve, midőn Hlozsánszky úrszerkesztette e lapot, többé kevésbbé részt vettem a „Szlo venszké Noviny“ szerkesztése mellett. Egészen helyén találom tehát az előértekezleteken nyilvánitott kivánságot, hogy politikai működésünknek egész menetét közöljem itt.

„Nemzeti surlódásainkat annál is inkább mellőzvén, mert ilyenek sem a hirlapokban, sem a nyilvános életünkben már nem léteznek, egyszerüen előhozom működésünket s álláspontunkat az országos nyilvános ügyekkel szemben.

„Midőn 1868-ban a nyilvánosság terére léptünk, tót hon-

fiak a véleményben voltak, hogy az országos szélső baloldallal tartsunk lépést ama párt ellen, mely a közjogi egyezményt Ausztriával megkötötte, t. i. a deákpárt ellen.

„Ez irányban szerkesztetett a mi lapunk is és követőink szaporodtak; Kossuth Lajos hozzám intézett igen barátságos levelében, mi áthatott a nyilvánosságba is, üdvözölte föllépésünket és buzditott az ez uton való kitartáshoz, elismervén pártunk által felállitott nemzetiségi követeléseink teljes jogosultságát.

„Még mielőtt ez irányt a nyilvánosságban hirdettük volna, én a szélsőbal akkori vezérével, boldogult Böszörményivel, ennek egyenes meghivása következtében értekeztem s ő szintén elismerte nemzetiségi kivánságainkat s kinyilatkoztatta, hogy azokat hirlapi uton, saját lapja anyagi kárára, pártolni fogja s mint a parliament tagja, azok teljesitéseért szót is fog emelni. Böszörményi a magyar baloldal nagy zugása dacára becsületesen s meggyőződésből be is váltotta szavát és nemzetiségi ügyünket lapjában férfiasan védelmezte, a mint ezt a „Magyar Ujság“ 1867 és 1868-ik évfolyamai nyiltan bizonyitják.

„A szélső baloldal támogatása részünkről akkorában annál igazoltabbnak látszott, mert a felvidéki képviselők közül egyetlen egy se tartotta érdemesnek figyelembe venni a nemzetiségi, valóban létező s a népben erősen működő elemet.

„A szélső baloldal által, az úgynevezett Madarászféle árnyalatból Böszörményi lépései a nem magyarok irányában soha se helyeseltettek; s midőn e férfiút a betegség s később a börtön sujtotta, a szélső baloldal rokonszenve a nem magyarok irányában szembetünőleg apadt; azonban ez ellenszenv csak 1868 végével, a nemzetiségi kérdés megoldása alkalmával lépett föl nyilt sisakkal ellenünk. E párt parliamenti tagjait nem lehetett arra se birni, hogy legalább szóval lépjenek föl a nem magyarok jogosult kivánságaiért; nem lehetett arra se birni őket, hogy ha már a nemzetiségi kérdés megoldásánál egy törvényjavaslattal sem értenek egyet, adjanak be ők tör-

vényjavaslatot. Minden törekvés sikertelen volt s a szélsőbaloldaliak megelégedtek azzal, hogy a nemzetiségi kérdés megoldása napján, lapjukban egy cikket, mint a klub határozatát közöltek.

„Az ügyek ily állásánál mindegyikünk előtt világos volt, hogy nem állhatunk oly párttal solidaritásban, mely szégyenel, vagy vonakodik, vagy nem akar szót emelni, jogos követeléseink mellett.

„Hogy azonban ne tétessék ez ügyben egyoldalú lépés, az akkori demokratikus tót nemzeti egylet Pesten értekezletet hivott egybe, melynek főbb határozatai közé tartozott, hogy pártunk ne tartsa magát egy párthoz se, mert néki valamennyi kedvezőtlen, de működjék önállóan mint nemzeti ellenzék; s a mi jót lát akármely oldalon azt ne kárhoztassa, a mi roszat pedig, az ellen emeljen szót. E kivül elhatároztatott az is, hogy kérjük a magyar kormányt, hogy az iskolai ügyben legalább annyit tegyen, a mennyit tett Bach a legnagyobb elnyomatás közben is a magyaroknak.

„Ez időbe esik az a, több mint 60 ezer aláírással ellátott kérvény, mit küldöttségünk a boldogult kultusministernek nyujtott át — mint tudva van eredmény nélkül Eredmény nélkül maradtak pártférfiaink lépései az akkori ministerelnöknél, mert minden csak az igéreteknél maradt: nem birtuk elvárni a tetteket.

„Később értekezett az akkori belügyminister Rajner Pál egynémely nemzeti férfiuval, ki minthogy nagy mértékben volt a tót nemzetiségi mozgalmakról tájékozva reményeltük, hogy ez úr, ismervén a tót nép óhajait, jogosult kivánságait pártolni fogja. De gyors visszalépése s a körülmény, hogy érintkezési pont nem találtatott föl, itt is megsemmisitette a jobb fordulatra kötött reményt.

„Tovább is megtartatott tehát az irány: „se jobbra, se balra“ s egyes, meggyőződésünk szerint jónak vélt ügyek helyeseltettek, bármely oldalról származtak volt is.

„Azonban a bel, de különösen a külföldi politika terén

váratlan és nem vélt változások történtek s ezek határozott befolyással voltak az európai politikai körökre. Semmi feltünő tehát, hogy e változások a mi szerény politikai működésünk körére is kiterjedtek s, hogy egyesek közülünk a körülményektől késztetve: kénytelenitettek ennek nyilt kifejezést is adni, különösen ott, hol nem mint tót párt, de mint egyesek léptek föl. A kinek közülünk ily lépést kelletett megtennie, hogy az nem volt igen kedvező reá nézve, azt kiki tudja, de hogy az ily lépéshez őt a politikai következetesség kérlelhetlenül kényszeritette, azt szintén bárki beláthatja.

„S e körülmény szintén hozzá járult ahhoz, hogy több honfiaink egyetértésével a mai értekezletet összehivtuk oly célból, hogy ez, az összes körülmények bölcs megfontolása után, tűzze ki a további irányt, az által hozza be köztünk a szervezést s ha ez sikerül, egyszersmind jelölje ki azt az utat, a melyen sikerrel működhetnénk a nemzetért és a hazáért!

„Azt gondolom, hogy a felvidéki képviselő urak is szintén ez által érezték magukat indittatva, midőn f. é. okt. 9-én tartott értekezletükön kimondották, hogy a tót nép kivánságait és szükségleteit fontolóra akarják venni, s hogy minden a felvidéket érintő kérdésben együttesen fognak föllépni.

„Ez idáig ellentétben élünk a felvidéki képviselőkkel — jólehet, hogy félreértések miatt, vagy azért, hogy nem érintkezünk s nem ismerjük egymás nézeteit; mert valóban úgy tekintünk egymásra, mintha harcot kellene vivnunk s nem tudjuk tulajdonképen miért? csak azt tudjuk mind a két részről, hogy az ilyen állapot nyomasztó s örülnénk ha nem léteznék. — A mint a nyilvánosság bizonyitja részünkről nem mult az igyekezeten, hogy különösen a felvidéki nemességnek fölépitsük az arany hidakat; sajnálnunk kell azonban, hogy e törekvésünk mind idáig nem lőn szerencsével koronázva.

„Legujabb időben Kajuch úr, a rózsahegyi kerület képviselője vállalta magára a közvetités nehéz és kellemetlen feladatát s én őszintén kivánom neki, hogy ne járjon úgy mint az, ki két viszályoskodó fél közé lépve, azo-

kat csillapitani igyekezett és végre mind a két fél reá rohant.

„Kajuch úr érintkezett velünk s azokkal, a kik velünk nem érintkeztek, vagy érintkezni nem akartak. Tőlem volt szives kérdezni, miből állanak körülbelül elodázhatlan nemzetiségi követeléseink? Természetes, hogy e kérdésre én csak egyéni véleményemet mondhattam el, ama nyilt kijelentéssel, hogy határozott feleletet csak a mai értekezlet adhat. Minthogy azonban a vele közlött egyéni véleményem átszivárgott a nyilvánosságba is, szükségesnek tartom azt a tisztelt értekezlettel is tudatni.

„A fenn jelzett kijelentés után, hogy csak egyéni véleményt mondok, kinyilatkoztattam abbeli óhajtásomat,

„hogy a szűkkeblü nemzetiségi törvény revisió alá vétessék. Mikor és miképen alakittassék ez át? ezt akkorára vélném elhalaszthatónak, a mikor a magyar pártok is befogják látni, *hogy a tót nép művelődése nem áll ellentétben a magyar hazafisággal*;

„hogy a létező 1868-ban alkotott nemzetiségi törvény 17-ik §-a értelmében most legalább két állami reálgymnasium tót előadási nyelvvel létesittessék. Magától értetődik, hogy ez iskolákban a magyar nyelv kötelező tantárgy lenne s a felsőbb osztályokban vegyesen előadási nyelv is;

„hogy a reálgymnasiumokban oly képes tanárok is alkalmaztassanak, a kikben a tót nép ne ellenségeit, de barátjait láthassa;

„hogy a tót művelődési intézetek országosan segélyeztessenek. Itt első sorban áll a „Matica Szlovenská". A felvidéki magyar érzelmü intelligencia, mint ezt nekem több képviselő úr kinyilatkoztatta, ellenszenvvel viseltetik ez intézet iránt. Folyjék tehát be ez intézet ügyeibe; jogában áll az annyiszor emlegetett *reorganisacióját javasolni és keresztül vinni.* Vagy ha ezt nem akarja: állapitson maga tót művelődési intézeteket és ezeket segélyeztesse országosan. A tót népnek közönyös, akármily kézből kapja a művelődést;

„hogy a nemzetiségi törvény 27. §-a értelmében tót, képes férfiak is magasabb állami hivatalokra alkalmaztassanak; és pedig olyanok, a kik egyrészről mint a tót közönség barátai ismeretesek, de másrészről a kik a kormány bizalmát is birnák *és a magyarok és tótok közti barátságos viszonyt elősegitenék és ne hátráltatnák.* (E pontnál a képviselő urat kérnem kell, hogy ne jöjjön oly gondolatra, hogy talán én keresek hivatalt; *ezt nem kerestem soha eddig*; *és részemről állami hivatalt nem is vállalok el.* De azt hiszem, hogy magának a kormánynak áll érdekében a tót képes férfiakat állami hivatalokba alkalmazni, mert a tót nép a kormány e tettét bizalommal viszonozhatná és bizonynyal viszonozná is.)

„Végre óhajtásképen fejeztem ki azt is, hogy a Pesten létező „Minerva" cimű magyar-tót könyvnyomda, mi tudvalevőleg nem üzleti szempontból, de azért alakult, hogy a tótságnak legyen Pesten gravitacionalis pontja s *mi többek közt maga Deák Ferenc képviselő úr is, mint részvényes pártol* — ne üldöztessék mint eddig, de inkább támogattassék.

„Ez volt az én egyéni véleményem, melyet Kajuch képviselő úr több helyütt előhozott; mily eredménynyel, azt ő fogja legjobban elmondhatni.

„Magától értetődik, hogy az én egyéni véleményem senkit se köthet, annál kevésbbé a mai tisztelt értekezletet. Kötelességül ismertem előhozni minden lépést annál inkább, mert nyilvános organumunk szerkesztésébe befolytam.

„Elismerem, hogy öt évi működésünk óta történtek ittott tévedések; de reménylem, hogy ha a körülmények, melyek között élünk figyelembe vétetnek, minden honfi elnézéssel lesz a hibás lépések iránt.

„Igy röviden előadván működésünk menetét a legujabb időig, száraz jelentésemet az óhajtással fejezem be, hogy siker koronázza a mai értekezlet lépéseit.

*

A gyülés további folyamáról következzenek itt ismét, a „Pester Lloyd“ szavai:

„Matuska Péter felhivja a pártot, hogy adja fel eddigi ingadozását az egyes politikai pártok között és csatlakozzék a Deákpárt hatalmas phalanxához, mert ez egyezik leginkább a párt és az összes nemzetiségek érdekeivel“.

„Slotta lelkész fölkéri Kajuch képviselőt, adna az értekeztetnek felvilágositást a felől, hogy mit tett, hogy a pártot a kormánynyal kontakt tartsa? Miután Kajuch képviselő a kivánt felvilágositást megadta, Slotta lelkész egy gyujtó beszédben ajánlatot tesz, hogy a tót kerületek képviselőinek a lakóság köszönete fejeztessék ki.“

„Nagy lelkesülést idézett a beszéd az a része létre, hol a szónok hangsulyozta, hogy a tót lakóságnak semmiféle érdekei sincsenek, melyek a külföldre gravitálnának, hogy hű a hazához, hogy nem kiván semminemü külön állást vagy különjogokat, hanem csak az egyenjoguságot a többi állampolgárokkal.“

„Prileszky Tádé azt hiszi, hogy az értekezlet feladata a következő kérdésekre felelni: 1) Mit akarunk? 2) Birunk-e oly hatalommal és erővel hogy a kivántat keresztül vihetnők? 3) Van-e jogunkban a kivántat követelni? — E három kérdésre a szónok a feleletet a következőkbe vonja össze: Nekünk minden kell, mert Magyarország tót lakóinak minden hiányzik, de minthogy célszerü csak az elérhetőt követelni, igy mindenekelőtt szükséges a tót lakóságnak iskolákat felállitani; de mert a szellemi kifejlődés az anyagi nélkül csak fél kifejlődés, úgy követeljük: egy új kataszter behozatalát, hogy a tót megyéket ne nyomja nagyobb adóteher, mint a többi állampolgárokat, harmadszor szükséges, hogy a párt egy saját lappal birjon, miben nézeteit kifejti, és minek segélyével politikai nézetének a lakóságnál elterjesztést szerez.

„Prileszky beszéde általános tetszéssel fogadtatott és több helyütt Slava és Zsivio kiáltásokkal szakittatott félbe.

„Halasy elötteszóló nézetéhez csatlakozik.“

„Blaho lelkész még azt követeli, hogy az 1868-ik 44-ik t. c. 2. és 17-ik §§. modifikáltassanak. E §§. a nyelvkérdéseket tárgyalják a törvény előtt és az iskolákban.

„Stephanovics (Korponáról) a Prileszky képviselő által kifejtett eszmékkel tökéletesen egyetért és azt hiszi, mihelyt a tót lakóságnak a kultura és műveltség kapuit kitárják, minden ellenzéki érzeményeket elejtenek és azt a pártot áldják, mely az ujkor vivmányaiban részesiti őket.

*

„Végül a következő resolució fogadtatott el:

„A tót nép eddig vonakodott az 1867-iki kiegyezést nyilvánosan és határozottan elismerni, mert attól félt, hogy ez, ha régibb idők (1848) szelleme hatja át, a tótok nemzetiségét veszélyezteti s a társadalmi és magánéletben sulyos sebeket ütne, melyek elmellőzését minden nemzetnek természeti ösztöne és józan esze parancsolja. Minthogy azonban egy részt tót vidékeink képviselőinek nyilatkozataiból kitünik, hogy a kiegyezés körül csoportosuló országgyülési többség nem akarja nemzetünk közművelődési fejlődését akadályozni, hogy nyelvünknek a nyilvános életben is a nélkülözhetlenül szükséges tért megadja; minthogy továbbá másrészt hazánk kielégitése consolidálása és békés fejlődéséhez hozzá akarunk járulni, az értekezlet a maga és elvbarátai nevében kijelenti:

„Ama meggyőződésben, hogy a kijelentett remények teljesedni fognak, az 1867-ki kiegyezést nyiltan és határozottan a magunkévá teszszük; annak megszilárditásához hozzájárulunk s addig is, mig a jelen országgyülés az itt emlitett reményeket teljesitheti, a kiegyezési mű ellen intézendő minden lépéstől tartózkodni fogunk.“

„Ezután Bobula, Klempa, Micinay, Szentiványi Adolf, Mally, Slotta, Sadlov, Kmet, Culen, Riszák, Mikó és Boor urakból álló bizottmány választatott, mely az igy megalakul

tót „kiegyezési párt“ és a felvidéki országos képviselők között az érintkezést fenntartja.“

Eddig a „Pester Lloyd“ és „Pesti Napló“ másnapi tudósitásai; de ezzel az ügy még nem volt befejezve, hanem az összes budapesti hirlapok között egy igen heves, de érdekes vezércikki polemia támadott pro és contra, mely vezércikkeket e röpirat harmadik részében chronologikus sorrendben egész terjedelmében közölni fogunk, minthogy ama párt hazafias működéséről, melynek feje és lelke Bobula János volt, fényes bizonyságot tesznek.

*

Általában a magyar publicisták a részétől, kik messzebb látók voltak, Bobula mindig melegen pártoltatott és működése kellőleg méltányoltatott is, mert ezek belátták, hogy a panszlavizmus ellen nem a magyar lapokban kell irni, nem a magyar lapok utján kell küzdeni, hanem oly közeggel, mit a valóságos panszlavok is olvashatnak; és nem is dörgő, szétromboló bombasztikus cikkekben, hanem fokonkint haladva: érvekkel kell őket meggyőzni. Könnyű Debrecen vagy Kecskemét lakóihoz hatalmas szózatokat irni a panszlavizmus ellen, de vajon szükséges-e ez? használ-e valamit az ügynek? Nem! hanem csak árt, mert ezáltal szítják a magyaroknál a tótok elleni gyülöletet és ellenségeskedést és a békés együttélést; és a nemzetiségek együttes törekedését, a haza jólétének előmozditására, lehetetlenné teszik.

Ha valakit meg akarunk nyerni, ne furkós bottal menjünk ellene! ne azt lármázzuk, hogy ki kell őket irtani, mert magyarellenes politikát űznek!

Nekünk magyaroknak leginkább van szükségünk barátokra, mert elszigetelve mint egy cseppnyi kis oáz állunk itt a german és szláv fajok nagy sivár és haszontalanabb barátjai.

És hol talál[illegible] mint hazánk földjén?

Itt keresett barátokat Bobula János is!

A muszka agitátorok által tévútra vezetett felvidéki tót népet megtériteni és közöttük a politikai panszlavizmust kiirtani volt célja; és ez irányban nagy szolgálatokat tett a közügynek: a haza ügyének.

Dacára azonban, hogy Bobula intenciói úgy egyenesen Deák Ferenc részéről, valamint a kormány részéről pártoltattak, még is akadtak oly lapok, mint az akkor ellenzéki „Ellenőr", a Lónyay „Reform"-ja, mik csupa pártoskodásból Bobula működését *azért* támadták meg, mert iránya nem volt kormányellenes; s minthogy a támadásra *a legháladatosabb* eszköz a panszlavizmus volt, őt, ki annyit küzdött a panszlavizmus ellen, a panszlavizmussal vádolták.

Holott Bobula működését nem jobb vagy baloldali álláspontból kellett volna megitélni, hanem magyar szempontból, ki noha működésével a hazának óhajtott használni, de küzdve a panszlavizmus ellen: a magyar elemnek is jelentékeny szolgálatot tett.

Igen befolyásos férfiak — kiknek pártolása mellett működött — értették ugyan, de végre is látván, hogy kétfelé: a felvidéki panszlavisták ellen egyrészről és másrészről a magyar journalisták egyrésze ellen, harcot vívni nemcsak háladatlan munka, de működésének az ily eljárás mellett eredménye nem lehet: egészen visszavonult a politikai térről és kizárólag az épitészetre adta magát.

Visszavonult akkor, midőn Deák Ferenc azt mondá neki: „*Ha Lónyay* (akkori ministerelnök) *nem bir az ily dolgok iránt érzékkal, én nem tehetek róla és belátom, hogy igy nehéz önnek küzdeni.*"

Mint épitész is megmutatta Bobula, hogy működésével megállja helyét. Rövid három év alatt fölépitette: a szerb egyház házát a Lipót utcában; az Ádám- és Halász-féle palotát, az előbbit a Főhg. Sándor-, az utóbbit az Eötvös utcában; az épitő társaság három házát a váci köruton, végre saját terve után a Pokupcsics-féle palotát a sugáruton, jelenleg épiti: a Széchenyi emlékszobrot a Ferenc József-téren a

sebészeti kórodát az üllői uton, a Schneider-féle palotát az Eötvös utcában (saját terve után), a tabáni paplakot (saját terve után) s még számos apróbb épületeket.

*

A Terézvárosban Bobula, Radoca megválasztása után vett a közügyekben részt. E választás után rövid idő mulva egynéhány barátjával kikérte boldogult *Horn Ede* szavát, hogy a legközelebbi választásoknál a jelöltséget e kerületben elfogadja. Mire a „*Terézvárosi klub*“-ot alakitotta meg, minek tiszteletbeli elnöke Horn Ede volt, mig az egészet Bobula vezette.

A klub célja volt, mint Bobula megnyitó beszédében kifejté: „A polgárságnak, különösen a fővárosi polgárságnak kötelességévé tenni, hogy ne csak övéjéről gondoskodjék, de hazafias szellemtől áthatottan minden áldozatkimélés nélkül résztvegyen mindannyiszor és minden oly ügyben, mely hazánk, államunk és a főváros hazafias és liberalis irányában való működését és fejlesztését célozhatná. Távol van tőlünk, mondá ekkor Bobula, a családi életet, a családi szeretetet és hűséget kicsinyleni; sőt ellenkezőleg óvakodni fogunk azoktól, akik ellene törekednének, mert meg vagyunk róla győződve, hogy a család képezi az államok alapját; még tovább is megyünk s elfogadjuk az amerikai egyesült államok 1795-ben alkotott konstitucziójának azt a tételét, hogy senki se lehet jó polgár, aki nem jó fiú, apa, jó barát, jó férj; de egyúttal arról is meg vagyunk győződve, hogy ha a családi életünkben csak a természet által kijelölt uton haladunk, mely ösztönszerüleg sajátjainkat ellátni, velük jól élni, a materiális előnyöket élvezni tanit; — tulajdonkép nem tettünk semmi mást mint azt, amit minden vadállat tesz! — Az ember magasztosabb hivatásában aljassá, erkölcstelenné válik akkor, ha polgári, választói és képviselői legdicsőbb s legszentebb kötelességeit elhanyagolja.“

„Szem előtt tartjuk továbbá, hogy hazánk s fővárosunk fejlesztésével lépést tartson a fővárosi polgárság; s ezt leg-

inkább különféle egyesületek célszerü működése által érheti el. Nem elégséges, hogy boulevardokat s azokon palotákat épitsünk ; de arra is kell törekednünk, hogy e palotákat művelt én öntudatos polgárok lakják. Ha azt akarjuk, hogy Budapest az ország méltó fővárosa legyen, szükséges, hogy a budapesti polgárság mintaképül szolgáljon az ország többi polgárságának. Ha pedig azt is akarjuk, mint csakugyan akarjuk, hogy Budapest világváros legyen, akkor azt is kell akarnunk, hogy e világváros polgársága minden tekintetben megfeleljen a „világváros" elnevezésnek."

„E cél felé a „Terézvárosi klub" is akar haladni s alapszabályainak első pontjában kiemeli, hogy barátságos és társadalmi érintkezés által humanistikus eszméket óhajt terjeszteni." — — —

„A közügyek iránt érdeklődni kötelességünknek tartjuk; azért célunk második pontja a közügyek megvitatását tűzi ki, s ezek között, saját városrészünk közügyeit megvitatni és a részrehajlás és pajtáskodás mételyező befolyásától megóvni ; a korrupció ellen, a hol az mutatkoznék nyilt sisakkal küzdeni s ez által mint a polgártársak, úgy a községi s közvetve a haza érdekeit előmozditani."

„Kölcsönös felvilágositás által törekedni fogunk, hogy a közügyeket érdeklő kérdéseket helyesen megoldhassuk és határozatunkat érvényesithessük — — —"

„Klubunk tagjaitól megkivánjuk, hogy *a magyar államiság eszméjének barátjai és követői legyenek.* Az embert nem tekintjük tárgynak, de egyénnek, ethikai lénynek; elismerjük az egyéniség érzetét : de mint az államnak tagjai, kell, hogy a hazaszeretet által magyar állam polgárainak ismertessük meg magunkat. — — —" (Lásd az egész beszédet a „Középpárt" 1874-iki folyamának junius hó 18 és 19-iki számaiban.)

A „Terézvárosi klub" megalapitása óta mostanáig mindig egyik főfaktora volt e városrész polgárságának a közügyek elintézésénél és a választások megejtésénél.

Legujabban a Terézváros két részre való felosztásánál

„Terézváros VI-ik kerületi klub“ nevet vette fel és leginkább a VI-ik kerület társas életének központja.

A „Terézvárosi klub“ mint már jeleztük élénken vett részt és vesz részt a közügyek minden mozzanataiban különösen az országgyülési választásoknál. Igy történt, hogy a klub 1875-iki aprilis 11-én tartott közgyülésén határozatilag kimondta, hogy *Horn Ede* egy küldöttség által felszólitandó hogy vállalná el a Terézvárosban a jelöltséget. (Bobula, mint már emlitök, már három évvel ezelőtt tette ezt.)

Nagy küzdelem, erős, meggyőződés sugalta kitartás kellett ahhoz, hogy a Terézvárosban, hol a választások mindig oly nagy hullámokat vettnek, barátokat ellenséggé tesznek, sőt a család békéjét és harmoniáját is megzavarják, hogy e kerületben Horn Ede megválasztassék.

„Nem egyéb a terézvárosi választás, (mint a „Hon“ (V.) vezércikkezője az 1875-iki julius 2-iki számban irja) *mint egy kerület feljajdulása egy ismert clique emberei ellen*, kik olyszerü hálózattal vonták be érdekkörükbe a nyilvános élet minden mozzanatát, hogy az se több se kevesebb ne legyen soba, mint a mily soknak, vagy a mily kevésnek ők ép akarják. Egy falúsi kupaktanács volt az, mely azonban nem a falú korcsmájában, hanem nem tudom én micsoda reuniokban tanyázott s itélt elevenek és holtak, választások és szállitások körül. A közérzület régen megbotránkozott a dolgok ilyetén állásán, de nem tudott tenni róla. A mult években még a kormánypártiság nesze alatt az államhatalmat is érdekszövetségessévé tudta tenni a virtsaft, igy hát, ha legyőzetett is, legyőzetése csak efemer volt “

Boldogult Horn Ede megválasztását jó részben Bobula odaadó és önzetlen munkásságának köszönheti. Éjjel nappal mindig ott volt, hol jelenlétére épen szükség volt, hogy e clique-et megbuktassa és a Terézvárosnak oly képviselőt segitsen felállitani ki világhirü nemzetgazdász létére a kerület ipartűző és kereskedő polgárainak érdekeit helyesen védheti és támogathatja.

E választások alatt Bobula annyira megnyerte a pol-

gárság bizalmát, hogy *Horn halála után őt is megkinálták a terézvárosi képviselőjelöltséggel.*

*

Három évvel ezelőtt a VI-ik kerület városi képviselőjévé választatott és mint ilyen a fővárosi képviselőtestület legbuzgóbb tagjai közé tartozik. Mint a nagy és kisebb középitési bizottság tagja e saját szakmájában fejt ki tevékenységét.

Ez időben, mint az akkori lapokban olvashatni, Bobula az épitészeti egyletben, az épitési viszonyok rendezése tekintetéből, egy vagy több *épitési kamara* felállitását inditványozta. Ez inditvány egyhangúlag elfogadtatott s ő bizatott meg a javaslat kidolgozásával, mit ő egy év alatt ki is dolgozott és a lapok 1878 elején kivonatokat közöltek e terjedelmes és kitünő szakavatottsággal kidolgozott javaslatból.

A 423 pontozatból álló javaslat a következő 11 fejezetet tartalmazza: 1. szervezet; 2. az épitész és épitőmesterekről; 3. az épitési kamaráról; 4. az épitészet és épitkezés gyakorlásának megszüntetéséről; 5. jogok, kötelességek és díjazások; 6. a felelősségről; 7. a fegyelmi eljárásról; 8. a kőművesmesterek és művezetők fölvételéről; 9. az épitési szabályokról; 10. az épitési kamara választott biróságáról; 11. átmeneti intézkedések.

A javaslat, ha érvényre jutna mindenek előtt korlátozná azt, hogy az épitészetet vagy épitőmesterséget bárki gyakorolhassa, amint az elég sajnosan törvényeink értelmében most csakugyan történik.

Az épitési kamara hivatva volna az épitészeti és épitési kar erkölcsi tekintélyének megóvására és ebből folyólag az épitési kamara lajstromába bevezetett épitészek, épitő- és kőműves-mesterek, jelöltek és művezetők felett a fegyelmi hatóság gyakorlására és ezek jogainak megvédésére és kötelességeik teljesitésének ellenőrzésére, valamint *az épitészi és épitési peres ügyek elintézésére saját választott biróságа által.*

Az épitési perek biráinknak sok gondot okoznak és mégis

ritkán hozhatnak kellő épitési szabályok hiányában, kielégitő itéletet; ez meggátoltatnék a javasolt választott épitési biróság által, mely birósag állana: a) egy a király által az igazságügyminister ellenjegyzése mellett kinevezett biróból, b) az épitési kamara által egy évre kiküldött egy választmányi tagból, c) a felek által az épitési kamara választmányából választott két tagból, úgy, hogy minden fél egy birót választ; s végre d) a felek által szintén az épitési kamara választmányából választott elnökből. A választott biróság működése felkarolná minden az épitész és épités terén létrejövő peres ügyek elintézését.

A javaslat végre szabályozza mint az épitő gazda, mint pedig az épitész és épitőmester jogait, kötelességeit és a dijazásokat valamint az épitészek és épitőmesterekre háramló felelőségeket.

E javaslat *nyilvánosságra hozatala után* mások is föllépteк, kik az épitési viszonyok rendezése tekintetében törpe inditványokat tesznek — s más formában ugyan, de az alapjában mégis Bobula javaslata után indulnak.

Bobula volt az, ki az épitészeket kollégiális és együttes működésre birta, s ennek következtében az épitész egyletben meg is kezdettek tartatni a szakosztály ülései, hetenkint egyszer; ő inditványozta a magyar épitési szaklap kiadását, mi „Épitési Ipar“ cim alatt meg is jelent; és Bobula, mint inditványozó, szintén a lap alapitói között foglal helyet.

Működését az épitészi egyletben csak akkor szakitotta félbe, midőn egy alkalommal egy más épitészszel, ki zsidó volt, bizonyos katholikus templom megbirálására titkos szavazás és szótöbbség utján megválasztatott és e választás „formahiba“ miatt megtámadtatott, de voltaképen, mint az akkori lapok hozták, csak azért, mert „nem akartak ily birálat megtételére zsidót kiküldeni“; mintha a téglát, az épitészetet, egy katholikus templomon másképen lehetne, kellene vagy szabadna megbirálni, mint a zsidó imaházon. Bobula ez eljárás következtében leköszönt az épitész egyletben valamennyi bizottsági kiküldetésekről és tevékenységével az országos ipar egyesülethez

fordult, hol is az ő szorgalmazása következtében alakult meg az „építészi és épités ipari“ szakosztály, mely egy fél év óta nagy tevékenységet fejt ki és Bobulát választá egyik elnökévé.

A főváros képviselőtestületben talpraesett megjegyzéseivel és reformáló inditványaival előnyösen tünik ki. A légszesz-, vizfogógát- és minden más, különösen az épitkezések terén, fölmerülő kérdésekben, erélyesen védi a főváros érdekeit.

Mint jellemzőt és érdekeset fölemlitjük, hogy Bobula a fővárosi működésnél nem mindenütt szivesen látott ember.

Csak egyet emlitsünk fel. Midőn a fővárosi kórházak beérkezett pálya-tervezeteinek megbirálására a jury megválasztatott, ekkor az épitési bizottság Bobulát is beválasztá. Azonban a tanács, mely az ügyet a közgyülés elé hozta, Bobulát a jury tagok közül simpliciter kihagyta. Természetesen a beavatottaknak e sértő és durva eljárás feltünt és Sztupa a közgyülésen azt inditványozá, hogy Bobula a birálók közé a közgyülés által fölvétessék, mit a közgyülés a „tekintetes tanács“ mély hallgatása mellett el is fogadott.

De Bobula „izgágoskodott“ is e juryben; vagy hat heti folytonos munkálkodás után *motivált birálatot* dolgozott ki a tervekről*) (ez előtte nem volt szokás *motivált* birálatot mondani ily munkák fölött), de inditványaival csak részben érthetett egyet a jury többi tagjaival; más kérdésekben egyszerüen *indokolás nélkül* leszavaztatott.

Azóta nem is választatott Bobula semmiféle ily biráló bizottságba be; az ő megválasztása szorgalmatosan kikerültetik, mert az ily kiküldetésekre nem oly merev alakok, mint Bobula, hanem simulékony, hajlékony, kapacitálható urak valók.

*

A főváros VI-ik kerületében az 1878-iki évben korán indultak meg a választási mozgalmak. Az első lépés már március havában tétetett, mikor is egy választói gyülekezet

*) A birálatot egész terjedelmében közölte a »Budapesti Napilap« 1878-iki január hó 12-től 19-igi számaiban.

hivatott egybe, mely feladatául tüzte ki egy állandó 200 tagból álló bizottságot választani, melynek célja a választási mozgalmak szabályozása volt volna. A választás 1878-iki március 25-én történt meg. A kilenc elnök egyike Bobula lett.

A kétszázas bizottság első ülését Bobula elnöklete alatt csak junius 15-ikén tartotta, hol kimondatott, hogy a bizottság nem köti magát a létező politikai pártok egyikéhez sem; egyszersmind egy 31 tagból álló kijelölő-bizottság küldetett ki azzal a meghagyással, hogy *tekintet nélkül a létező politikai pártokra*, ajánljon a kerületnek egy oly jelöltet, ki jelleme, tehetségei, társadalmi állásánál és multjánál fogva elég garanciákat nyujt arra nézve, hogy az országos és fővárosi érdekeket, *különösen az ipar és kereskedelem érdekeit* méltóan képviselheti.

„A kijelölő bizottság kedélyes mulatozások között működött elnöke: Török József bora és pecsenyéje mellett ennek városligeti nyaralójában. Egy ily vacsoránál junius hó 28-án tették első izben az országgyülési kandidaciót eszmecsere tárgyává. Csak úgy pohárköszöntések között emlegettek több nevet; első sorban *Bobula Jánosét*, azután Szapáry Gyula grótét, meg Helfy Ignácét. Szóba jöttek még: Bródy Zsigmond, Busbach Péter, Brüll Miksa lovag. stb, A „Pesti Napló“, hogy e tudósitást másnap közölte, e megjegyzést fűzte hozzá: „Bobula, Szapáry, Helfy a 31-es bizottságban — mint látszik — legrokonszenvesebb nevek s túlnyomóan köréjük csoportosulnak az illetők.“

S valóban a 31-es kijelölő bizottságnak tizenkét tagja julius hó 2-án *Stern* Adolf vezetése alatt megjelent Bobulánál és fölkérte őt, a polgárságot legközelebb érintő kereskedői és ipari érdekekre való tekintettel, a VI-ik kerületi képviselőjelöltség elfogadására; és kijelentették, hogy a kijelölt bizottság másnap tartandó ülésén *az ő jelöltségére adják szavazatukat.*

Bobula János erre polgártársai bizalmáért meghatottan köszönetet mondván, kiemelte, hogy az ő jelöltsége csak akkor

lehetne szilárd alapra fektetve s csak akkor birhatna a küldöttség által is hangoztatott kereskedői és ipari érdekekre nézve előnyös nyomatékkal, ha a polgárság zöme egyhangúlag csoportosulna a jelzett elv és jelöltség támogatása mellett.

Miután azonban, úgymond, azok között, kik ez ideig egy párton szoktak működni, a 31-es bizottságben két árnyalat fejlődött ki; s ő az egyöntetü eljárást s a polgárság békéjét saját kijelöltetésénél magasabbra becsüli, ezt jelenleg el nem fogadhatja és kéri a küldöttséget, hogy a 31-es bizottságban megjelenve a kijelölés körül szoros egyetértésben egyöntetüen járjon el, kijelentvén egyuttal, hogy a küldöttségi tagok intézkedéseihez csatlakozni fog.

Végül kijelenté Bobula János, hogy különösen megtisztelve érzi magát az által, hogy az ő jelöltsége mellett nemcsak kereskedők és iparosok, hanem *orvosok*, *ügyvédek s hivatalnokok* is oly nagy buzgóságot fejtenek ki.

Elhatározásától azonban a lelkesen felszólalt *Dr. Helfer* Vilmos és *Dr. Fraenkel* Sándor se tudták eltántoritani.

A kijelölő bizottság másnap tartott ülésén ez urak határozottan kijelentették, hogy *ha bármely oldalról is ellenjelölt felállittatnék*, *Bobula jelöltségét fenntartják*, azonkivül csak olyan egyénre szavaznak, ki az ipart és kereskedelmet kellőleg képviselni tudja, azonban, hogy *a polgárság között a rend és egyetértés ne zavartassék*, *hajlandók a gyülésen különösen hangoztatott Szapáry Gyula gr.-ra szavazni.* A bizottság szótöbbséggel elhatározta Szapáryt ajánlani a választóknak képviselőjelöltül. Ketten Radocára egy Helfyre szavazott.

A nagy (200-as) bizottság julius hó 6-án Szapáryt csakugyan kikiáltotta jelöltjének. De Szapáry gróf az egész országban nem volt található, és pártja igy minden „informació“ nélkül maradt, mig végre szét is ment.

Eközben Bobula párthivei, minthogy a *Szapáry jelöltsége nem volt fenntartható*, amint azt a kijelölő bizottságban eleve kijelentették, Bobula jelöltségét fenn is tartották és julius hó 11-én mintegy 150-en a „Paris szállodában“ alakuló gyülésre

egybegyültek, melyben kimondatott, hogy *a kormány nemzetellenes külpolitikája* és igazságtalan eljárása végett a városok ellenében, a polgárság itt egybegyült része nem tarthat az úgynevezett „szabadelvü párttal“ hanem egy *minden irányban független polgárt* óhajt képviselőül, ki tisztek és hivatalok utáni hajhászatból sohase lesz mamelukká és ki a kerület ipartüző polgárságának érdekeit helyesen képviselheti.

Mint ilyen *egyhangúlag Bobula János* ismertetett el, ki rögtön is kikiáltatott a kerület jelöltéül.

E gyülésen pártelnöknek *Dr. Rosenberg* Lajos választatott. Megválasztatott azonkivül az egész pártvezető személyzet is.

Julius 12-én egy skandalosus ülésben, melynek részleteit körülményesen megvilágitani nem tartozik e munka keretébe — az akkori napilapok úgy is tele voltak vele, — elmondatott a Szapáry-párt gyászmiséje is. — —

Török József *saját és családja boldogságára tett esküvel fogadta*, hogy egy bizonyos föltétel alatt követőivel együtt Szapáry visszalépése után Bobula pártjához csatlakozik és miután a *föltétel teljesittetett*, *megtagadta igéretének beváltását*, a tett esküjét egyszerüen *kortesfogásnak* mondá, mert bizonyos emberek érdekeivel nem volt összeegyezhető, egy oly szegény jelölt mellett kardoskodni, mint Bobula. Ép ez emberek közbenjárása következtében állittatott fel most egy oly jelölt, ki hivatalnoki állásánál fogva az inkompatibilitas határához nagyon közel áll; és a belügyministeriumhoz való függő viszonyánál fogva a főmamelukok egyike: *Podmanicky* Frigyes báró. Valószinüleg nem akartak nagyon sülyedni és ha már egy gróffal fiaskót vallottak, legalább is báróra volt szükségük. —

A Bobula-párt hivei julius 18-án a „Terézváros VI-ik kerületi klub“ helyiségeiben nagy számmal gyültek egybe az elnőkség részéről hirdetett közgyülésre.

Az elnök Dr. Rosenberg Lajos még egyszer alkalmat vesz magának a momentumokat kiemelni, melyek Bobulát alkalmassá teszik képviselőjelöltül megválasztani. Bobulát

„self mademan“-nak nevezi, ki mint szegény szülők gyermeke, saját erejéből vivott ki magának az élet tövises utján előkelő társadalmi állást. Bobula — úgymond a szóló — az egybegyült választók elveit méltóan fogja képviselni, *mely a demokraciai és polgári függetlenségben* talál kifejezést.

Ez után az összes választók Bobula lakására távoztak, s ott a jelölttel megismertették jövetelük célját. A küldöttség elnöke ismét kifejezte a bizalmat, melyet a párt Bobula jelöltségében helyez s fölkérte őt a jelöltség elfogadására.

Bobula erre körülbelül igy válaszolt:

„Jelenleg már harmadizben részesülök két hét óta a kiváló szerencsében, hogy a főváros VI. kerületének képviselőjelöltsége elfogadására felszólittatom.

„Első izben a kerületi béke érdekében, hol lakom és a hol polgártársaimmal a jó és a bal sorsot osztanom kell — akár melyik párthoz tartozzanak is, — a jelöltséget nem fogadtam el. Az a remény kecsegtetett, hogy e meggyőződéstől áthatva mások is igy fognak eljárni.

„Midőn másodízben mások által a jelöltség elfogadására felszólittattam, már világosan láttam, hogy az általam óhajtott kerületbéke nem fog eléretni; és a jelöltséget csak azért nem fogadtam el, mert azok a férfiak, kik az én jelöltségem mellett buzgólkodtak, kötve voltak szavazatukkal gróf Szapáry jelöltsége mellett *addig*, mig ez nyilatkozni fog.

„Most harmadízben rendkivüli megtiszteltetésben részesülök midőn önök szerény lakásomban megjelenve e kerület képviselőjelöltsége elfogadására felszólitottak. És e becses megjelenésükben nyilvánuló megtiszteltetést nem is volna szabad elfogadnom, ha nem tudnám, hogy az nem az én igénytelen személyemnek, de annak az eszmének szól, mely a polgári középosztály, az ipar és kereskedelmi képviselet zászlaja alatt, utat tör magának.

„Azonban dacára a kitüntetésnek e kerület képviselőjelöltséget ezuttal se fogadom el; és pedig következő okoknál fogva.

„Midőn önök a polgári középosztály, az ipar és kereskedelem zászlaját kitűzték, s nevem körül csoportosultak, akkor e kerület választópolgárainak egy másik része szintén csoportosult más *polgártársunk* körül; s ezek szintén a polgári középosztály képviseletét óhajtják, csak hogy más személy által. De egynehány nappal ezelött egy harmadik része a választópolgárságnak összejövén, szavakkal, tettekkel nyilvánitá, hogy e két név, és e zászló alatt választani nem akar; jelöltül nem a polgári középosztály emberét, de a magas nemesség egyik általam tisztelt tagját szemelte ki.

„Ha tehát a választópolgárságnak csak egyik része is nem kivánja a polgári középosztály általi képviseltetést — legyenek bár az okok és indokok akárminők, mert a végeredmény egy és ugyanaz: t. i. hogy mi nem a polgári középosztály által képviseltetjük magunkat — ha tehát mondom a választópolgárságnak egy része nem kiván még ez idő szerint ily zászló alatt lenni, *nem akarja maga magát emelni, pártolni és támogatni;* nem akarja saját maga által képviseltetni magát — ez ugyan a társadalmi, állami viszonyaink egészségére nem mutat; de ily körülményeknél magasabbra kell becsülni az elvet, mint a kitüntetést, mint a személyi ambiciót; és *azoknak, kik ez ügynek a szószólói: ügyelni kell, hogy az eszmét ne engedjék csirájában eltiporni*, csupán azért, hogy egyik vagy másikunk *kandidáltassék.*

„Ez a valódi oka, hogy a reám nézve kitüntető jelöltséget nem fogadom el. Egyúttal határozottan kell tiltakoznom a hirlapok utján terjesztett föltevés ellen, mintha én azért nem fogadnám el a jelöltséget, mert a közmunkák tanácsának az alelnöke a jelöltséget, — mint ezt némelyek hirdetik a kerületi béke érdekében, holott épen a kerület *felizgatására* szolgál, — elfogadta. Én a közmunkák tanácsának általam tisztelt alelnökével függő viszonyban nem voltam soha és nem is vagyok; és a közmunkák tanácsa fölött nézetemet és itéletemet bátran és függetlenül akár mikor elmondhatom.

„Azonban engedjék meg, hogy megragadhassam ez

alkalmat, és néhány megjegyzést tehessek azokra a támadásokra, melyeknek, a legközelebb lefolyt két hét alatt, személyem által, önök is ki voltak téve. A nyilvános támadások engemet érintetlenül hagynak ugyan, mert a nyilvánosság terén azokat meg kellett szoknom; de nem közömbös reám nézve, ha miattam mások támadtatnak meg ok nélkül.

„Megtámadtatott nyilvános működésem. Engedjék, hogy e működésemre hivatkozhassak.

„Midőn hat évvel ezelőtt a zsolna-rajeci kerület képviselőjelöltségét elfogadtam, kiadott programmomban kijelentettem, hogy én, „mint a magyar államiság eszméjének követője, Magyarország önállóságát és függetlenségét óhajtom, mert az a meggyőződésem, hogy hazánk csak úgy lehet boldog. Azonban a közjogi egyezményt, mely 1867-ben köttetett meg, ha nem is elégit ki egészen, elfogadom, mert jobbnak tartom az absolutismusnál“.

„Ez elvet vallom ma is, mert meg vagyok győződve, hogy valamint hat évvel ezelőtt a porosz-francia háború váratlan kimenetele késztette a magyar hazafiak nagy részét e közjogi alap elfogadására: úgy, és még sokkal nagyobb mérvben ma, a Kelet eseményeivel szemben kell, hogy ez alapon álljunk.

„Valamint annak idején meglepettettünk Sedan által — úgy most rémülettel látjuk Bosnia okkupációját. Nem vagyok abban a helyzetben, hogy ez irányban követett külpolitika felett beható birálatot és itéletet mondjak; de abbeli meggyőződésemnek adhatok kifejezést, hogy a magyar államnak nem erősbülésére, de gyengitésére szolgál az, hogyha majdan új meg új nemzetiségeket és hitfelekezeteket kellend keretébe foglalnia.

„Számtalanszor kinyilatkoztattam a nyilvánosság terén, hogy az állam érdekének minden nemzetiségi aspirációt alá kell rendelni; és épen ebből az alapból kiindulva, folyton és a leghatározottabban a panszlavizmus ellen, különösen felvidéki hazánkfiai közt küzdöttem; és bátran elmondhatom és bebizonyithatom irásban, hogy *egy* magyar journalista se küzdött

annyit a panszlavizmus ellen, mint én. Sok polemiát vittem; az igaz, az egyes lapokkal és az egyes személyekkel; de nincs senki, a ki be tudná bizonyitani, hogy én valaha a magyar államiság ellen csak egyetlen egy lépést tettem volna. Sőt ellenkezőleg a különféle szláv lapok hasábjain található kifakadások bebizonyithatják, mennyire üldöztettem, támadtattam épen azért, mert én voltam az első, ki a nem magyar ajkú népeknek a magyar államiság eszméjét hirdettem; ki a magyarok és a nem magyar népek közti testvéri viszony létesitése céljából szellemi és tetemes anyagi áldozatokat hoztam. Én voltam az, a kit a nyilvános téren sok kiváló magyar publicista pártolt, s e tekintetben legyen szabad csak *Deák Ferencre* és *Kossuth Lajosra* hivatkoznom, kik helyeslésével működtem a nyilvánosságban.

„Ha tehát évek hosszú során át, s egyáltalán azóta, a mióta megtanultam gondolkozni, a magyar államiság mellett és a panszlavizmus ellen küzdöttem, mennyire kell épen most a keleti események folytán ragaszkodnom meggyőződésemhez! Ahhoz a meggyőződésemhez t. i. hogy mindenki, a ki nem mint utazó „hazafi“ él e hazában, a magyar államiság eszméjét kell, hogy saját ügyének, saját jól felfogott érdekének tekintse; mert ha magyar államiságunk megszünne, akkor megszünnénk mi is; és saját hazánkban, saját kerületünkben nem lennénk otthon!

„A hirlapokból értesültem, hogy egy választó azt vetette jelöltségem akadályául, hogy én nem vagyok vagyonos ember, hogy nincs függetlenségem!

„Vagyon tekintetében, hogy a jelöltekről épen a fővárosban hirdettetik ily tan, őszintén sajnálom, mert ez nem egyeztethető össze a fővárosi polgárság műveltségével. Egyébiránt vagyonomat nem leltározta senki, s addig, mig ez nem történt, nincs senki feljogositva vagyoni állapotom felett itéletet mondani. De annyit igen is, kivülem mások is tudnak, hogy időmön kivül már sok ezer forintot áldoztam a közügyekért, s ez áldozatokból egy kis család kényelemmel élhetne. A közügyek

terén tett működésemért hasznot nem húztam soha; nem kerestem soha hivatalt, nem kerestem személyemre hasznot s ezt nem is fogom tenni.

„A mi a függetlenséget illeti, ez nagyon tág fogalom. Annyit azonban mindenki tud, hogy mind azt, a mit ez idáig magamra vállaltam, azt függetlenül és meggyőződésem szerint végeztem el; sőt épen számtalanszor saját anyagi káromra meggyőződésem szerint függetlenül jártam el. Magamra vállalt munkálatokat kötelességszerűleg elvégeztem, s ha ezt tevém, nem volt szükség csuszni-mászni, mi különben is természetem ellen van. Senkinek sem estem terhére; senki nem pártolt fizetéssel, de én igen is, sok embert pártoltam. Ha ezt mind tevém, nem tudom, hogy képes valaki azt állitani, hogy nem vagyok független?!

„Egy szónok, pár nappal ezelőtt, azt is elakarta tőlem vitatni, hogy én iparos vagyok. Ha valaki mesterségét kitanulta; ha valaki inas, segéd, üzletvezető és végre mester lett mint én, nem iparos-e ez? Ahhoz tehát, hogy valaki iparos lehessen, nem tudom, mi kivántatik még?! Vagy talán azért akarják iparos állásomat elvitatni, hogy gymnasiumot jártam, hogy technikát látogattam és ott a mű és disz-épitészetből, valamint mérnöki földmérési- és könyvvivői szakmából vizsgát tettem le? vagy talán azért nem vagyok iparos, mert sok bel- és külföldi lapnak fizetetlen levelezője voltam? Ha pedig az ily tanulásra némelyek mit sem adnak, akkor Budapest palotái közül azok, miket épiteni volt alkalmam, nyiltan hirdetik nemcsak az utcai kortesnek, de az utódoknak is, hogy iparos voltam. Valóban bámulni lehet, hogy a főváros intelligens polgársága közt még ilyennel is lehessen agitálni!

„Hat évvel ezelőtt kiadott választási programmomban mint iparos a következőket mondottam el egy vidéki nem ipart-űző kerületben: „Az állam alapja a nemzetgazdászat. Hazánk kincsekkel áldva van; de sajnos, mi nem tudjuk ezeket kiaknázni s felhasználni. Idegenek jönnek s gyorsan gazdagodnak földünkön, mi azonban naponta szegényedünk s veszély

fenyeget, hogy mahólnap csak szolgák leszünk saját földünkön. Haszontalanul hivatkozunk a „régi jó időkre“ vagy haszontalanul okozzuk a művelt idegeneket: panaszoljuk inkább azt, hogy körülünk minden halad és csak mi állunk. Ha anyagilag nem akarunk egészen sülyedni, — hol minden egyéb tekintet megszünnék, miután anyagilag tönkre ment polgár csak proletárius és csak terhére válik a társadalomnak, — minden erőnket az ipar-, kereskedelem- és gazdászat emelesére kell irányoznunk.“

„Ha tehát 6 évvel ezelőtt egy nem ipartűző kerületben ily tant meggyőződésemnél, állásomnál fogva hirdettem, menynyivel inkább kell azt hangoztatnom oly kerület tisztelt választópolgárai közt, kik nagyobbára iparosok és kereskedők.

„Jelenleg pedig az ipartörvény revisiója oly életkérdés reánk iparosokra nézve, hogy annak megoldásától létezésünk függ. Nem lehet feladatom az egyes szakaszok megváltoztatását itt most elősorolni, legyen szabad csak azt az egyet kiemelnem, hogy ez ipartörvény mellett már számtalan iparos család tönkre ment, számtalan polgárt az adófizetők sorából elsodort. Hisz köztünk e kerületben mozog sok mesterember, ki az uj ipartörvénynél megszünt mester lenni, s alig képes magát mint egyszerű napszámos fenntartani!

„E körülménynek tulajdonitható, hogy a *polgári ipartűző középosztály az utolsó években nemcsak hogy nem emelkedett, de bomlásnak indult.* Már pedig egészséges középosztály nélkül egy állam se virágozhat fel; *a középosztály az, mely hivatva van az állam derekát képezni s ha ez nem egészséges, akkor a diszitmények lehullanak róla s önmagukban egészet nem képezhetnek.*

„A hol nincs középosztály, ott teremteni kell ilyent, ott pedig, a hol a középosztályt nem akarják felszinre engedni jutni, ott a viszonyok egészségtelenek. Ha példát akarnak uraim, ott van a hatalmas Franciaország! *Mi teszi Franciaországot nagygyá, dicsővé? A középosztály!* Európa Franciaországnak és vérének köszönheti szabadságát, művelődését

iparosságát. Dacára a belviszályoknak, dacára az elveszitett országrészeinek, Franciaország nagy és dicső. Mi teszi őtet ilyenné? — egyedül és kizárólag a középosztály. Ha ez nem lenne, a bel- és külcsapások után, melyek érték, már régen tönkre kelletett volna menni. A középosztály emelése az állam érdeke.

„A polgári ipartűző középosztály nagy hátrányára van az is, hogy dacára az utolsó években tett haladásunknak a tanügy terén, gond fordittatott ugyan az adók kiszabására és kiméletlen behajtására, de arra, hogy a középosztálynak kereset is nyujtassék és ez által az adóképessége minél jobban fenntartassék, vajmi kevés gond fordittatott. Példaképen felhozom, hogy az épitési ipar — és ennek következtében számos más iparág — három év óta tökéletesen pang s ennek folytán ezer meg ezer család kereset nélkül van. Itt segiteni az államnak saját érdekében inkább, mint az illető adózók érdekében feküdnék, mert ha munkakeresettel látja el őket, akkor emeli az állam bevételeit. — Százezreket ad ki kormányunk lakbérekért, hol hivatalait elhelyezi. Ha a mostani alkalmat felhasználja, fölépithette volna a saját szükségleteire megkivántató helyiségeket oly olcsón, mint soha ezelőtt és soha ezután. Hármas célt lehetne ezáltal elérni: rendkivüli olcsó módon épiteni úgy, hogy a mostani lakbér kifizethetné az új épületeket; másodszor az ipar és kereskedelmi osztálynak keresetmód nyujtatnék; harmadszor a kereset következtében az állam bevételei nagyobbodnának.

„A ki ily elveket vall, úgy saját mint polgártársai érdekében; a ki arra törekszik, hogy *a productiv osztály*, mely az állam és az egész társadalom fenntartója, gyarapodjék, szaporodjék — a ki mindezt teszi saját érdekében is: attól hiszem, nem lehet eltagadni, hogy a polgári ipartűző közép osztály embere.

*

E beszéd meghallgatása után a választók az elnök vezetése alatt visszatértek a klub helyiségeibe, hol, — miután még egy küldöttséget menesztettek Bobulához, hogy birnák őt a jelöltség elfogadására, de ez is eredménytelenül tért vissza, — a közgyülés elhatározta, hogy *a párt, mint a független iparos polgári középosztály pártja továbbra is fennáll*, és hogy a választás napjáig lehetőleg passiv állást foglal el és minél több barátságos értekezletre fog össze gyülni.

Julius 22-én Bobulánál a párt főbb embereivel bizalmas értekezlet tartatott, mely alkalommal megpendittetett az az eszme is, hogy a párt a választásokkal szemben semleges állást foglaljon el. Ketten a Podmanickypárthoz való csatlakozást ajánlották, egy Helfyre mig az elnök Radocára kivántak szavazni. A többség azonban a semlegességet határozta el, mihez mindannyian hozzá is járultak.

Török József az értekezlet határozatát illetőleg választ kért és a párt erre egy lehetetlennek látszó választ adott t. i. azt, hogy a párt kész Podmanicky báró mellett szavazni, ha Bobulának egy választókerület biztosittatik. E válasz közlésével *Sullay* Aurél és *Kaufman* Ede lettek megbizva. Török József természetesen e föltételt el *nem* fogadhatónak nyilvánitotta, minek folytán a régi párthatározat t. i. a semlegesség, érvényében fennállott.

Ugyanaz nap este a „Szegény ördög“ cimű vendéglőben volt a párt vacsorára, midőn 10 óra tájban Futtaki Gyula megjelent és tudatá, hogy Zichy-Ferraris Viktor gróf sürgősen óhajtana Bobulával értekezni. Zichy gróf és Bobula félrevonultak, de utóbbi rögtön kijelenté, hogy egyedül nem akar és nem is tehet semmit, hanem itt a párt elnöke, ki is azonnal felszóllittatott az értekezleten való résztvételre. *Zichy kijelentette most, hogy a központ és Gorove István úr ő excellenciája nevében jön*, és hogy a központi választmány kész Bobulának egy biztos kerületet adni. Dr. Rosenberg Lajos kérdezvén, hogy minő garanciák nyujtatnak, erre Zichy Viktor gróf *becsületszavát* adta, hogy a kormány intenciója, hogy Bobula a parliamentbe jöjjön. Dr.

Rosenberg erre hivatkozott a párt határozatára, hogy csak biztos kerület fogadható el, mire *Zichy gr. újból becsületszavát adta*, hogy a kerület egész biztos, a hol a kormány mindig győzött; egyúttal meghivta Zichy gr. Bobula és Dr. Rosenberg urakat másnapra a központi bizottságba.

Másnap ez urak *Gorove* úrnál megjelentek, *ki ismételve határozottan kijelentette, hogy a kerület, mit Bobulának át fognak adni, tökéletesen biztos;* és hogy ő nagyon örvend, hogy a parliamentben oly tehetséges iparos fog helyet foglalhatni; egyszersmind *biztositotta* őket, hogy a központi bizottság *Bobula megválasztatását keresztül fogja vinni.*)*

Annak tudatában, hogy a parliament egy *önálló független iparost* nyerend, habár nem is mint a VI. kerület képviselője, de annak érdekeit mindenekben előmozditandja, reá állottak végre arra, hogy a pártgyülekezetben szabad folyást engednek a nyilatkozatnak és ha a többség Podmanicky mellett nyilatkozik, ezt határozatra is emelik.

A gyülekezet julius 31-én tartatott meg számos jelenlevők előtt. Az elnök Dr. Rosenberg Lajos felolvastatá Bobula következő levelét:

„Tisztelt pártelnök úr!

„Szeretett Barátom!

„Legyen oly szives az alább következő igénytelen soraimat pártunk mai értekezletén felolvastatni:

„Ön és pártunk vezérférfiai saját tapasztalatukból legjobban tudják, hogy az egész választási mozgalom alatt soha senki meggyőződésére bármi néven nevezendő pressiót nem gyakoroltam, sőt tovább megyek és engedje kifejeznem azt a tényt, hogy én *soha senkit* nem szólitottam fel arra, hogy az én jelöltségemet a főváros VI. kerületében iniciálja vagy hogy reám adja szavazatát.

„Azonban készséggel kiemelem, hogy ott a hol bizonyos

---

*) Ez érdekes részleteket Dr. Rosenberg Lajos úr augusztus 19-én egy később megemlitendő alkalomnál tartott beszéde után jegyeztem fel és az elmondottak igazságáról kezeskedem. Szerző.

elv iratik a zászlóra a személy nem jő és nem jöhet szóba! És igy van ez nálunk is. Az a párt, mely Önben kedves Barátom tiszteli elnökét, nem személy mellett küzdött vagy küzdene, hanem igenis küzdött, küzd és fog küzdeni az elv mellett.

„Ez és nem személy tett bennünket erőssé.

„Mind tehát azelőtt, úgy a mai értekezleten megjelenő pártbeli férfiak meggyőződésének *szabad nyilvánitását akadályozni semmi irányban sem akarom:* de engedje az igen tisztelt pártértekezlet, hogy egy kérelemmel járuljak hozzájuk; és ez a következő:

„Akár mi is legyen a mai pártértekezlet határozata, méltóztassanak a határozatot egyöntetüleg, egyhangúlag meghozni. Ily határozattal pártunk elvének oly nagy szolgálatot tesznek, hogy ez ha nem ma, akkor holnap, ha nem itt, hát másutt mindenesetre diadalmaskodni fog.

„Végül tisztelt elnök úr, legyen szabad Önnek és az egész pártomnak, mely oly bámulatra méltó kitartással és szivósággal szilárdul állott a kibontott zászló körül, hálás köszönetemet kifejezni és egyúttal kijelenteni, hogy az irányomban tanusitott ragaszkodást meghálálni ugyan nem vagyok képes, de mindamellett igérhetem, hogy háládatlan nem leszek.

„Fogadja Ön tisztelt elnök úr és az egész tisztelt párt polgártársi üdvözletemet . . . . . stb.“

Dr. Rosenberg ugyane nézetnek adván kifejezést, kiemeli mikép Bobulának az ország egy másik kerületében, hol párthatározat folytán föllép, biztos kilátása van a győzelemre, ő a parliamentben azért képviselni fogja a demokracia elveit. Fölkérte tehát a jelenlevőket — határozzák el: mely párthoz csatlakozzanak?

Erre *Gáldonyi* Ignác, *Dr. Fraenkel* Sándor, *Grósz* Mór és *Fajt* Adolf tartott beszédjükben a Podmanicky-párthoz való csatlakozást ajánlották és miután *az elnök többszöri felszólitására, szólásra senki se jelentkezett*, kimondá a határozatot, hogy a volt Bobula-párt Podmanicky Frigyes báró pártjához csatlakozik.

A gyülés utáni napon este Bobula csakugyan elutazott *Dr. Rosenberg* Lajos, *Sullay* Aurél és *Kaufman* Ede kiséretében és a központtól számos ajánló levéllel ellátva, a kijelölt kerületbe: *Szászvárosba.*

A központi választmány sürgönyileg előre tudatá jövetelüket, mire a hunyadmegyei alispán és főjegyző jónak látták még Bobula megérkezése előtt székhelyüket elhagyni. *Pogány* György főispán pedig az ürügy alatt, hogy csak egyedül van székhelyén Déván, mit nem hagyhat el, mitse tett Bobula megválasztása érdekében.

Szászvárosba érkezve, meggyőződhettek arról, hogy rútul rászedettek. Ez oly választókerület, hol a szabadelvű pártnak semminemű befolyása nincs, hol a szavazatok a legtöbbet igérőnek *pénzen adatnak el.* — Egy zsidó választó szavazatáért 8000 frtot követelt. A román pópa 6000 frtért késznek nyilatkozott *passivitásban* maradni stb.

Igy tehát, miután látta, hogy csúful megcsalatott, nem maradt Bobulának egyéb hátra, mint eredmény nélkül hazatérni és augusztus 4-én csakugyan visszajöttek, gazdagodva azzal a tapasztalattal, hogy a *főúri* „becsületszó“ is csak chimäre és a birvágy és magánérdek árúba bocsájtható szolgája, meggyőződhettek e két arany közmondás igazságáról: „Nem minden arany a mi fénylik!“ és „A hir csak üres kongás, akkor kong a hordó leginkább, ha üres!“

Ezek után várni lehetett volna, hogy a Bobula-párt phalanxot fog a Podmanicky párttal képezni és az ellenpárthoz szegődik, de nem: a polgári erény és becsület még tiszta és feddhetetlen és szavukat tartották, habár egy része a Podmanicky-párt e becstelen kortesfogása által, adott szavuktól joggal feloldva érezték magukat és vagy semlegességet valltak, vagy részint a meggyőződésükhöz legközelebb álló pártnál szavaztak.

A szászvárosi választás egy nappal később volt a budapestinél. Bobula személyes befolyása által, a mennyire t. i. alig másfél napi ottléte alatt befolyhatott, annyira vitte a dolgot,

hogy a szavazásnál 182 szavazat közül 32 szavazatot nyert. Elég ez is, ha tekintetbe vesszük, hogy választói előtt személyében legalább ismeretlen volt; és hogy a szászvárosi polgárság nem szokott, de nem is akart programmbeszédet hallani.

Bobula ez évben még a csácai kerületben Trencsénmegyében is felállittatott képviselőjelöltnek. (Lásd a „Pester Lloyd" 1878. augusztus 5-iki számát és az, az idei többi lapokat.)

*

Bobula hivei szép elégtételt adtak neki azért a gonosz eljárásért, melyben ellenfelei részesitették. Augusztus 19-én a „Terézvárosi VI-ik kerületi klub" helyiségeiben Bobula az „*iparos polgártárs*" tiszteletére egy estélyt rendeztek, melyen a polgártársak élénk résztvéte eléggé tanusitotta azt a szeretet, ragaszkodást és tiszteletet, melyet Bobulához éreznek.

Az ünnepeltet egy küldöttség hozta el lakásából és vezette a terembe, hol öt ifjú leány által fogadtatott, kik hazafias felköszöntéssel pompás virágbokrétát nyujtottak át, két széles nemzeti szinű szalaggal, miknek egyikén e szók: „*Ajánlva az iparos Bobula Jánosnak.*" a másikon az adók nevei: Sponer Etelka, Kaufman Gunda, Hölle Mathild s Irma és Mandl Irma voltak arany betükkel irva.

A felköszöntés, melyet Sponer Etelka kisasszony mondott el, igy hangzott:

„Tisztelt polgártárs! Igaz örömmel szivünkben jelentünk itt meg, hogy egy egyszerű polgár erényeit és hazaszeretetét, tiszteletünk s szeretetünkkel megkoronázzuk.

„Megjelentünk mi nők is, miként megmutassuk, hogy ott, hol az érdem koronát, az erény magasztalást, a munkásság, tevékenység, elismerést nyer, ott nem szokott hiányozni a a magyar leány, mint nem hiányzott ott se, hol a hazáért, szabadságért vért kelle ontani.

„Megjelentünk, hogy a férfiúnak, ki a középosztályt, melynek mi is leányai vagyunk, a kerületet, melyben mi is élünk s nevelkedtünk, akarta nagygyá tenni, hogy a férfiúnak,

ki az ipar es kereskedelem emelését tűzte zászlójára, megmutassuk, miként — habár nem is engedék nagy eszméit győzni — mi mégis tántoritlanul ragaszkodunk hozzá, mint oly férfiúhoz, ki szilárd feddhetlen jelleme és tiszta erkölcsével az összes polgárság tiszteletét és becsülését méltán kiérdemelte, mely érzemény apáinktól keblünkben is visszhangra talált és mely tisztelet s becsülés jeléül nyujtjuk e szerény virágbokrétát az egyszerű iparos polgárnak: Bobula Jánosnak, kit az isten még sokáig éltessen!"

Bobula meghatottan válaszolt e kis felköszöntésre, köszönetet mondva a megtiszteltetésért.

A most következő banketnél mondott számos toastból csak azt emeljük ki, melyet Dr. Rosenberg Lajos mondott, és melyben a párt rút megcsalatását hozta napfényre, mint ezt föntebb leirtuk.

Bobulának erre válaszként mondott beszédjéből a következő főbb pontokat jegyeztük fel magunknak:

„Előttem szóló tisztelt barátom megragadta az alkalmat arra, hogy visszapillantást tegyen a múlt országgyűlési választási mozgalmak utolsó napjaira s pártférfiaink által elkövetett eljárásra."

„Helyén találom, hogy ezt tevé, mert szükséges, hogy a nagy közönség is tudja meg az igazat. — —"

„Részemről nem óhajtok a választásoknál alakult egyes pártokról szólani. E pártok befejezték működésüket és a választásnál részt vett választópolgártársaink többségének határozata előtt meghajolni parancsol nem csak az illem, de a *szabad* polgár jól felfogott saját érdeke is. — Engedjék meg azonban, hogy saját eljárásunkról én is elmondhassak egy nehány szót:"

„A ki figyelemmel kisérte a lefolyt választási mozgalmakat, az észlelhette, hogy e kerületben az iparos- és kereskedői-, de nem különben a polgári középosztály *mint ilyen* először lépett a választási mozgalmak küzdterére. — — —"

„Sajnosan kell tapasztalnunk, hogy hazánkban az ipar és kereskedelmi érdekek előmozditására vajmi kevés történt;

és ez érdekek képviseltetése a törvényhozó testületben nemcsak hogy nem pártoltattak, de üldöztettek és a hol alkalom volt: elnyomattak."

„Az érdekelt ipar és kereskedelmi osztály tapasztalván, hogy az eddigi eljárás mellett biztos hanyatlásnak megy eléje: *saját* érdekében, a *város* érdekében és az *ország* érdekében bizonyos elszántsággal és öntudattal kimondá: az ipar és kereskedelem is legyen képviselve a parliamentben. — —"

„Az ipar és a kereskedelmi osztály képviseltetését, saját érdekének előmozditása mellett még a főváros érdeke is követeli. Tudjuk, hogy már a 10., 11. és 12-ik században azok a városok, hol az ipar és kereskedelem kultiváltatott, gazdagok és tekintélyesek lettek és ily állásuknál fogva bizonyos előnyöket vívtak ki maguknak."

„Azért látjuk mi is fővárosunkban az ipar és kereskedelmi érdekek képviseltetése mellett az ügyvédeket, orvosokat, hivatalnokokat, tanitókat, lelkészeket és más öntudatos, művelt nem kereskedőket és nem ipartűzőket buzgólkodni, mert ezek valamennyien jól felfogva saját érdeküket meg vannak arról győződve, hogy ha az ipar és kereskedelem virágzik, akkor a városnak, a társadalomnak *vagyonossága* és *tekintélye* előmozdittatik és igy ez uton saját vagyonosságuk és tekintélyük is növeltetik."

„Az elsatnyult és elszegényedett városban, társadalomban a nem produktiv intelligencia is elszegényedik és elkorcsosodik. Már pedig az elszegényedett intelligencia a történelem tanúsága szerint, nagyon rosz elem a társadalomban, az államban és a városnak csak egyenes nyomasztó terhét képezi. Elszegényedik pedig ez intelligencia akkor és ott, mikor és a hol az ipar és a kereskedelem nem virágzik! Ellenkezőleg megint, ha széttekintünk ez időszerint is Europa művelt városain, láthatjuk, hogy a jólét csak ott ütötte fel tanyáját, a hol az ipar és kereskedelem, pártoltatott. Nagyon természetesen e városokban nem riadtak vissza érdekeik képviseltetésére egy

szabót, egy korcsmárost, egy kereskedőt vagy más polgártársukat kiküldeni.“

„Harmad sorban az állam összérdeke is megkivánja, hogy az ipar és kereskedelem a parliamentben kellőleg képviselve legyen. A hivatott közegeknek arra kellene az *állam érdekében* tekinteni, hogy az államnak minden faktora; és különösen oly főfaktora mint az ipar és kereskedelem együtt működjék, egy cél felé törekedjék a többivel és egyik a másikat egészitse ki. Mert az állam hanyatlásnak indul akkor, ha a felső, közép és az alsó osztályok elfeledik, hogy mindegyikük csak egyszerű tag, és hogy csak együttesen képezik a testet; a várost, az államot.“

„Magyarországot az teszi *olyanná* a *minő*, hogy sokan nem annyira a haza érdekét, nem az *összesség* érdekét tartják szemük előtt, de útnak indulnak működésükben saját büszkeségük, saját felfuvalkodásuk után és mind azt, a mit europai nyelveken „becsületnek“ „polgári becsületnek“ nevezni szokás, mind azt elsöprik, eltiporják, elpusztitják azzal az erkölcstelen szóval: „kortesfogás“.“

„Többen e kerületben a lefolyt választási mozgalmakat úgy akarták feltüntetni, mint az aristokracia harcát a demokracia ellen. Részemről azt egyszerüen a mindennapi kenyér, a létjog küzdelmének tartom, mely ép úgy az aristokracia valamint a demokracia érdekében kisértetett meg.“

„Az emlitettek által csak azt akartam kifejteni, hogy pártunknak, midőn keletkezett, meg volt a jogosultsága három irányban: 1) saját érdekünkben (mi magában is elég jogos alap) 2) a főváros; és végre 3) az állam érdekében.“

„Hogy e párt ez alapból kiindulva megkisérlette elveinek tisztességes uton és módon való győzelmét, azért úgy hiszem, a polgárság, melyből kelet' ezett, csak köszönettel tartozhat.“

„Saját magam részéről tiszta lelkiismerettel elmondhatom, hogy midőn e pártnak egyik igénytelen tagja voltam és a nemes célt tehetségemhez képest előmozditani iparkodtam, akkor nem

csak saját és polgártársaim érdekében, de fővárosom és hazám érdekében is véltem cselekedni.“

„De másrészről meg vagyok arról is győződve, hogy nincs öntudatos, művelt ember, a ki e volt párt akármely egyes tagjától is ezt megtagadhatná.“

„Végül engedjék meg, hogy két dologra irányozhassam becses figyelmüket:“

„Magyarországon valóságos mániává vált az angol viszonyokra való hivatkozás. Az ember feje szédül a sok angol gentlemanségektől, az angol választásoktól és parliamentarismustól, az angolok egyéni szabadságuktól: „My house is my castle“-tól (az én házam, az én váram) — csak egyet szorgalmasan kikerülnek az illetők nálunk az angol viszonyokról fölemliteni, és ez az, hogy Angolországban a paraszt fia a nélkül, hogy fölvétetett volna az úgynevezett „Nobilis“-be, az állam és az egyház legfőbb hivatalára juthat; és hogy az angol parliament elnöke gyapjú zsákon ül, dokumentálván ez által azt, hogy *Angolország czak az iparnak és a kereskedelemnek köszöni jólétét és nagyságát.*“

„Őszintén sajnálni lehet, hogy épen kerületünk egynehány polgára, kik szeretik a nagy hangzású szavakat, mint a metsző tengeri homokot szórni, elfeledik ép e nagyszabású általam idézett angol viszonyokra vonatkozó tételre hivatkozni, hivatkozni arra, mi Angolország parliamentarismus fejlődését lehetővé tette, mi megalapitotta az angol egyéni szabadságot, mi végre az angol gentlemanséget is más színben engedi föltüntetni, mint azt nálunk teszik.“

„Pedig *csak* a *munka* és a *tudás* képezik az állam erejét.“

„A másik pont, mit megérinteni óhajtok az, hogy a legközelebb lefolyt választások alatt egy párt részéről igen veszedelmes, mindent mételyező és a társadalmat megrontó tan hirdettetett e kerületben, t. i. hogy „kortesfogás“ jelszó alatt szabad csalni és egyátalán minden kigondolható rosz tettet elkövetni.“

„Legyen szabad e veszedelmes tannal szemben önöket arra kérnem, hogy jövőben akármit tesznek, akárkit választanak saját érdekök képviseltetésére, e jelszó alatt soha se küzdjenek, mert ily eljárás nem csak az öntudatos polgárt, de a műveletlen *embert* is lealázza. — — —“

E beszéd után a kedélyes társaságban megeredt a toastok árja, tolmácsolni azt a tisztelet és szeretet, melyet a polgárság Bobulához érez.

*

Bobula működésének csak még egy, legujabb pházisát akarjuk fölemliteni: a jelenlegi kormány által inaugurált és eddig követett végzetteljes keleti politika ellen, Bobula kezdeményezése folytán a fővárosi polgárság egy resolucióban adott erélyes és kiméletlen kifejezést:

Az első nagyobb értekezlet ez ügyben október hó 22-én tartatott, melyen a főváros majd minden kerülete küldöttek által képviselve volt.

Bobula ez előértekezleten körülbelül következőképen jelezte a helyzetet és indokolta a resolució szükségességét:

„A kormány pártolói s ezek között az osztrák katonai párt politikusai, azt az egyedüli és gyenge érvet hozzák fel Bosnia és Herzegovina okkupálása mellett, hogy ez az okkupáció ép Magyarország érdekében fekszik, hogy a mi érdekünk kivánja a Bosniába való menetelt, hogy ott állást foglalva a panszlavizmusnak utját álljuk.“

„A kormány ellenei pedig — kik közé ez ügy miatt magamat is számitom — ép az ellenkezőt állitjuk, hogy t. i. Bosnia és Hercegovina okkupálása által szaporitjuk a szláv elemet és ez által leghatalmasabban mozditjuk elő a panszlavizmust.“

„Tény, hogy hazánkat több nem magyar-ajkú nemzetiség lakja és ez elemeket a mostani nemzetiségi eszme korszakában figyelemre kell méltatni mindaddig, mig a nemzetiségi eszme a humanismus által le nem szorittatik az europai napirendről.

És ha ezt tenni kell, kötelességünk oda hatni, hogy Magyarország *egy* testet képezzen és belül erős legyen. E nagy cél elérésére csak két út van: vagy mindent ami nem magyar kérlelhetlenül és gyorsan elnyomni; vagy pedig a nem magyar ajkuakkal a haza integritásának fenntartása mellett úgy kibékülni, hogy kifelé való gravitálásukat megakadályozhassuk."

„Nagyon sokat gondolkoztam e felett, kerestem harmadik utat is, de tiz évi gondolkodás alatt nem találtam, és e meggyőződésem csak megerősödött. Már pedig ha a jelzett két út közül akár az egyiket, akár a másikat választjuk, egy se fog Bosnia és Herzegovina okkupálásához vezetni."

„Oly politika, mely itthon Miletics üldözésével olcsó és értéknélküli babérokat igyekszik szerezni s egy és ugyanaz időben elmegy Banjalukába az orosz cár zsoldosaival csókolódozni; oly politika, mely Keletre megy az orosz áramlatnak uszályhordozója és szolgája lenni: oly politika nem képes az ország integritását és az állam létét biztositani, hanem ellenkezőleg egyenesen ennek megsemmitésére van irányulva és szabadságunkat (?) a barbar és despota carizmus áramlatainak szolgálja ki és koldusbotra juttat bennünket."

„Annyit bátran lehet állitani, hogy ily politikát, mint a mostani kormánypolitika, még egy *osztrák* minister se mert volna inaugurálni! Ehhez oly „magyar" emberek szükségeltettek, mint Andrássy gr. és Tisza Kálmán."

„Hiába hivatkozik Tisza az orosz sajtó enunciációira, hogy eljárását védje, ma már világosan látható, hogy Ausztria-Magyarország a Keleten Oroszország érdekeit támogatja. Mi anyagi és vér-áldozatokat hozunk, hogy a mindennemü szabadság lenyomóinak az utat egyengessük hozzánk; hogy azok érdekeit támogassuk, fiainkat a véres csatamezőre küldjük és saját magunk ássuk létünk sirját."

„Igy gondolkoznak az ország milliói, ez a polgárság meggyőződése. Palotákban és az utolsó kunyhóban csak azt hangoztatják, hogy az okkupáció Magyarországra nézve vésztbozó. Csak a magát „pótolhatlannak" tartó magyar minister-

elnök van más véleményen, ő a magyar nép szavát nem veszi tekintetbe és kénytelen mint „magyar“ minister az orosz sajtó segitségét igénybe venni.“

„De az okkupació még a nemmagyar nemzetiségre nézve is vészthozó, mert ezek között is vajmi kevés lesz olyan, ki az orosz kancsuka és a szibériai bányák után vágyódnék. Az orosz áramlat hisz első sorban a szláv nemzetiségeket semmisitené meg. Oroszország nem ismeri a népek egyéniségeit, hanem csak szolgákat. Ezt jegyezzék meg maguknak a zágrábiak és prágaiak.“

„Mind ez okoknál fogva ajánlom a resolució elfogadását. — — —“

*

Ennyit az előértekezletről. A polgári gyülés maga 1878-iki november hó 3-án tartatott meg; itt Bobula körülbelül a következő beszédet tartott:

„Dacára rosz anyagi viszonyainknak és helyzetünknek; sőt tán ép e viszonyok következtében e haza polgársága a jelen válságos időben siet nyilatkozni, hogy lehetőség szerint megvédje honát és létjogát.“

„Tőszomszédságunkban, keleti határainkon a drámának az a felvonása áll előttünk, melyben — Magyarország, saját akarata és érdeke ellenére a szinpadra hurcoltatott, hogy mások hasznára és mulattatására eljátsza kényszerszerepét.“

„Az eseményekkel szemben a gondolkozó hazafiak állást foglaltak vagy foglalnak, mert a ki még ma se tudja, hogy mit tett a kormány, és mik e tettének következményei, az soha se fogja tudni, vagy egyátalában nem akarja tudni. A ki pedig tudja és a kormány védekezését akarja bevárni, hogy a szerint „igen“-t vagy „nem“-et mondjon politikájára: azt se mint politikust, se mint államférfiút, se pedig mint saját érdekét kellő időben védő hazafit, polgárt elösmerni nem lehet; az csak mint történész foglaljon helyet, kinek (de nem a politi-

kusnak) hivatása: a történt *megmásithatlan* dolgok felett itéletet mondani."

„A gondolkozó polgárnak, de különösen a politikusnak *hivatása és kötelessége* állást foglalni a dolgokkal szemben és igyekezetét arra forditani, hogy a dolgok, melyeket ő a hazára, a polgárságra veszedelmeseknek tart: *ne váljanak megmásithatlan tényekké, de keletkezésüknél akadályoztassanak meg*; mert a közügy nem nyer vele semmit, ha ki is mondjuk a megtörtént dolgok felett az átkot, akkor, ha azokat úgy se lehet megmásitani."

„Hogy példával éljek úgy nézne az ki, mint ha az orvos be akarná várni betege ágyánál a halált, hogy itéletet mondjon betegsége felett s midőn kiadta lelkét felkiálthasson a megmásithatlan tény fölött: Kár hogy meghalt, de nem segíthettünk rajta."

„Valamint azok, kik a polgárság további nyilatkozatát fölöslegesnek hirdetik azért, mert ők már nyilatkoztak (??), oly hazafiatlan, de meglehet, hogy egyéni érdeküket előmozditó tettet követnek el, mely ritkitja párját. — Ez is egy rákja társadalmunknak uraim, hogy polgártársaink közül sokan a közügyek terén személyi barátság vagy ellenségeskedésből működnek. Sokan nem elvek szerint választanak képviselőket de barátságból; jobb- vagy baloldaliak lesznek a szerint, hol szerepet játszhatnak. Ez alól a mai polgári gyülés emancipálta magát, mely dacára minden intriguának, dacára minden aljas személyeskedésnek ime összeült, pártkülönbség nélkül nyilatkozni."

„Budapest főváros, egyes kerületeinek polgárai folyó évi október hó 22-én közös értekezletet tartottak, s a kormány által az okkupáció kérdésében követett eljárást elitélték; és ez ügyben resolutiót hozva, azt az egyes kerületekben összehivandó polgári gyüléseknek elfogadás végett ajánlották."

„E resolutió beterjesztése és elfogadása céljából lett a mai polgári gyülés is egybehíva. A közösen megállapitott resolutió így hangzik:

„*Budapest főváros VI-ik kerületének polgársága ezennel ünnepélyesen kinyilatkoztatja, hogy:*

1) A kormány által követett keleti politikát, különösen az ebből folyó Bosnia és Herzegovina megszállását, mely úgy hazánk mint egyéni érdekeink ellen irányul határozottan kárhoztatja.

2) Ennek következtében kárhoztatja, úgy állami, mint nemzetgazdászati tekinteteknél fogva az okkupációnak eddigi rosz eredményét és összes következményeit, valamint a kormánynak ez országok végleges annektálására, esetleg pedig a megszállás kiterjesztésére irányzott törekvését és a nemzet és véráldozatainak ujabbi igénybevételét, történjék az akár konvenció mellett, akár a nélkül.

3) Fölkérendő a törvényhozó testület oda működni, hogy éz érdekeinket sértő politika minél hamarább megváltoztassék, a kormányt vezető férfiak pedig, kik tudva vagy nem tudva eljárásukkal hazánkat veszélybe döntötték, a kormánytól elmozdittassanak.

4) Végre a főváros VI-ik kerületének polgársága mély aggadalommal kijelenti, hogy alkotmányunk veszélyeztetnék az által, ha a trónbeszéd szavai szerint az okkupáció ügye az országgyüléstől elvonva a delegációkra ruháztatnék át."

„Tisztelt polgártársak! Meg vagyok győződve arról, hogy minden jó hazafi méltatni fogja e rosolutiót és annak alaposságáról meg van győződve. Ha mégis némi indokolásra bátorkodom szoritkozni, teszem azt csak azért, mert e válságos időben helyzetünk feletti nézetünknek száz meg száz varriációban lehet kifejezést adni."

„Ha államiságunk szempontjából itéljük meg Bosnia és Herzegovina okkupálását, annektálását, határozottan ellene kell nyilatkozni."

„Azok a kik azt hiszik, vagy elhitetik magukkal, hogy ez okkupáció által mi állást foglaltunk a Keleten és ez által utját álljuk az orosz áramlatnak — tévúton vannak. Mi igenis *beékeltettünk* a Keleten úgy, hogy most se vissza, sem előre nem

lehet menni és ma-holnap elérjük azt, hogy „nagyhatalmiságunk“ dacára a félvad fölkelők által nyugtalanittatunk.“

„Bosnia és Herzegovina okkupálása *csak akkor lehetne államiságunkra előnyös, ha Szerbia is annektáltatnék*, Szerbia annektálása nélkül nincs mit keresnünk a Keleten — és ha a szenvedélytől és ellenszenvtől sugalt osztrák katonai politika még is kényszerit a Keletre, ez csak az orosz áramlatot segiti elő, hogy adott alkalommal saját államiságunk ellen fordulhasson.“

„A legjobb esetben mostani politikánkkal csak a délszláv ármányokat segitjük elő. Szerencsénk van mostan Horvátországra milliókat fizetni évenként; jövőre majd nagyobb szerencsében részesülünk, hogy Bosnia és Herzegovinára még többet fizethetünk rá, mint Horvátországra, hogy a nagy délszláv állam eszméjét elősegithessük, melylyel a délszláv politikai rajongók magukat ámitják. Ámitják mondom, mert nem kell elfeledni, különösen nem kellene a horvátoknak és szerbeknek elfeledni, hogy a pillanatban, midőn Oroszország Europa felé vette terjeszkedési utját — akkor az ő individualitásuknak aláiratott a halálitélet!“

„Ha Oroszország a Keleten állást foglalt — és látjuk hogy már idáig is ott nagyon letelepedett — természetszerüleg nem engedheti, hogy a délszláv ármányok érvényesitsék magukat. Ha pedig a délszláv atyafiak azután „testvéri“ hangon felszólalnak is nagy protektorukhoz, a despotikus, szabadságölő orosz kormányhoz: akkor majd a hóval fedett Szibéria dicsekedhetik a szláv eszme valósitásával, mert alkalma leend a „szláv testvéreket“ a bányák hajlékaiban és telepeiben üdvözölni, hol majd a lengyel szerencsétlenekkel egyesittetnek, hogy az erőszakoskodó orosz hatalmat nehéz kézi munkájukkal elősegitsék.“

„De áll másrészről az is, hogy Oroszország törekvése Europa felé Magyarországot is veszélyezteti. Igaz ugyan, hogy Oroszország ebbeli törekvése és iránya természetellenes, nem nyugszik erkölcsi alapokon s igy tartható nem lesz. Ha azon-

ban mi azt várjuk, mig más faktorok fogják utját megakadályozni, megeshetik rajtunk, hogy az áramlat irgalmatlanul elsöpör, mint oly testet, mi nem volt képes mozogni."

„Oroszországnak nincs mit keresni Európában. Ha hivatását felfogta volna, akkor Ázsiának veszi utját. A természet törvényei szerint itélő politikusok csak ezt az irányt jelölhették ki Oroszországnak. Europa s az emberiség érdeke az, hogy Oroszország Ázsia felé és ne Europa felé terjeszkedjék. Ha pedig kalandos utra kellt felénk, Magyarország saját érdeke által parancsolt kötelessége volt volna ez utjában őt nem elősegiteni, mind ezt tényleg valamennyiünk rémületére és bámulatára tevé, de minden ponton megakadályozni."

„Oroszország a Keleten való letelepedését csak a két „magyar" embernek: Andrássy és Tiszának köszönheti; s ők — nem tudom örülnek-e, ha a cholerikus orosz kormány rendjeleivel földiszitve e kormány sajtóinak dicszengedezéseit fogadják s kényszerittetnek eljárásukat az orosz sajtó nyilatkozataival igazolni?!"

„Azonban e haza milliói, e haza polgárságának minden rétege, *minden pártkülönbség nélkül* e szavakban pontositja össze programmját: *ha fenn akarjuk tartani államiságunkat, akkor a Keletnek szabadnak kell maradni*, akkor az utat, mely Ázsiába vezet nem szabad senkinek s legkevésbbé Oroszországnak elzárni. S a mely politika ezt megengedi — és ilyen a mostani — azt államiságunk szempontjából kárhoztatjuk, azt elitéljuk."

*

„Ha nemzetgazdászati szempontból birálgatjuk a mostani politikánkat, még inkább el kell itélni Bosnia és Herzegovina okkupálását."

„Ha csak a mostanáig befektetett tőkének a kamatját vesszük tekintetbe, látjuk, hogy ez évenként a kétszázezer forintot túl haladja; hozzá járúl pedig még a minden évben befektetendő és mindig vagy 50 millióra rugó összeg, mit

Bosnia fenntartására *minden évben rendesen* áldozni kell. Ha hozzá adjuk az évi 60 milliós deficitünket, több mint 100 millió *állandó* deficitünk van. Ez ország nem bir ilyen terhet el."

„Gondoljuk meg csak uraim, a súlyos és nehéz adókhoz, miket az ipar és kereskedelem pangása miatt, már most is csak részben és azt is többnyire kényszer eszközök felhasználása mellett lehet behajtani, még a Bosniára való új adók járulnak, akkor borsódzik a hátunk a gondolat előtt, hogy a *középosztály adóképtelenné tétetik.*"

„Államférfiainknak legelső sorban arról kellene gondoskodni, hogy a középosztálynak munkakeresete legyen, és ha ez meg lesz, akkor szivesen követjük őket a „magas politikai utakon" is. De nálunk erre nem gondolnak, csak azon töri mindenki fejét: miből és hol lehetne új adónemet kicsavarni?"

„Ez állapot leginkább az iparos és kereskedői osztályt sujtja direkte; indirekte pedig a középosztályt egészben. Hisz már annyira jutottunk, hogy a legbrilliansabb üzletek közé tartozik az, hol az iparos 5 százalékot bir megkeresni. Már pedig az ily keresetekből nemcsak hogy Bosniát nem tarthatjuk fenn, de még saját magunkat sem."

„Azt mondhatná talán valaki: hisz az a Bosnia is csak fog valamit jövedelmezni, fölfedeztünk ott trachyt-kőbányákat, kőszenet, ma-holnap jön majd az arany stb."

„Dacára annak, hogy megkisérlették Bosniát valóságos paradicsommá föltüntetni, mint a hatvanas években az orosz kormány az Amurt, hol a kivándorlottak kilenc tizede tönkre ment, a többi pedig mint koldus ment szét — dacára a szép festészetnek, Bosniának összes bevételeit a legszigorúbban számitva csak hat millióra lehetett tenni. Már pedig e hat millió kevés a belső administrációra; ezt még pótolnunk kell, azonkivül pedig a katonaságot kitartani, utakat, vasutakat, kaszárnyákat, erőditményeket, iskolákat stb. épiteni, hogy azt majd a bekövetkezendő orosz áramlat, midőn szüksége lesz reá készen találja és elfoglalhassa. —"

„A trachytbányák?! Ugyan ne hintsünk saját szemeink

közé port; Ott nyúlnak a vasút mentében mértföldekre a Tátra hegységek, hol nem csak a legjobb minőségű gránit és trachyt-kövek, de a legszebb vörös, fekete, violaszinű fehér és más márványfajok — mik kiállják a versenyt a legszebb olasz márványkövekkel — találtatnak és pangó iparunk s kereskedelmünk, tökéletlen közlekedési eszközeink és utaink nem engedik, hogy az ajtónk előtt fekvő kincseket értékithessük, számunkra fordithassuk. És mikor mindenünk van itt, feldolgozatlanul fekszik előttünk az értékes anyag, akkor menjünk Bosniába trachyttal kereskedni? — Szomorú kilátás!"

„A fővárosi iparosok foglalkoztak a kérdéssel, vajon a magyar iparosok húzhatnának-e valamicske hasznot Bosnia okkupálásából? s arra a meggyőződésre jöttek, hogy nem. —"

„Végre arról is meg kell emlékeznünk, hogy ha a keleti politika ily irányban halad, akkor saját egyéni érdekeink ellen is irányúl. Az állam érdekét a polgárok érdekétől elválasztani nem lehet. A hol az egyes polgárok érdeke nem méltattatik, ott az állam érdeke is veszélyeztetve van, mert ha a polgárság anyagilag tönkre megy, akkor az állam megszünt létezni."

„S mind ennek tetőzéseül, Bosnia okkupációja intést adott, hogy személyi szabadságunk is veszélyeztetve van. Azt, hogy a katonának hadi ura parancsának engedelmeskedni kell, akkor is, ha a parancs meggyőződése ellen irányul, természetesnek találjuk. De hogy a kirendelt fogatok mellé *nem katonaköteles* polgárokat visznek a harctér utjaira — ez a polgárság személyi szabadságával homlokegyenest ellenkezik. —"

„Ime ez mind a kormány mostani keleti politikájának következménye."

„Az utóbbi napokban az hangoztatott, hogy a jelen keleti politika nem Andrássy, se pedig Tisza politikája."

„Én magam is azt gondolom, hogy a kormánypártban Tiszától kezdve egészen az utolsó gépszerüen szavazó képviselőig, egy sincs, a ki szive belsejéből a mostani keleti politikát helyeselhetné. Azért tételezem ezt fel, mert hiszem, hogy

a mostani kormány férfiaiban nem halt még ki a hazafiság utolsó szikrája és az államiság iránti érzet.“

„De alkotmányos országnak polgárai lévén, a követett politikáért csak a felelős ministereket okozhatjuk, akár az ővék a politika, akár nem. És midőn kérjük a képviselő testületet, hogy ne támogassa az oly kormányt, — s ezáltal lehetetlenné tegye; — mely politikájával, vagy pedig Péter vagy Pál politikájával nem csak államiságunkat veszélyezteti, nem csak hogy anyagilag tönkre tesz, de a személyi szabadság ellen is tör — ha ily kormány lehetetlenné tételét kérjük: akkor a legmérsékeltebb utat választjuk hazafiui érzelmeink kifejezésére és azt hiszük, hogy ez által a kormányt vezető férfiaknak is, kik ma még talán magyar hazafiak, jó szolgálatot teszünk azzal, ha elmozditásukat kérjük oly politikától, *melyről az mondatik, hogy az nem az ő politikájuk.*“

„A mi azt illeti, hogy Bosnia ügye, az országgyülés megkerülésével a delegációk elé vitetik, arra röviden csak azt lehet felelni, hogy jó volna, ha Tisza Kálmán e tettét meggondolná, mert ez annyit jelent, hogy a parliamentarizmusnak megszünt a valósága; *s rövid idő mulva a polgárság majd maga fogja kivánni, hogy az álparliamentarizmus egészen szüntettessék be.*“

„Mindezeknél s a körülménynél fogva, hogy a VI-ik kerület polgársága ez ügyben még ezidáig nem nyilatkozott, ajánlom az eléterjesztett resolució elfogadását s ez esetben majd inditványt teszek az országgyüléshez való benyujtás iránt.“

„E kerület polgárságának eddig nem volt alkalma nyilatkozni és a kik e kerületben a polgárság nyilatkozat tételét megakarták akadályozni, nem a közügy érdekét tartották szem elött, hanem csupán személyi érdekeik kielégitését hajhászák. Ily hangok által nem szabad magunkat elaltatni, tévútra vezetni akkor, midőn mindenütt e búsko nor szó hangzik fülünkbe:

Rosz időket élünk,
Rosz csillagok járnak:
Isten óvja nagy csapástól
Mi magyar hazánkat.« — — — —

A resolució a gyülekezet által egyhangúlag elfogadtatott. Ellene csak Futtaki Gyula szólt, Tisza Kálmán hirmondójának a „Budapester Correspondenz"-nak szerkesztője. Ez az a „tölcsér", minek segitségével Tisza Kálmán „áldásthozó" és „üdvös" politikájának „bölcs" rendeleteit és a resortejába előforduló az emberiség „boldogitására" szánt eseményeit, szokta a napilapokba becseppegtetni, hol e csodabogarak „B. C."-vel jelölve néha föl is találhatók."

Miután pedig a VI-ik kerület képviselője Tisza Kálmán egyik „loyalis" hivatalnoka és fő-fő-mamelukja; a resoluciót Királyi Pál a IV-ik kerület képviselője nyujtotta át a parliamentnek.

*

Ime Bobula János működése. Nem mulasztottam semmitse el leirni, a mit csak megtudhattam. Én csak összegyüjtöttem működésének minden apró részletét is, de nem tártam fel titkot, mert mindent mit Bobula tett, a nyilvánosság előtt, a titok fátyola nélkül tette: élete egy nyilt könyv, miben mindenki, mindenkor olvashatott, én e nyilt könyv egyes szétszórt lapjait fűztem össze és egyesitettem egy könyvvé minek kerete: a magyar államiság eszméje, a haza szent érdekeinek megvédése; lapjain a tapasztalás, csalódás és rút megcsalatás keserű nedvével a törekvés tollával: az ipar és kereskedelem előmozditása, emelése és megerősitése van irva.

Csak egyre akarok még figyelmeztetni. Én meg vagyok győződve, hogy e lapok elolvasása után senki se hisz már annak a rút ráfogásnak, hogy Bobula panszlavista volna; ép úgy hiszem, hogy senki sem állitja ezek után, hogy Bobula nem birna elég műveltséggel, tapintattal és parliamenti érzékkel, nem volna tevékeny, működésdús multja, vagy hogy épen képtelen volna a parliamentben egy kerületet kellőleg képviselné, mint ezt *Bródy* Zsigmond az ő két lapjában: a „Neues Pester Journal" és „Politisches Volksblatt"-ban egyre kürtöli, azért mert óhajtott volna a VI-ik kerületben szerepet játszani, vagy

áhitozott e kerület képviselői mandatuma után, mely törekvésében Bobula János tán utját állotta.

Pedig Bródy nagyon is távol állott még a nyilvánosságtól, nagyon is elényesző személyiség, törpe nagyság volt akkor, mikor már Bobula a nyilvánosság terén tevékenységet fejtett ki, a panszlavizmus ellen irt, szónokolt és anyagi áldozatokat is hozott a panszlavizmus ellen való küzdelemre és a magyar államiság eszméje mellett. — —

Ezt akartam csak még felhozni, mielött munkám harmadik részéhez térnék át, mely rész mintegy pecsétjét képezi az egésznek: az eddig mondottak hiteles bizonyságait nyujtja.

Terjedelmes kivonatokban közölni fogom itt Bobula cikkeit az általa szerkesztett „Szlovenszké Noviny"-ből: tanuságul küzdelmeinek a panszlavizmus ellen és a magyar államiság eszméje mellett; közölni fogom továbbá mindazt a mi a hirlapokban működése mellett vagy ellen iratott, hogy a két ellentétes árnyalatból maga a szives olvasó találja fel az igazat vagy ármányszötte hamis irigykedő ráfogást.

Mindenesetre elég érdekes lesz e rész, hogy azt a kis időt és fáradságot, a mit elolvasása igényel, megérdemel je.

III.

Csak az a valóságos bölcs hazafi, ki lehetőt kiván, s jól tudván, hogy az ember gyenge léte miatt se fölötte boldog, se határtalanul boldogtalan nem lehet, a középuton jár.

Széchényi István.

A „Szlovenszké Noviny“ 1867-ik évi december 7-ikén keltezett programmjában e pontok foglalnak helyet:

„Nemzetiségi politikánknak nem szabad közös magyar hazánkkal ellentétben állani.“

„Oda fogunk törekedni, hogy minden félreértés, viszály és ellenségeskedés a testvéries magyar nemzettel megszünjék.“

„Testvér nemzetiségek egyesülése által Magyarország nem válik se szláv, se magyarosodási országgá, de lesz országa, hona, hazája valamennyiünknek.“

A „Sz. N.“ 1868-iki 1-ső számában:

„. . . . kivánjuk a nemzetiségek egyenjogúságát az ország politikai egységének és integritásának fenntartása mellett.“

„A tót nép a magyar királyság alapitása óta hű volt saját hazájához, saját honához és hű marad e hazájához továbbá is. Oly politika, mely hazánk egysége ellen irányulna, nem számithat a tót nép pártolására, mert mi Magyarország királyságának épségét, nem csak Magyarország békealapjául, de individuálitásunk föltételéül tekintjük. — A tót népnek nincs hova

gravitálnia ; s ez azt bizonyitja, hogy ha érdekeire súly fog fektettetni, Magyarország integritásának legjobb védője lesz. A magyar királyság leghatalmasabb faktorai a magyarok és a tótok ; s azért kivánatos, hogy e két nemzetiség egyetértsen és szivélyes barátságra lépjen. — A magyar királyság sarkalatos köve a nemzetiségi egyenjogúság, mely követ e hazának első épitői sem ignorálták, sőt nagyra becsülték. Azért mi is Magyarország nemzetiségeinek egymáshoz való közeledését, *egy*, boldog, szabad Magyarhonban, — mely az egyenjogúság alapján áll, — programmunk főpontjának fogjuk tekinteni.“ —

A 2-ik számban Szilágyi Virgiltől cikk és Kossuth Lajostól levél.

A 4-ik szám „Pesti Napló“ elleni cikkében :

„Magyar testvéreinkkel az egyesülést szivből óhajtjuk ; és pedig nemcsak valamely egyes párttal, hanem általjában. Hogy mi ez idáig több bizalommal viseltettünk a baloldalhoz mint más párthoz, ez abban leli magyarázatát, mert a baloldal nemzeti politikát követvén, egy és ugyanazt a jogot adja meg minden nemzetiségnek ; s azért, mert a baloldal kiméletesebb módon lép fel mint a jobboldal. A „Pesti Napló“ ne itélje el a nemzetiségek egyesülését, — s akkor ő vele is inkább egyetértünk.“

Következik ugyan e számban Kossuth Lajos levele.

A 8-ik számban januárius 18-ikától horvát viszonyokról szólva :

„ . . . Hisszük, hogy az egyetértés a horvátokkal eléretik ; hisszük ezt azért, mert úgy Pesten mint Zágrábban a jog zászlaja leng, mely mind a kettőt Bécs túlkapásai ellen védi.“

A horvátokhoz fordulva igy végződik a cikk :

„ . . . Ha ti föltevéstek : kiegyezni, igazi, akkor ki fogtok egyezni. Az utolsó évek története megtanitotta veletek, mit jelent a feloktroyált autonomia. Legyetek okosak és mérsékeltek, hogy minden ellenség ellen megvédhessétek a közös vagyont ; a nagy dolgokban egyezkedjetek ki államférfiúi bölcsességgel és joggal és az alárendeltebb kérdésekben könnyen

kiegyezhettek, ha azt a meggyőződést osztjátok, hogy az egész viszály csak házi viszály, melybe idegennek nem szabad beavatkoznia.“

Közölve volt e számban még Türr István tábornok röpirata és Ivánka Imre egy cikke.

A 9-ik szám január 21-ikéről Klapka levelét közli. — A levelezések között pedig:

„Ki birná azt szétválasztani, amit az úristen egyesitett? ki birná a tótot a magyartól elválasztani? nem egyszer hangoztattuk e szókat, azonban sajnos visszhang nélkül. Kedves magyar hazánkban nagy dicsőség uralkodott, midőn a nemzetek egyértelműen, egyesülten és testvériesen barátságban éltek. De mióta egyenetlenségek uralognak köztünk, mióta Szt. István koronájának alattvalói összevesztünk: mindannyian hanyatlottunk, nem juthatunk a kivánt célhoz. Most isten segedelmével megérkezett az idő, hogy testvéries jobbot nyujtsunk egymásnak és közös, szeretett magyar hazánkért lelkesülve együtt állunk mindegyikünk szabadságát élvezve, más jogait tisztelve, a közös jólétet egyesült erővel érendjük el. Igy fognak kifejlődni a magyar és tót mint testvérek, barátságban, szeretetben jutva dicsőségre.“

A 12-ik szám január 28-ikáról: Szilágyi Virgil vezércikkét tartalmazza, mely Magyarország épségét és integritását a szabadság ügyének tartja.

A 13-ik számban január 30-ikáról: Vezércikk Szilágyi Virgiltől. — A levelezések között:

„Ha hazánk összességét műveltnek akarjuk látni, akkor az egyes részeknek, melyekből az egész test áll, műveltenek kell lenni. Ha a tót nép a művelődésben nem fog előre haladni, még inkább elfogja őt a szegénység nyomni, mert a művelt ember mindig segithet magán, tudja mezei gazdaságát javitani, tud korcsmán kivül is mulatni. Az ország érdekében fekszik tehát, hogy a tót nép emeltessék már egyszer föl a műveletlenség sarából, hogy ne legyen Szt. István palástjának rongyos foltja.“

E számban a szerkesztőség gyüjtés indit a célból, hogy a szegény sorsú felvidéki tanulókat támogatni lehessen, nehogy azok kényszeritessenek Oroszországba menni.

A 19-ik számban február 13-ikáról: A cseh „Pokrok“ ellen polemizálva igy ir:

„A csehek ne erőlködjenek bennünket az ő szláv öszszesitő szivükhöz szoritani, mert ez által tót szivünk megreped. A csehek csalódnak, ha azt hiszik, hogy a független nemzeti demokratikus tót pártot ellenségeskedésbe lehet hozni a hasonló magyar párttal, mert a mi jelszavunk: soha a nemzeti magyarok ellen, de mindig velük, a legszélsőbb végletekig a nemzeti politikai szabadság, egyenjogúság és Szt. István semmiképen fel nem darabolható koronájának önállósága mellett működni. A ki ez ellen küzd, az ellensége a tót népnek és oly ember a ki a mi viszonyainkat nem ismeri.“

A 22-ik számban, február 20-ikáról. A csehek ellen polemizálva:

„Nár Pokrok“ (Palacky és Rieger organuma) nagyon óhajtja, hogy a tótokról is azt lehessen elmondani, mit lapjának 58-ik száma ir: „Csak az orosz kormánynyal való szoros egyesülés biztosithatja nekünk a messze terjedő irányzataink teljesültét“. Ez tehát a csehek nemzeti szeretete, ez a népuralom a cseheknél: az orosz kormánynyal menni? Azért dühösködik tehát a „Pokrok“ a tótokra is, hogy ezek nem oly demokraciahoz, nem oly nemzeti szeretethez szítanak, a mely az orosz kormánynyal tartana?“

A 25-ik számban, február 23-áról: A szláv lapok elleni polemiák, mely lapok a „Szlovenszké Noviny“-t megtámadták, mert, úgy mondák, ez csak azért alakult, hogy az egész tót népet ámitsa és a magyaroknak eladja.

A 27-ik és 28-ik számokban: Frits röpiratának terjedelmes ismertetése, mi a csehek ellen iratott azért, mert ezek elmentek Moszkvába az ethnographiai kiállitásra.

A 29-ik szám március 5-ikéről:

Vezércikkében irja, hogy ha a magyarok és tótok nem akarnak kibékülni, „megmarad mindenki saját álláspontján, de azután vegye ám mindegyikök a felelősséget magára, ha a két égető, *német* és *török* kérdés megoldásának keserű következményei meglepik. A tótok a jogegyenlőséget kivánják a municipiumokban és kivánnak iskolákat, ezzel meg lennének elégedve."

Az oroszok elleni cikkben kiemeltetik: „Az orosz kormány irtja és elnémetesiti Lithvániát és Ukrajnát, uszitja a szlávokat a célból, hogy ő egyedül maga uralkodjék Konstantinápolyban; üldözi otthon a sajtót, elnyom minden önállóbb mozzanatot és *Berg* által germanizáltatja a Visztula balpartját, stb."

A budapesti panszlavisták ellen: „. . . . a szláv irány ellen, melyet egynehány ember itt a fővárosban a tótok között terjeszt, ünnepélyesen tiltakozunk, azt elitéljük; és mint ezidáig semmiféle közösségben velük nem állottunk, úgy jövőre se fogunk állani, sőt ellenkezőleg e szláv irányt mint a hazára, úgy a tót népre nézve egyaránt veszedelmesnek tartjuk s azt mint ilyent üldözni fogjuk."

Ugyane számban konstatáltatik, hogy néhány magyar lap a „Szlovenszké Noviny"-t panszláv lapnak, a szláv lapok pedig a magyarok által megvásárolt lapnak hirdetik. (??)

A 30-ik számban, március 10-ikéről:

„Tiltakozunk az ellen, hogy a tótok a muszkához szítanak. Mi, kik a szabadság szószólói vagyunk, kik a szabadelvűség zászlaja alatt küzdünk, nem léphetünk az absolutismussal szövetségre. A ki e panszlavizmusért rajong, annak az agyveleje beteg."

A 32-ik számban, március 14-ikéről, a felvidéki tótokhoz szólva a magyar elemről a következőket irja:

„Mi tótok észszerűleg nem kivánhatjuk, hogy a magyar faj saját életéért veszélybe jöjjön, mert e veszély a mi saját veszélyünk lenne. E dologban higgadtan kell gondolkoznunk és arra kell ügyelnünk, hogy saját magunkat ne

ámitsuk." — Továbbá együttlétre és békére buzditja a tótokat a magyarokkal és a Hurban-párt lapjával polemizál.

A 33-ik számban március 19-ikéről, az előbbiről folytatólag:

„El kell ismernünk, hogy szükség esetén, az egyes nemzetiségi érdekeket alá kell rendelni a közös haza érdekeinek. Ez elvből az a megdönthetlen igazság folyik, hogy a nemzetiségi kérdés megoldásánál minden nemzetiség saját szükségleteit és kivánságait kell, hogy nem csak önönmagával, hanem a közös haza érdekeivel is összeegyeztesse és ha kelleni fog, kivánalmaiból fel is áldozzon. *Egy* állam vagyunk és ez állam egységét és épségét *kell*, hogy valamennyien egyformán védjük, mert csak igy lehet értékünk az europai nemzetek sorában. Vannak közös ügyeink s ezek úgy mint ezidáig, ezentúl is egy közös parliamentben intézhetők el."

A 30-ik számban, március 24-ikéről:

Polemizál az orosz érzelmű budai tót lappal, mi még mindig (1868-ban) Schmerlinget védi, holott a „Szlovenszké Noviny" követői már 1861-ben Thuróc-Szt.-Mártonban egy gyülekezet alkalmával a magyar államiság eszméjét akarták a tót nép művelődési alapjául elfogadtatni, de kisebbségben maradván, a többség az ismert emlékiratot hozta fel Pestre az országgyüléshez, mely a felvidéki megyék kikerekitését kivánta!

Ugyane számban elkeseredett polemia vitetik a Hurban-féle emberek ellen, s tényekkel bizonyittatik, hogy Pesten nyilvános helyeken mondottak az orosz cárra felköszöntőket.

A 41-ik számban, április 1-éről:

A panszlavizmus ellen irt egy cikkben kiemeltetik, hogy Magyarországon, eszénél lévő ember a panszlavizmus létesitésére nem is gondol. „Ha valaki álmadozna ennek létesitéséről, akkor ennek az álomnak elgördithetlen akadályok állják utját. Csak a természeti akadályok, mik ezt nálunk lehetetlenné teszik ezek: a különböző szláv fajok történelmi és földrajzi helyzete, ellentétes érdeke, különböző irása (négyféle alpha-

bettel birnak a különböző szláv fajok) eltekintve még a vallás különbözőségétől és az europai államoktól. E körülmények oly kedvezőtlenek a panszlavizmusnak, hogy annak létesitéséről észszel biró ember nem is gondolhat. *És hogy ha az összes szláv fajok ez irányban törekednének, még akkor sem érhetnének célt.*" —

A 46-ik számban, április 16-ikáról:

„. . . . Ha a szászok elenyésznek, mert úgy látszik cislajtániában keresik üdvüket, nem bánjuk, de szivből óhajtjuk, hogy a valódi magyarok minél hamarább és minél nagyobb számban szaporodjanak."

A 69-ik számban, junius hó 9-ikéről:

„Mária Federovna, neje az orosz trónörökösnek, — kiről az hireszteltetik, hogy demokratikus érzelmű, — a mult hónapban herceget szült (demokratát?!). E születéstől sok nehéz börtönben nyügő vagy Szibériába száműzött szerencsétlen várta fölmentését, de — hiába, mert a „demokratikus" trónörökös ily „apróságokkal" nem foglalkozik."

A 74-ik szám, junius 20-ikáról: közli egyes felvidéki helységek tiltakozását a megyék kikerekitése ellen. E tiltakozások petició alakjában akkor az országgyüléshez beadattak.

A 90-ik számban érdekes polemia közöltetik a „Pesti Napló" és a „Szlovenszké Noviny" közt. A „Pesti Napló" 1868-iki 170-ik számában válaszolva a tót lap cikkére következőleg végzi „*Őszinte szó a „Szlovenszké Noviny"-hoz és pártjához*" cimű polemiáját:

„. . . . Megvalljuk, oly kellemesen és örvendeztetőleg hat reánk az a remény, hogy t. laptársunk és annak elveit osztó tót hazánkfiai e felvilágositásból teljes megnyugvást fognak meriteni, hogy a testvéri bizalom e percét el nem szalaszthatjuk a nélkül, hogy a „Szlovenszké Noviny" szerkesztőjéhez, s általa hazánk tótajkú fiaihoz, nehány őszinte szót ne intézzünk."

„Bármennyire szeretnek némelyek a nemzetiségek izga-

tott hangulatával rémiteni, tót polgártársaink zöméről és színéről, s az azt képviselő „Szlov. N.“-ről soha se hittük el, hogy hazafiságának célját roszul felfogott nemzeti érdekből, a közös haza határain kivül keresse. De van egy tótpárt, bár számára és jelentőségére nézve csak oly csekély, mint a mi szélsőbalunk, de eszközeit szintoly kevéssé válogató, melynek az oroszhoz szitó vonzalma hiába leplezgeti magát a sértett nemzetiségi érdek népszerű köpenyével. E párt, melynek csekély számú tagjai Bach alatt épen nem nemzetiségi, hanem sokkal csengőbb érdekből vívtak harcot az alkotmányosság és szabadság eszméi ellen, a „*Pestbudinszké Vedomoszti*“ által képviselteti „elveit“, s e fractio az, mely a tót nemzetiség ügyét magának bitorolván, lehetlenné akarja tenni a bizalom csirájának reményteljes fejlődését.“

„A „Szlovenszké Noviny“, mely mögött a tótajkú lakósok sokkal nagyobb és értelmesebb része áll, ama hazafiatlan fractióval soha sem állott teljes solidaritásban: de a jó ügy érdeke még többet követel; követeli azt, hogy a „Szl. Nov.“ határozott és nyilt nyilatkozatban elháritsa ama solidaritásnak még árnyékát is; és jelentse ki szóval, mit eddig csak föltettünk, hogy a nemzetiség érdekeit a haza és az alkotmány határain kivül keresni nem fogja, mert az ilyen eljárás nemcsak a haza és az alkotmány, hanem magának a nemzetiségnek ügyét is fenyegeti.“

„A „Szlovenszké Noviny“ irányát illetőleg még egy fontos megjegyzésünk van. Hogy korunk és alkotmányunk jellege a józan demokracia, csak az fogja tagadni, ki se korunkat, sem alkotmányunkat nem érti. De viszont az nem érti magát a demokraciát, ki ennek céljait az arisztokraták folytonos és partout üldözése által véli biztositani. Az ily eljárást méltán lehet a demokracia arisztokraciájának tekinteni. Ily ellenmondás áldozatául esik a „Szl. Nov.“ midőn folytonosan a tót arisztokracia ellen tör, a helyett, hogy e fontos elemet testvéries bizalom által a jó ügyhöz iparkodnék kötni.“

„Ennyivel tartozunk a „Szlovenszké Noviny“ irántunk

nyilvánult bizalmának. Reméljük, hogy őszinte szavunk őszinte fogadtatásra fog találni, s e remény teljesültét annak előjeleül tekintendjük, hogy a törvényhozás méltányosság és testvériség sugallta intézkedései szintúgy fogják kielégiteni és megnyugtatni azokat, kik kielégittetni és megnyugtatni akarnak, leálcázni és elnémitani pedig azokat, kik a megnyugtatás ürügye alatt zavart és visszavonást akarnak terjeszteni e haza lakói között."

A 94-ik számban augusztus 6-ikáról feleletül a „Pesti Napló" cikkére:

„Fájdalommal kelletett tapasztalnunk, hogy működésünk hazaárulással, panszlavizmussal vádoltatott. E gonosz rágalom ellen tiltakoznunk kell, mert hazáját senki se szereti jobban mint mi, hűbb fiai nem lehetnek mint mi; az ország rendjének jobb barátai nem lehetnek mint mi és a magyarok jobb szövetségeseket mint mi vagyunk, nem találnak egy nemzetiségben sem és senki se viseltetik irányukban annyi rokonszenvvel mint mi"

„Midőn mi gyakran tiltakoztunk a rágalmak ellen, ezzel egyáltalán nem léptünk fel a testvér magyarok ellen, lévén a meggyőződésen, hogy a magyar nemzet maga forrón óhajtja Magyarország összes népei közt az egyetértést; és ha felösmeri a magyar nemzet és a közös haza iránti magasztos és becsületes irányunkat: egy percig se fog habozni nekünk barátságos kezet nyujtani. Reméljük még azt is, hogy az egyesek által haszonlesésből félrevezetett magyar journalistika, megösmerve ő irántai barátságos irányunkat és megösmerve bennünket, előbb utóbb még is jó magyar hazafiaknak fog ismerni, dacára annak, hogy tótoknak születtünk. Vannak, a kik saját egyéni érdekükben cselekedve, ellenzik a tótok és magyarok barátságos együttélését. Ezt azonban tekintetbe nem vehetjük, mert meg vagyunk győződve, hogy a tót nép őszintén óhajtja a magyarokkal való barátságot a polgári jogegyenlőség alapján és hogy a tót nép e barátság létesitése által, nemcsak a haza érdekét, de saját jólétét is előmozditja. Azért mindazokat, kik

a magyarok és tótok közt létesitendő barátságot nem pártolják, saját népünk ellenségének tartjuk. . . . . Nagy baj volt az mindig, hogy magyar testvéreink nem jöttek soha a helyzetbe, hogy a nem magyar nemzetiségeket megérthették volna; és ily körülmények közt annak hittek, mit oly emberektől hallottak, a kik *az ilyen hirek által* a magyarok kegyét és jutalmát akarták kieszközölni. Ebből keletkeztek és ma is keletkeznek a sok félreértések és ellenségeskedések."

A 95-ik számban az előbbi cikk folytatása:

„A „Pesti Napló" felhivására kijelentjük, hogy mi oly párttal, mely népünk érdekeit magyar hazánkon túl keresné és mely párt alkotmányunk, szabadságunk ellen küzdene, semmiféle még a legcsekélyebb összeköttetésben sem állunk és állani nem akarunk. Nem a mi feladatunk ily pártok létezését vagy nem létezését kutatni, mi csak azt akarjuk kinyilatkoztatni, hogy azt, aki népünk érdekeit hazánk határain túl keresné és a ki alkotmányunk és szabadságunk ellen működnék; nem csak közös hazánk ellenségének, de egyenesen a mi népünk ellenségének is tekintjük. . . . . Nemzetiségünk érdekeit hazánk határain túl még ezidáig soha nem kerestük, nem keressük és nem is akarjuk keresni, a meggyőződésen lévén, hogy ha Magyarországnak viszonyai majd rendezve lesznek, ha a nemzetiségek maguk közt kibékülnek s ennek következtében barátságban együtt élnek, akkor hazánk nagygyá és dicsővé válik; és ily hazából kinek jutna eszébe másfelé gravitálni?! . . . A mi pártunk az, mely valamennyi nemzetiségek közt a magyarokhoz legtöbb és legőszintébb rokonszenvvel viseltetik; és ezért megérdemelné a magyarok jóindulatát. — Erről a „Pesti Napló" meggyőződhetne, de akkor ne informáltassa magát Stefanidesz vagy Tóth Vilmos által, mert ez urak pártunkat csak hírből ismerik, viszonyaink előttük pedig egészen homályosak. Különben köszönettel tartozunk a „Pesti Napló"-nak, hogy magyar hazafiságunkat elismerte, mi a barátságos viszonyt majdan erőssé teszi, mert nekünk itt együtt *kell* élnünk; és különösen mi tótok az összes létező körülmé-

nyeknél fogva azok vagyunk, kikkel szoros kapcsolatba lépni a külön magyar érdekek is megkivánják.

A 96-ik számban a „Pesti Napló“ elleni polemia folytatása:

„A „Pesti Napló“ szemünkre veti, hogy mi folytonosan a tót aristokracia ellen küzdünk. A „Pesti Napló“ visszaemlékezhet, hogy midőn programmunk alapján megkezdettük működésünket, az összes budapesti magyar és német journalistika, párttekintet nélkül helyeslésel fogadott s a közönségnek ajánlott bennünket, ezek között maga a „Pesti Napló“ is volt. E programmhoz most is hűk vagyunk. A tót nemesség érdeklődjék népe iránt, legyen az ő vezére, mire hivatva is van; és mi követni fogjuk őket. A „Pesti Napló“ nagyon jól tudhatja, hogy a hires magyar nemesség mindig népe élén állott; a magyar nemesség alkotta mindazt, ami Magyarországon szép, nagy s imponáló; a magyar nemesség mindig kitünt a tudomány, politika és tevékenység terén, annak világos jelét láthatjuk most is a parliamentben; a magyar nemesség volt az, mely népe jólétéről gondoskodott. Azonban a „Pesti Napló“ azt is jól tudja, hogy a tót nemesség népe érdekében mit se tett és mit se tesz, pedig ő neki kellene a nép élén állani, annak ügyeit vezetni és jólétét előmozditani. Az egész világ tudja, hogy a tót nemesség nem követte soha a magyar nemesség dicső példáját, a tót népnek nem volt Széchenyije, ki 70.000 frtot adott volna művelődésére, de még olyan sem akadt, ki a nép művelődésére nem hetvenezer, hanem hétszáz forintot adott volna. A tót nemesség nem akarja népét vezetni és ez azt nagyon is érzi, de nem csak a nép érzi ezt, hanem a közös haza is. Álljon tehát a tót nemesség a nép élére és vezesse ezt a népet, a haza dicsőségére, boldogságához! — Ha a mostani nyilvános működés nem tetszik, jelöljön ki más irányt; és ha a népért hazafias irányban kezd működni, mi habozás nélkül követjük őket. Hazafias érdemet szerez magának a „Pesti Napló“ ha felhivja a tót nemességet, hogy álljon a nép élére és képezzen népével egy testet, egy lelket,

hogy ez dísze és egyik drágaköve legyen Szt. István koronájának."

A 97-ik számban folytattatik ez előbbi:

„A mondottak után azt hiszszük, a „Pesti Napló" meggyőződött arról, hogy mi ép oly jó magyar hazafiak vagyunk, mint a magyarok, hogy semmiféle solidaritásban nem állunk oly pártokkal, melyek hazánk határain túl keresnék nemzetiségünk érdekét és ez által saját nemzetiségünket veszélyeztetnék, meggyőződhetett arról, hogy bennünk meg van az akarat a magyarok és tótok egyesülésén működni; és hogy mi a magyarokkal testvérként akarunk élni, hogy mi nem vagyunk „izgatók", hogy mi a tót nemesség irányában jó indulattal viseltetünk, őt ép úgy mint a „Pesti Napló" a társadalom „fontos elemé"-nek ismerjük el . . . . Azonban a „Pesti Napló" tán szemünkre vetheti, hogy mi a baloldallal rokonszenvezünk. Ez igaz; de kijelentjük, hogy mi mindig azt akartuk és akarjuk, hogy az összes magyar pártokkal barátságban éljünk. Többször nyilvánosan kinyilatkoztattuk, hogy a testvériséget nemcsak valamely magyar párttal óhajtjuk magunknak, de az összes magyarokkal tartozzanak ők bármely párthoz. Ez működésünkből eléggé látható. E meggyőződést osztjuk ma is és azt akarjuk, hogy mind az a mi tót, értsen maga közt egyet és igy egyesüljön a magyarokkal. Ne vitatkozzunk alárendeltebb kérdések miatt, mint pl. hogy, hogy titulázzuk magunkat: nemzetnek vagy nemzetiségnek; nevezzük magunkat igy vagy amúgy, az egyre megy akkor, midőn közös hazánkban, egy országos parliamentünk és egy és ugyanazon törvényünk van és igy egy magyar egészet képezünk . . . . *Ha a „Pesti Napló" és a magyarok elmulasztják az oly mérsékelt elemet, mint mi vagyunk kellőleg méltányolni, — ezáltal leszoritanak a nyilvánosság teréről és helyünkbe oly elemek jönnek, melyek úgy fognak működni, hogy elleneink malmára öntik a vizet.*"

A 101-ik számban a „Szlovenszké Noviny" egy cikkben kikel az ellen, hogy a „Matica Szlovenszka" a Hurbanféle párt politikai lapját évi szubvencióban részesiti.

A 102-ik számban Bobula elmondja, hogy azért, mert Szentiványiékkal, több magyar iróval és képviselővel érintkezett, a Hurbenféle párt által a tótok előtt a magyarok által megvesztegetett embernek adatott ki.

A 103-ik számban a „Matica" tiszti karának (Pauliny Tóth Vilmos és társai) mihamarábbi elmozditása kéretik.

A 104-ik számban Bobula egy inditványa közöltetik, melyet a znyió-váraljai gymnasium közgyüléséhez küldött be, s melyet nem engedtek, mint „magyaroné"-tól származót felolvasni.

A 112-ik számban Szentiványi Adolf akkori ministeri osztálytanácsos Bobulához intézett cikksorozatot kezd, melyben ez Bobula pártjának magyar hazafiságát konstatálja és a tót viszonyokról szól Egyes pontozatai igen érdekesek pl.:

„A helyett, hogy az eszméket tisztáznánk, mi ássuk alá az alapot és szenvedélyes elkeseredettségünkben szétromboljuk azt, a mit a századok tudománya egy egészszé öntött; nem fontolván meg, hogy ilyen eljárással az épület alapját ingatjuk meg, mely zivatar alkalmával hivatva volna nékünk hajlékot nyujtani. Mi nem folytatunk vitát, hanem mi vádoljuk egymást, — mi nem lelkesülünk, hanem mi civódunk és üldözzük egymást, — mi nem ellenezünk egymásnak, hanem mi sértjük egymást. Legközelebbi szomszédságunkban látunk rémpéldát, hol ép e hibák döntöttek sirba egy még élő nemzetet. Magyarország szétbomlására gondolni és erre épiteni kecsegtető jövőt, több mint rajongás, ez már nevetséges őrültség. Magyarország elenyészete nem jelentene semmi mást, mint az összes benne lakó nemzetek autonomijának megsemmisülését, alkotmányunk, ez ezer év óta fennálló szent hagyománynak, eltiprását. Ez oly chaos, melynek eredménye — sok véres csaták, ezrek élete és személyi szabadsága árán — csak az lehetne, hogy provinciává sülyedhetnénk, hol csak rabszolgai szerep, de nem nemzetiségi vagy nemzeti önállóság, várna reánk!"

Ugyane számban közöltetik, hogy a felvidéki nemesség

Bobula felhivására a lucskyi fürdőben értekezletet tartott, melyben Bobula programmját elfogadták s pártjához állottak.

A 113-ik számban Szentiványi Adolf cikkéből fölemlitjük :

„A nemzetiségi eszme igaz e század eszméje, de azért ez az eszme nem az, mely egyedül képezné az államtestek tapaszát. A nemzetiségi követelményeknek annyiban, mennyiben ezt az állam egysége megengedi, eleget kell tenni. De nyelvek szerint akarni államokat alkotni, nem lenne egyéb, mint a gondviselés elleni merész vállalat, mely gondviselés az államok legtermészetesebb és legerősebb kapocsnak a földrajzi egyesületet szabta ki. A természet megmásithatlan és örökös törvénye szerint a nemzetiségi szélsőség és rajongás, magát a drága művelődési ösztön magvát is elfojtja, mely mag e nemzetiségi mozgalomban van elrejtve. Ha hazánk nyelveinek kérdéséből, tehát egészen belügyi és könnyen megoldható kérdésből — nemzetiségit s ebből azután nemzeti önálló egyéniségit, a nemzeti önállóságból pedig politikai nemzetit és igy nemzetközi kérdést teremtünk : akkor már a szélsőségek szélsőségéhez jutottnak, mely szélsőség mulhatatlanul fejünkre hozandja a centralisációt, az absolutismnst és a rabigát. A nemzeti önállóság utáni törekvés egy nemzetiségnél s az átalakulási vágy politikai nemzetté lenné, valóban az állam elleni törekvés, miből csak partikularizmus és kifelé való gravitálás származhatik. Ezt pedig sem az uralkodó, sem a józan gondolkozású honfiak tűrni nem fogják ; de Európa se türhetné ezt, mert hazánk, mely oly ország, mely a Keletet a Nyugottal köti össze, kell hogy erős és egyesült állam legyen, mely majd a műveltség terjesztésénél cselekvőleg léphessen fől. Ezek tisztelt szerkesztő úr oly eszmék, melyeknek teljes felfogása és tökéletes megértése mulhatlanul szükséges ahhoz, hogy a cél, melyet ön lapjában oly szépen, világosan és határozottan kifejtett, eléressék. Igenis a felvidéki szlávok érdeke ép úgy, mint a magyaroké megköveteli, hogy minél elöbb és a legőszintébben testvériesüljenek. A mi felvidékünk nem szakithatja el-

magát az alföldi rónáktól. Ezer meg ezer politikiai tényező, mely e téren egyike a másikát egésziti ki, — de sőt mi fontosabb, maga a természet, mely mindenkor uralg az emberi erő felett, megmásithatlan örökös kapocscsal kötötte össze a tótot a magyarral. — Az irány, mely hazánk egysége ellen törekednék oly csapás lenne, mely nem csak a magyarokat, de ugyanakkor és ép oly mérvben a szlávokat is sujtaná. És igy állunk a csehek irányában is. Ezek csak a dualizmus alapján lelhetik fel autonomiájuknak azt a mértékét, mely nemzetiségüket biztositja; és midőn e dualizmus ellen küzdenek, elfeledik azt a veszélyt, mely őket az egyesült Németországból fenyegeti. . . . Oroszországnak nincs direkt szüksége se Magyarország felvidékére, se pedig Csehországra; de igenis őneki egy gyenge Ausztria kell, hogy majd a Kelet eseményeinél szabad kezet nyerhessen; és igy a felvidéket meg a cseheket csak eszközül használhatja fel saját céljai elérésére. . . . . A magyarok itt állnak egészen elszigetelve, nincs hová gravitálniok, a felvidék lakói azonban szintén úgy vannak, hogy senkihez se csatlakozhatnak a nélkül, hogy már előre ne mondanának le saját jólétükről. És ép ezért a felvidék az alvidékkel *oly* egészet képez, melyet fenntartani egyik a másikának segit. . . . De vannak nemzetiségi lovagok, kik minden jót gátolnak. . . . Különben Ön Szerkesztő úr, mind ezt majd keserűen fogja tapasztalni, ha a magyarokkal való testvérülést fogja hirdetni, szóval ha az ép ész politikáját hirdeti, mely a jól felfogott felvidéki szlávok érdekeinek is megfelel, Önt is majd „magyarón"-nak keresztelik! az Ön személyét ezért lealázzák, lepiszkolják; az Ön lapját üldözik majd azért, mert a magyarokkali testvériséget hirdeti."

A 116, 117, 119, 120, 121, 129-ik számokban Kevelov Miklós orosz irótól, vezércikkek tartalmaztatnak, „*Orosz hang a tótokhoz*" cim alatt, melyeket itt egész terjedelmükben közlünk:*)

*) E cikkeket minden stylaris változtatás nélkül úgy közlöm itt, mint a „Hon" 1868-iki 254, 255, 258, 259, 260, 262 és 264-iki-

I.

„Oroszországnak jelenlegi állapotát következő módon lehet ábrázolni: a kormány eltökélte magát, az elavult kormányzási gép átalakitására. Azonban ez átalakitás nem elégiti ki a polgári és kormányzati gyökeres átalakulás után epedő népet. S hogy e nép elégületlenségét megbirálhassuk, és hogy megbecsülhessük az ő hatalmát, számba kell vennünk azokat a körülményeket, melyek a kormányt kényszeritették a reformok után nyilvánuló közvéleménynek engedni; tekintetbe kell vennünk e népnek a jog és igazságra számitó várakozását, szóval: szét kell tekintenünk az orosz nép utolsó évbeni közéletén.“

„Tekintsünk reá!“

„A parasztság felszabaditása a régi időkből, valamint az általánosságnak, úgy a nemzetnek szüksége vala.“

„Midőn *Razina István* a moszkvai császárság ellen lázadást keltett, Alexej Michajlovics Romanov uralkodásának idejében, a földesurak alattvalói, a parasztok, minden oldalról összecsoportosultak hozzá, s e lázadásnak legnagyobb oka volt a nemzeti gyülölség a kormány túlzott hatalma ellen. Razina István lázadása a nemzet emlékében maradt, csak az egyetlen oknál fogva, hogy tisztán nemzeti volt s azért az orosz nemzet Razinát mai napiglan is élőnek tekinti, leleplezvén ezzel azt, mily lankadatlan reményt táplál, kiszabadulni a kényuralom minden formáinak járma alól.“

„Ámbár az orosz kormány hivatalos történetirói magát

---

számainak tárcarovata alatt, magyar forditásban megjelentek. Az Athäneum kiadása és Ráth Mór bizományában szintén ily alakban az orosz irály, (mely nyelvből lőn leforditva) jellegét jellemzően viselve, jelentek meg külön lenyomatban. — Az akkori ministerelnök Andrássy Gyula gróf tót nyelven nyomatva 3000 példányban osztatta ki a felvidéki tót nép között. — E cikkek az orosz társadalmi és politikai borzalmas állapotokat a közvetlen tapasztalás után leirva a hazánkbeli politikai panszlavistáknak intő példaként tűntetik elő és jellemző világot vetnek ama lap hazafias irányára és működésére, melyben először és legcélirányosabban közöltettek t. i. a Bobula által szerkesztett „Szlovenszké Noviny“-ra. Szerző.

e forradalmat úgy tüntetik elő, mint részeg emberek lázadását; az mégis mindig tagadhatlanul megmarad, hogy a Razina-féle forradalomban érdekelve voltak az iga alatt nyögő polgárok, szóval mindenki, ki nem élhetett a bojárok, zsarnokok és hivatalnokok járma alatt; e közös egy érdek történelmi fogalmat és jellemet ad Razinának és bajtársainak, bárha hordószámra itták volna is a borszeszt."

„Ugyanazt kell mondanunk a Pugacsev-féle fölkelésről, azért, mert a Pugacsev-féle forradalom támadásánál nem veszik tekintetbe a kényurak megsemmisitését a parasztság kiszabaditására. Az orosz hivatalos történetirók a Pugacsev-féle műre mindig, mint rabló-kitörésre tekintenek. — Végre meg kell fontolnunk, hogy semmi merény, semmi ügyesség nem képes előidézni bármely nemzeti fölébredést is, ha a nemzet tömegében, vagy legalább annak többségében nem rejlik a nemzet egész türelmén keresztül menő elégedetlenség eleme. Az elkülönitett egyének és kasztoknak tette, azoknak egész gondolkozási módja, mindig egészen részvétlenül hagyja a nemzet zömét, a mely ama tetteket hidegen fogadja addig, mig el nem ismeri, hogy a nemzeti nyugtalanság és az elkülönitett egyéneknek tettei között létezik egy erős kapcsolat."

„Ily körülmények közt a nemzet ez egyének érdekébe lép és azoknak tetteit elfogadja tulajdon munkájának; és érvényesiti e tetteket saját nemzeti jellemével és módjával."

„A mint p. o. Lengyelországban, bárha a lengyelek ernyedetlenek voltak saját eszméjöknek terjesztésében és az orosz kormány elleni gyülöletben, mégis semmit sem értek el, habár mögöttük állottak a nemzeti s vallási különbségek és ellenségeskedések az orosz administrację iránt. A lengyel parasztság nem volt tökéletesen meggyőződve, hogy uraiknak érdekei az ő érdekeik is és ebben feküdt egyik főoka a nemzeti elcsüggedésnek, a lengyel forradalom alatt."

„Ha tehát lehetetlen fölkelteni a nemzetet oly hatalmas indokokkal, milyen a vallási türelmetlenség és a nemzetiségeknek surlódása, kérdezzük: hogyan birta Pugacsev föllázi-

tani a nemzetet a kormány ellen azzal az egyetlen nyilatkozattal, hogy ő III. Péter cár, a ki át akarja venni a trónt II. Katalintól? Oly kalandra rávehető két három együgyü ember — de nem az egész nemzet!"

„Bizonyos tehát, hogy oly nemzet tömegének, oly fölébredése, mint voltak a Razina és Pugacsev-féle fölkelések, csak nemzeti művek lehettek: szüleményi az általános protestacionak a gyűlölt, tulzott *úri jog* ellen, sőt még biztosabb az, hogy oly nemzeti lelkesedés el nem tünhetett a nélkül, hogy ne hagyta légyen a nemzetben a lelkesedésnek elemeit jövő idők számára."

„Alantabb látni fogjuk, mily módon fenyegettek ez elemek korunkban ujabb kitöréssel."

„Az a, a Pugacsev-féle lázadás nyilvánulásában még elég fontos tény és adat létezik az orosz közéletben, mely összeköttetésben áll e soroknak tárgyával, s melyről emlitenünk koll néhány szót, t. i. az 1835. december 15-iki kisérletet."

„Mindazt, a mit fölemlitettünk a nemzeti tömeg viszonyáról, az individualis kisérletekhez, lehetetlen másképen bebizonyitani, mint az e napi forrongásra 1825. december 14-től való áttekintéssel."

„Minden mellette volt az összeesküvésnek, az egész művelt orosz nemzet; programmja meg volt alkotva humánus és liberalis alapon; többi pontjai közt magában foglalta a jobbágyok felszabaditását, földjeiknek kiadásával. E programm igy vagy amúgy, támogattatott a pétervári és moszkvai katonaság és kormányőrség nagy részétől, mégis elég volt csak egy pár lövés a lázadó tömegnek szétkergetésére és megsemmisittetett minden nemzeti visszaemlékezését, mint maiglan óvja a Razina és Pugacsev-féle összeesküvésre való visszaemlékezését?"

„A 14. decemberi lázadás elfojtatott. A támogatást nyujtó elemek vagy emberek szétkergettettek és I. Miklós cárnak könnyü volt azután elhitetni a nemzettel, hogy a kartácsok durranása s a népnek szétveretése a pétervári szenatustéren, a

hazának és nemzetnek érdekében történt. A nemzet könnyen hitt, sőt nem dacolhatott ellene, minthogy az összeesküvők a kisérletig nem akartak e felől beszélni a népnek, kisérlet után pedig, ha akartak volna is, nem beszélhettek, mivel bezárattak. S ezzel be is végződött a szenatus tragikai eseménye, s a szibériai bányászok viszonya a nemzet tömegéhez. A mi a művelt osztály befolyását illeti, ez világosan és mélyen kifejtette a nemzeti szükségletek érdekét, s egészben új haladási systémákat."

II.

„A nemzeti nyugtalanságok a kormány joga alatt nem szüntek meg egyszerre a Pugacsev-féle lázadásnak megsemmisitésével, hanem megmutatták életüket az orosz kormánynak egy tragikai időszakban — *a krimi háború* idejében. Alig jött el az első hir a fegyverkezésről, midőn a császári manifestumok ecsetelték a népnek Oroszország szomorú állapotját, általában nyilvánult az egész nemzetben az a kivánat: fegyverhez nyulni a hazának felszabaditására! Felfogta ezt a kormány, mivel van dolga? és nyult iszonyú eszközökhöz, e *túlságos hazafiság* megsemmisitéséhez. A dolog annyira ment, hogy a parasztság összecsoportozott, eladogatván csekély pénzért vagyonát, hogy szerezzen pénzt a kozákokhoz való elmenésére, azaz, a mint ők gondolták: *megszabadulni a túlságos úri jogtól.* A nemzeti ép érzelem szólt a parasztsághoz, hogy a hazának védelmére menő ember, elhagyván egész vagyonát, feláldozván saját életét az állam jóléteért, teljes joga lesz a nemzet háladatosságára; és nem is ábrázolták másképen e háladatosságot, mint a hazájának jólétet hozó nemzetnek az emberi jogokban részesülését."

„Az alattvaló parasztság nem ábrázolhatta magának azt, hogy a honvédek rokonaikhoz visszatérvén, az elsőrendű rabszolgák posiciójába helyeztetnek, s hogy ismét átadnák őket otthon kényuraiknak, a midőn ők, az alattvalók, oda áldozták utolsó garasukat, s ráadásul még vérüket is. „Verekedni me-

gyünk az ellenséggel!“ szóltak a parasztok, „megyünk, mint önkéntes kozákok, *ezért szabadoknak kell lennünk, majd ha visszatérünk*“. — E logika nézeteink szerint, csalhatlan, de nem úgy fogta fel azt a kormány: a kyjevi lázadás elnyomatott katonai erővel, mint igazi lázitás; ugyanez történt a többi bal kormánykerületek városaiban.*)“

„Az alattvaló parasztságnak általános fellázitása ily értelemben elkerülhetlen predikatuma volt egy nagyobb, komolyabb fölkelésnek. A nemzetben, különösen a krimi háború bevégezte után feltámadt annyira a közelégületlenség, hogy azt nem látni csak egy túlságos vad kormány pártja volt képes. Ez elégületlenség tekintetbe vétetett az új kormányzó által; és a megértésnek következése az 1857-ik évi október havi leiratok voltak.“

„Az olvasó látja, hogy ha érintettünk oly messzire eső tárgyakat, mint a Razina vagy Pugacsev-féle fölkelés, ezzel tisztán megmutattuk, hogy az alattvalói jognak megsemmisitése II. Sándor cár által semmi személyes munka, semmi önakarata, egyszóval semmiféle szeszélye egyik vagy másik császárnak.“

„Ez volt inkább elkerülhetetlen szüksége az orosz nemzeti kifejlettségnek, mivel a nép érezte már a túlságos jognak egész nyomatékát, kezdett gondolkodni e jognak el nem mulasztható megsemmisitéséről, akármibe kerülne is az. II. Sándor, elfoglalván a trónt, látta az egész Oroszországot tökéletesen szétbontott állapotjában, s látta az orosz hazafiúi felébredésnek erejét; látta, mily nagy áldozatokat hozott a nemzet és a polgárság és ennek következtében azt is látta, hogy e hazafiság is haszontalan, mivel megsemmisittetik a szemtelen administració, intendatura és bureaukracia által. — Gyüjtések a sebesültek számára, megmaradtak a kormányhivatalnokok zsebeiben, a sebesültek ezrei meg ezrei haltak, mint a kutyák, minden gyógyszer és ápoltatás nélkül. Tapasz-

*) Érdekes adatokat lehet e felől találni a Berlinben 1862-ben megjelent következő cimű műnek első részében: »Anyagok a II. Sándor alatti parasztság megszabaditásának történetéhez.« (Kevelov jegyzete.)

talván tehát II. Sándor a hivatalnokok és katonaságának ily eljárását, végre kénytelen volt, saját koronája megtartása végett, e dolognak átalakitására gondolni. A hivatalnok-sereg, katonaság és úri rend egyiránt szükséges volt neki a nemzeti nyugtalanság elfojtására, felfogván ő is, hogy oly tisztviselősereg és oly bureaukracia mellett, mely nem tudott rajta segiteni még az egész nemzet közreműködése mellett se, messzire nem haladhat, ha még ellene is fordul; ennek következtében feltünt a szükség, kielégiteni a népet és megfojtani nyugtalan hangját torkában; és e szükség az állami organisaciónak általános nyugtalanságánál elkerülhetlenné vált. II. Sándor ez elkerülhetlenségnek erejét nagyon jól felfogta és elhatározta magát, kitérni neki, de nagyon kitérni: oly módon, hogy fenntartassék a meglehetős tökéletesebb és utolsó része a létező polgári és œkonomiai szervezésnek és időt nyerni az állam szervezésénél rozsdás gép kijavitására."

„Mielőtt ez utolsó gondolatnak kifejtését bizonyitanók, egy pillanatra áttérünk II. Sándor személyes jellemének ecseteléséhez. Önök, tótok és csehek közt az a vélemény uralg, hogy magának a cárnak nagyon jó és dicséretre méltó céljai vannak, azonban azoknak gyakorlati térre átvitelben nagy akadályokra talál udvara részéről. Magam hallottam önök közül többeket elmondatni, hogy II. Sándor magában véve igen kevés állami ügyességgel bir, azonban, hogy ő a legnagyobb méltánylója a jószivűségnek. Hogy II. Sándor cár önállólag szabadon működik, feltünik abból is, hogy ő kénye-kedve szerint átvitte reformjait, legkevésbbé se tekintvén az akadályokat saját udvaránál. Ennek következtében fölmerül az a kérdés: vajon működik-e ő öntudattal, tudván, hova megy és miért? vagy működik-e vakságban, alávetvén magát egyik vagy másik párt befolyásának, vagy a pillanatnyi elragadtatásnak? Az ő tettei egybevéve: hasonneműség s egyöntetűség bélyegét viselik; összekötvék személyiségének élő fonalával úgy, hogy lehetetlen megengedni a legkisebb gondolatot is az iránt, hogy ő alá volna vetve a pártok befolyásának, s annál

kevésbbé a pillanatnyi elragadtatásnak. Mindabból, a mit érintettünk az orosz kormány mostani uralkodásának működéséről, kitünik, hogy ott minden II. Sándor teljesen önálló működésének viseli."

„Azonban térjünk át a tárgyra."

„A krimi háború elvégződött. A hirlapokban egy, a belügyministertől szóló körlevél jelent meg, mely a gubernátoroknak szigorú felügyeletet parancsolt *a jobbágyi szolgálmányok* felett az uraságok irányában. *„Ez a mi készségünkért történik!"* Igen alaposan magyarázta a nép."

„És elterjedt a sötét monda a nép közt, hogy a *parasztság szabadságot nyerend.*"

„A földesurak meg akartak győződni ennek valóságáról."

„A koronázás idejében Moszkvában megkérte Zakrevszky gróf a cárt, nyugtassa meg a moszkvai földesurak küldöttségét. A földesurak képviselői, a moszkvai guberniumból Scserbatov kormányzóherceg, más vidéki képviselőkkel jöttek a cárhoz, azzal a kéréssel, hogy *erősítse meg a nemesi jogot.* Sándor cár elfogadván a küldöttséget, igy szólt hozzája: „Megtudtam uraim, hogy önök közt elterjedt az a hir, mintha én fel akarnám függeszteni és megsemmisiteni a nemesi jogokat. Minden alaptalan hir eltávolitása végett ily fontos tárgyban szükségesnek tartom nektek személyesen kijelenteni, hogy nincs szándékom azt most megtenni. Azonban utóvégre magatok is átlátjátok, hogy a lélekkeli uralkodásnak létező rendje változatlan nem maradhat. Célszerübb változtatni a nemesi jogot felülről, mint megvárni azt az időt, melyben maga magát elkezdi aláásni alúlról. Kérlek uraim, azt meggondolni, hogyan lehetne ezt teljesitésbe hozni. — Mondjátok el szavaimat az egész nemességnek megfontolás végett.""

„E váratlan szavak villámsebességgel futottak szét, s nyilt réműlésbe hozták az egész udvart, a nemességet is; és nagy csodálatot okoztak a közönség- és ministereknél. Senki se várt a cártól hasonló szándékot, a nemesi jogokat illetőleg."

„Mindnyájan elrémültek! . . . .“

„Nem szabad elődeitől adott s szentesitett jogainkat elvenni“ — mondta az udvar.“

„Mások is hozzájuk csatlakoztak, gondolván, hogy abból nem lesz semmi . . . .“

„Igen, hogy a vetés átváltozott aratásra; az alattvaló parasztság urai számára újra szántott, újra vetett; cséplőkkel készül a pajtába és semmi nyoma nincs a felszabadulásnak . . . . . elmult tizenkét hó — egy szó se! A pajtában elterjedt a csépelyek zörgése; a mag tisztáztatik, a polyvát a szél kapdossa, s a mag úgy hull, mint a gyöngy . . . . és a paraszt asszonyok könyűi hullnak a magra. . . . . Még két hónap — császári leiratok jelenték, hogy a nyugati gubernium uradalma esedezik alattvalóiért, kiknek sejtelmük se volt arról; és a cár egész udvarával ezzel egyetért; programmokat és szabályokat küldött hozzájuk, melyek alapján megparancsoltatott, hogy szerkeszszenek a parasztság *visszahódításáról* szóló javaslatot, „*állapotjuk megjobbitása*“ cim alatt. Psychologus nem vagyok, jártas se vagyok az anatomiában, főképen pedig a phisiologiában, hogy megitélhessem, mily benyomást idézett elő a nyugati gubernium jobbágyainak idegeire ez irat és programm kibocsájtása.“

„Tiz hónapon át hallgatták a moszkvai uraság képviselői a cár következő szavait:“

„Uraim! Én igen kedvesen teszem, ha önöknek jót kivánhatok; lelkiismeretem ellen beszélni, nem fér az én jellememhez; mindig az igazságot mondottam, de most nagy sajnálkozásomra jót nem kivánhatok. Fontolják meg, midőn szóltam önökhöz két esztendő előtt ugyane lakásban, hogy előbb vagy utóbb a nemesi jogok átváltoztatásához kell fogni és hogy szükséges, hogy e változás inkább történjék felülről, mint alulról. Szavaim félreértettek. Későbben sokat gondolkoztam e felett, s imádkozván az istenhez, eltökéltem magam, a dologhoz fogni. Midőn a nyugati guberniumok felhívása

következtében köriratain jöttek ki, mondhatom, hogy vártam a moszkvai nemességtől, hogy az első fogja magát jelenteni; azonban az alsó-goródi volt az első, a moszkvai nemesség nem volt sem az első, sem a második, de a harmadik sem. Az fáj nékem, mert büszke vagyok arra, hogy Moszkvában születtem, szeretvén ezt mindig, most is szeretem, mint szülőhelyemet. Alapot adtam önöknek és ez alaptól el nem térek (a cár itt magyarázta az alattvalók megszabaditását parancsoló iratokban letett főpontokat . . .) Szeretem udvaromat. Trónom főtámaszául tekintem. Óhajtom a közjólétet; nem kivánom azonban, hogy önök kárára legyen. Kész vagyok önöket mindig védni (Kitől? bizonyosan az alattvalóktól. Kevelov.) Önök azonban kötelesek gondoskodni saját jólétükért a parasztság jólétének megszerzéséről. Fontolják meg, hogy az egész Oroszország figyelemmel kiséri a moszkvai guberniumot. — Kész vagyok önökért megtenni mindig, a mit megtehetek; nyujtsanak önök nekem alkalmat, védeni önöket! (A cár e szavakat fölemelkedett hangon mondván, öklével az asztalra ütött.) Értének, uraim?"

III.

„Lépésről-lépésre átmentünk II. Sándor után a parasztság megszabaditásának munkájában, a nemzeti munkában. Láttuk egész tevékenységét az első moszkvai képviselőkhöz tartott beszédjétől fogva, kik hozzá jöttek kérni, az Oroszországbani rabság megtartását — a nyugati guberniumok nemességének adott iratoktól, felhivással kivánataikra (mely náluk nem is volt) a parasztság megszabaditási művét megkezdeni; egészen a moszkvai nemességnek adott feleletig, a parasztság megszabaditásának *éretlensége* végett; látjuk rendszeresen munkájának megoldását, egységét és az ő műveinek épségét. Hol van itt a pártnak befolyása?"

„Mind jónak látszik ez, mind az alattvaló parasztság ja-

vára; magának a cárnak is szüksége van az alattvalók megszabaditására a moszkvai nemességtől. A nemzet olvassa a cár beszédeit és imádkozik érette, leborul előtte, atyjának — jótevőjének tekinti: „*Ime, cár atyuskánk szabadságot nyujt nekünk — megment bennünket ingyenélő kinzóinktól*“ — mondja a parasztság.“

„Önök is, tisztelt olvasók, egyszerre ezekkel mondani fogják, minden körülményt tökéletesen nem ismervén: „*Mily jóltevő az orosz cár! a nemesség iránt gyöngéd, azért, hogy megszabaditsa az alattvalókat.*““

„A dolgok másképen állanak, mint látni fogjuk.“

„A cár legfelsőbb megengedésének következtében a pétervári szerkesztő bizottmányon és az alattvalók megszabaditásának választmányán kivül megalakultak a guberniális bizottmányok a szerződések megitélésére, melyek szerint a jobbágyság megszabaditásának kellett történnie: de II. Sándor cár humanus és liberalis kormánya esetlegesen elfeledte behívni e bizottmányokba a jobbágyok képviselőit, mintha nem is az alattvalók érdekeiről lenne a szó, vagy másképen mondva: a jobbágyok sorsának szervezése odaadatik ugyanazon embereknek, kik mindig éltek és élni is akarnak az alattvalók verejtékéből.“

„Mit tehettek hasonló egyének jobbágyaik javára? — kik semmiképen nem kivánták az emancipaciót? A felelet nem nehéz; csak más alakban kidolgozni új nemesi jogokat, végre feláldozni a parasztság érdekeit, kiket senki se képviselt, mivel parasztságnak képviselői nem is voltak jelen. Az irodalom fölemelte hangját, hogy elkerülhetlenül szüksége megkérdezni maguktól a jobbágyoktól az ő véleményüket, másként joguk lesz azt mondani, hogy a köztörvényeket nélkülök és ellenükre dolgozták ki.“

„Az irodalomnak bedugatott a szája, odavettetett a szigorú censura kényének, hogy ne legyen többé alkalma parasztsági szomorú állapotokról irni.“

A szerkesztő-bizottság kidolgozta *a jobbágyság felszaba-*

ditására szóló törvényjavaslatot. A bizottság fáradhatatlanul dolgozott, de munkájának gyümölcse éretlen volt."

„Az 1861. febr. hó 19-ről kelt törvényjavaslat megadja a parasztságnak a személyes szabadságot és megtelepedési jogot és semmi mást; ad számukra szántóföldeket, s azt is csak csupa kis darabocskákat; mely földet a parasztság *köteles kiváltani* 35 év lefolyta alatt, évenként részleteket fizetvén a kormány *vagy nemesség által,* (melyből állt az illető bizottság) kiszabott ár szerint."

„Ime, mit dolgozott ki II. Sándor cár liberális kormánya a paraszt-reform ügyében! . . . És még azt is mondá, hogy a nemesi osztály részéről áldozatot hozott."

„Eltökélvén magát az „áldozatokra", igen jól tudta a kormány, hogy nem tekintetik tulajdonképen a nemzeti életbeni előmenetelre, mely a parasztságnak visszaadott személyes szabadságától függ, és hogy a nemességnek tehetségében fog mindig állani e szabadság folyamát korlátozni oekonomikus és közös befolyásának segítségével. Mit tehetett tehát a fegyvertelen parasztság a nemesség ellen?"

„Miért foglalatoskodott oly soká a kormány e látszólagos reform szervezésével? fogja kérdezni mindenki. Minek voltak ama guberniális komiték? Minek a szerkesztő-bizottság? Igen egyszerü a felelet: a kormány időt akart nyerni ezzel; minthogy II. Sándor a moszkvai nemesség képviselőihez tartott első beszédétől fogva, azaz 1856-tól törvényjavaslatának megjelenéséig, 1861-ig foglalatoskodott a rozsdás kormánygép javitásával, azaz policáj zsoldosok, hivatalnokok, katonaság és ehhez hasonló dolgok szervezésével, melyek a nemzetnek egészen haszonvehetlenek, de nekik nélkülözhetlenek, hogy kész lehessen megütközni a nemzeti nyugtalansággal, a haszontalan parasztságnak adott reformjai miatt."

„II. Sándor nagyon jól tudta, hogy ama felszabaditás nem felszabaditás, hanem csak megváltozott névvel új rabság, mert figyelemre méltó, hogy a parasztság most nemcsak egyik guberniumból a másikba, de *egyik községből a másikba se*

mehet át, hanem az urasághoz hozzá van mintegy bilincselve. Hogyan lehet itt szó személyes szabadságról?! — A kormány érezte, hogy hasonló átalakitással ki nem elégitheti, se boldoggá nem teheti a nemzetet — ez tetteiből kitünik. Igy pl. 2 nappal febr. 19-től a törvényjavaslatnak megjelenése előtt II. Sándor elküldte, valamennyi guberniumra nem tekintvén, az ottani gubernatorokat saját sufetjének hadnagyait és szárnyhadnagyjait teljes egyeduralmi császári jogokkal. E személyek a nemzeti protestációval szemben úgy működtek, hogy lövöldözték a parasztságot; ennek csoportjait kartácsokkal kergették szét, verték, mészárolták, Sziberiába vezették, — *és mindezt a hon boldogságáért!* Igy pl. Kazan guberniumnak Bezdna községében Narisskyn tiszt, kartácsokkal egy piacon körülbelül 500 embert lövetett agyon, a miért jutalmat kapott a cár ő kegyelmétől. Minek volt ama vér? kérdezni fogod, tisztelt olvasó; minek volt igérgetni a nemzetnek szabadságot, s új zsarnoki jogokat szabni neki, földek nélkül?"

„Erre a felelet egyszerü. II. Sándor a krimi háború bevégezte után nagyon szomorú helyzetben látta magát; pénz nélkül, általános nemzeti panasz mellett, a parasztság szünni nem akaró ingerültségnél; a katonaság és honvédség is elégületlenek voltak a krimi háború után; a hivatalnokok semmire valók, tolvajok és csalók; s a kormány rémülve látta a tömegek mélységéből kiemelkedni a cifra *kakast (forradalom jelzése)*, azaz új Pugacsev-féle lázadást."

„Mit tehetett az erkölcsnélküli kormány hasonló körülmények közt? kénytelen volt a charlatanizmushoz fogni, azaz: széténekelni a nemzeti hymnusokat a jövő szabadságáról és az udvarnak iszonyú beszédeket tartani az átalakitás elkerülhetlenségéről (saját és az ő fajuk megvédésére). II. Sándor, barátjaival együtt, ez egész játékot nagyszerüen lejátszotta; a dekorációk és kosztümök nagyon is ártatlanok voltak, a szinpadon hiányoztak a parasztság képviselői. — A nemzet azonban ezt tekintetbe se vette, mivel a cárban bizott és benne reménységet is táplált; és azért tapsolt is neki, mint

legjobb akteurnak. Ime, az álarcok lehulltak; az emberek egészen természetes állapotukban jelennek meg a világ szemei előtt. Liberalizmus és áldemokratikus politika archivumba tétettek, melynek ajtajára II-ik Sándor nehéz pecsétjét rányomta. — Ő újra erős, a katonaság újra alakult, a rendőrség hatalmas, a kémek szétállitvák a városokban. A hang nélkül 35 milliónyi nemzett mindezek után megcsalva látván magát az alkudozásban, gyöngének a harcra, éretlennek az ellenmondásra, lehajtotta fejét kormányának csapása alatt és gondolkozik; vajon miről gondolkozik?"

„Én nem mondom el. És mit gondol ki? azt meglátjuk. II. Sándor azonban megelégedve, hogy szerepét jól játszotta le, igy szól a parasztsághoz: „*Más szabadságot ne várjatok!*" a nemességhez pedig: „*Én magam vagyok az úr!*""

„Ily módon II. Sándor az utolsó lengyel forradalomkor a lengyel parasztságot is ámitotta; úri földeket igért nekik és azokat most elosztja kedvenceinek, az astreli németeknek."

IV.

„Kormányunk hivatva volt egykor a nemzet összes ügyeit rendezni, de ő azt képzelte magának, hogy az orosz föld az ő tulajdona. Eleinte bojároknak adott jogot a községek jövedelmeire, hivatalos és másnemü vám kópenye alatt; azután ugyanazon községek földeit bojároknak adta ki, és továbbra a parasztságot saját földéhez kötötte, melyet bojároknak adott át. Később ben még a nemzetet is a bojárokhoz és nemességhez kötötte, külön törvény által, melynek erejénél fogva a földesúr a paraszt jobbágyot *eladhatja, behajthatja s kihajthatja* mint a marhákat és most a február 19-ki törvényjavaslatával kicsikarta földét, az ég és a föld közé állitván a jobbágyot, rátukmálván, hogy az orosz föld nem az *orosz* földön lakó *orosz* nemzeté, hanem a *normand, mongol, német* és más fajú népekből, került főnemességé."

„Ebből áll az egész febr. 19-én kiadott törvényjavaslat.

Leplezés nélkül mondja, hogy az orosz ember meg van fosztva minden jogaitól e földön; hogy ama földön termett jószágának nem csak hogy az uraság számára *felét* veszik el *ingyen*, hanem még a hátramaradt, könyekkel és izzadással megöntözött földjét is elrabolják, s a nemzet köteles ezt megvásárolni uraságától, ott a hol vett, véres verejtékkel és életének kockáztatása mellett megszolgált pénze árán — azt a darab földet, mely *annakelőtte az ő tulajdona volt* (mint ezt feljebb láttuk) ha pedig nem veszi meg: köteles érte *robotot dolgozni.*"

„E világhirü reform további menete még jobban ver bennünket abban, hogy a kormány, saját vallomása szerint a parasztság ügyénél az urasági érdekekben működött, és hogy ő kiszámitott programmja szerint a parasztság gazdálkodási élete felett haladott mindenben."

„S magában véve mindenütt, a hol a parasztság érdekei érintkeztek a zsarnok uraság érdekeivel, a küldöttségek és szerkesztő-bizottmány, ez utóbbinak mindig elsőséget nyujtottak, részrehajlók lévén, feláldozván a parasztság ügyét az uraságnak. Ha a földek kiváltásáról, vagy egynehány egyesült paraszt-község rendőrségéről van szó, itt mindenütt az uraságnak hagyatott meg az elsőbbség és privilegium, akkor, midőn a parasztság csak következetes pontokat, melyek a reformig voltak elkezdve, nyerni látszott: azokat áldozatul kellett hoznia az urasági privilegiumnak létezése s a despotikus trón fenntartása végett."

„Az irodalom — mint fenn emlitettük — a kormány rendeletére hallgatott."

„Az italok szabad árulási jogának megsemmisitése maga után vonta a fogyasztási adó szervezésének összeállitását, tökéletesen kielégitőleg a gazdagok számára. Az országos hivatalokban az uraságoknak, kereskedőknek és papságnak adatott az elsőbbség, a parasztságnak azonban a befolyás törvénytelen része hagyatott meg: oda csak súly-tehernek vezették be. Azonkivül az országos hivatalok szerepe egész állami szervezésben jelentéktelen, annyira, hogy el lehet gondolni,

hogy e tisztviselőség nem más, mint tréfás gúny: minden alkotmányos élet után epedő kivánalmat még csirájában megölni. A testi büntetésnek megsemmisitése itélet utján, igen dicséretre méltó dolog; de ez nem vonta maga után az administrativ uton ugyanazon büntetések megsemmisitését; és ha megérintjük, hogy az egyesült néhány paraszt községekben a rendőrség összhangzatosan törvény kiadott rendeletének javaslatával, mely leteszi a parasztság sorsát az előbbi urságok kezébe, s ez rendelkezhetik vele: nincs mit kiabálni e reform után. *) Ezután következik a francia itélő hatóság mintájára kifaragott itélőszék reformja, alakitva egészen a gazdagok érdekeihez; részünkre hálát adni a szervezésnek nem lehet, mert a szegény embernek nem csak, hogy igen bajos a gazdagokkal pörlekedni, de lehetetlen pört folytatni csak saját hasonszőrü polgártársaival is A hivatalos kiadások, ügyvédek, jegyzők stb. szánt szándékkal azért állitvák fel, hogy az itélőszék ajtaját a szegény sorsú emberek előtt, kiknek nincs tömött tárcájuk, elzárják."

„Hátra van még néhány szót mondani a nevelés reformjairól."

„1858-ban a fiatalság majd mindenütt kezdé alapitani az úgynevezett *vasárnapi iskolákat,* melyekben elhatároztatott, oktatni az iparosokat és kézműveseket a tudományok elemeire. Kezdetben az iskolák a kormány hatása által szomorú helyzetbe kerültek, róluk különféle rosz sejtelmek hiresztelettek, minden lépésüket követték, melléjük rend gymnasiumi igazgatókat, papokat állitottak, kiknek kötelességükben állott a csendőri bizottságnak minden törvényellenes szavakról, melyeket a tanitók mondottak volna, referálni. Ilyszerű elnyomásokkal iparkodtak, minél tovább, annál többen kiirtani lassanként a fiatalokban az erélyt, kik taniták a nemzetet, nem-

*) Nem kell elfelejteni, hogy a testi büntetések megszüntetése nem terjed ki a Szibériába elküldöttekre, mintha ezek emberek sem volnának. (Kevelov jegyzete.)

zeti szeretetből. Az iskolák koronként sülyedtek : a kormány elnyomásai elűzték a jobb tanitókat és a hátralévőknek bedugták szájukat különböző módok által (melyek kitejtésében oly gazdag az orosz kormány), úgy, hogy végre a nemzet is felfogván oly iskolák hasztalanságát, nem akarta azokat látogatni; minek vesztené haszontalanul nyugalmának idejét ?"

„Az iskolák egymásután bezárattak, vagy kipusztultak. Ily állapotban voltak, midőn 1862. évben a munkások egy associaciójában egy dolgozó mondá a másiknak, hogy a föld a parasztságé, és hogy a kényuraknak nincs személyi joguk a jobbágy ellenében. E szavakat a kémek kihallgaták és ily módon kerültek azok egészen a kormányig. Az illető munkást bezárattak és kérdezték: kitől tanulta e szavakat? De nem tudtak tőle semmit kitudni (nem vevén tekintetbe cár ő Felségének III. szakosztálya titkos kancelláriának kutatását) azért, mert a munkás azt állitotta, hogy e gondolatot a nemzettől hallotta és gyermekkorától fogva mindig azt hallja. Azonban a kormány nem elégedett meg ezzel, mivel megtudta, hogy e munkás egyszer vagy kétszer meglátogatta a vasárnapi iskolát és tekintetbe vévén e körülményt, parancsot adott ki : bezáratni minden vasárnapi iskolát Oroszországban."

„Miklós cár uralkodása idejében az egyetemi hallgatók száma törvényileg korlátok közé volt szoritva, s minden egyetemnek meg volt titva 300 tanoncon felül tartani. 1857. évben, midőn megsemmisittetett e törvény, a fiatal emberek rohammal mentek a gymnasiumi és egyetemi iskolákba tanulni. Ez ifjuságot a kormány lépésről-lépésre iparkodott elnyomni; látván azonban, hogy annak száma mégis növekszik, erélyes eszközhöz folyamodott, hogy egy csapással megakadályoztassék az ifjuság tanulása. Megparancsolta, hogy mindenki, a ki bármely egyetemen az előadásokat hallgatni akarja, kénytelen egy esztendőre 50 rubelt ezüstben fizetni a tanulási jog elnyeréséért. Olyan embereknek, kiknek semmi vagyonuk nem volt, kik csupa tanitásból nyomoruan éltek, melyért hónaponkint 7 rubelt kaptak, e törvény tehát annyi volt, mint

kikergetés az egyetemből; azonban a kormány ennél még nem nyugodott meg: betiltotta a „tanulók pénztáraikat“, melyek által segithettek a szegény tanulókon; megsemmisitette a tanulói könyvtárakat, melyekből ingyen kaphatták a könyveket; eltiltotta a tanulói köröket, a hol szervezhették saját ügyeiket, hogy úgy segithetnék egymást.“

„De még ez is kevésnek mutatkozott; a kormány megtiltotta a tanulóknak a dohányzást, megsemmisitette a dohányzó szobákat, és új matrikulákat (új iskolai törvényeket) hozott életbe; egy szóval, az orosz katonákat és az orosz egyetemeket átváltoztatta orosz kaszárnyákká. Magában értetődik, hogy a kormány a tanulóktól ellenkezést várt; és midőn azok tömegesen kérték, e nyomorú törvények megsemmisitését, a kormány ellenük kiküldé a katonaságot és az álruhába öltözött policájok azért tesznek zavargásokat, mivel a cár felszabaditotta a parasztságot.“

„A tanulókat tömlöcbe vitték, többeket elitéltek különböző távoli guberniumokba, némelyeket megint Szibériába hurcoltak, az egyetemeket becsukták és most a törvények teljes joggal birnak.“

„Ily módon elnyomatván és elfojtatván a nemzeti népnevelés a vasárnapi iskolák bezárásával, a kormány nem felejtette el azokat is elnyomni, kik megint maguk nevelhetnék a népet. — Mindaz, a mit emlitettünk történt *„a liberalis epochának“* kezdetén, 1862. évi történelmünkben, és II. Sándortól akkori időben önök közt volt elhiresztelve, hogy ő liberalis, mint senki más, és Oroszországban az ő barátjai hirdették: olvasgassa a „Kolokolt.“ („Kolokol“ egy orosz kormány ellen irt, Genfben megjelenő lap.)“

„No, de ez még semmi, összehasonlitván az orosz kormány által használt eszközöket, melyeket felhasznált az ifjú nemzedék elfojtására. A kormány szervezett kémekből egész nyájakat, hogy leskelödjenek a fiatal emberek minden kimondott és ki nem mondott szavai után; azért, hogy az ifjuság hiveb-

ben hivassék fel a nyilt beszéléshez, a kormány a kémeknek kis kézi nyomdákat adott, úgyszinte tiltott könyveket, ujságokat stb. A kémek úgy tették magukat az ifjuság előtt, mind a kik becsületes, kormányellenes emberek és ezzel csalták ki az ifjuság véleményét és meggyőződését; azután ellátva kellő irott bizonyitékokkal, a kémek átadták a kiismerteket a rendőrségnek, mely azokat tömlőcbe vagy Szibériába küldötte. Igy volt pl. 1861. Kazani guberniumban, a hol Puszkorew kém allapitott egy új nyomdát, hogy könnyebben lehessen elfogni a fiatal embereket; ugyanazt tette Moszkvában 1861. Vtevolod Kastomarov és 1862. Dolzikov iskolai tanonc; és Pétervárban jogjelölt Dimitriewsky, ki másképen Petrovom nevet viselt. Más oldalon megint a kormány terjesztett mindenféle álhireket a fiatal emberek felől a nép közt, a célból, hogy gyűlölséget kelthessen ellenük a nemzetben; ő hiresztelte, hogy a tanulók a pétervári gyujtogatásoknak az okozói, melyeket maga a kormány hajtatott végre a faházak megsemmisitése végett Pétervárott, mint pl. „Scukyn udvarát“ stb. E gyujtogatások alkalmával hivatalos és mindenféle csavargó embereit tanuló álruházatba öltöztette, és vezette azokat a városon keresztül, hogy megmutassa a népnek, hogy a gyujtogatás ugyancsak a tanulók műve. Mindez eszközök arra voltak iranyozva, hogy nemzeti gyűlölség költéssék fel az ifjuság ellen és igy másokban a tanulási kedv elfojtassék. Ily módon elnyomatott az ifjuságnak kifejlődése és nevelése.“

„Azalatt a nemzeti iskolai törvények bocsáttattak ki. Az történt 1864-ben. Ámbár a nemzeti nevelés igen-igen szomorúan van összekötve a nemzet életének anyagi módjához és ahhoz a szabad időhöz, melyet a nemzet felhasználhat a tanuláshoz, de mindig elkerülhetetlen a tanulás, ha csak módja van. És igy, hogy ha a kormány e lehetőségét a nemzetnek nem is akarta nyujtani, de kötelessége volt neki a tanulási jogot meghagyni. A kormány oly ferde korlátok közé szoritotta e jogot, hogy most a művelődés nem művelt papok kezeiben van (azokról a papokról, kik külföldre küldet-

nek, szó se lehet, mivel oda csak a legjobbak és kiválasztottak küldetnek el) és a papságnak az újabb törvény szerint a nemzeti műveltségben adatott egész és teljes befolyás. — Minden nyilvános iskolának homlokán helybeli pap áll vezetőül; — gyámnokul, felvigyázóul helybeli földesúr és azután az oly iskola alá van még vetve a püspöknek, a helybeli rendőrségnek és ki tudja még, kinek? Ez iskolákban végre se tanul semmit és ha igy semmi haszon se volt belölük, a nép megszünt beléjük járni és a kormány most azt hirdeti, hogy ő iskolákat megallapitotta; hanem mit csinálhat a nemzettel, ha ez nem akar tanulni?"

„A sajtónak helyzete II. Sándor alatt bizonyságul szolgál, mennyire igyekezett a kormány terjeszteni a nemzet műveltségét. 1862-ig, azaz a jobbágysági ügyek megoldásáig, midőn minden rendszerető kormány minden telhető gondját arra forditotta, hogy folkeltse nemzetének minden ép erejét és ügyességének gondolatait; náluk akkori időben ellenkezőleg sötét, rettenetes és dühös cenzura létezett. (Nálunk is. Fordító) — 1862-ben a sajtótörvény rosznak találtatott, s ennek következtében „más sajtótörvény" kidolgozásához fogtak 1862-ben egészen 1865-ig a sajtó az idő törvényének hatalma alatt volt és ez egész időszak alatt el volt tiltva új nyomdákat és lythographiákat alapitani és a cenzura hatalmának nem volt határa. — Az ujságok minden per nélkül betiltattak, a belügyi minister egyszerű parancsolata által: „Vojema" és „Sovremennoje slavo" (1863.) és ideiglenes lapok: „Sovremennik", „Rosskoje slovo" és „Den" (mai „Moskva") (1862. évben). Könyvekről, röpiratokról és kisebb iratokról itten szó se lehetett, mivel azokat közrebocsátani *egészen el volt tiltva*. — *Az új sajtótörvény* apr. 6-ikán 1865. összeállittatott, az emberi szellemnek végső elfojtására. Jó alapját e törvénynek teszi: szigorú rendelet a könyvek ellen, melyeket olcsóságuk miatt olvashatnának a szegény emberek és a nép. Az a rendelet abban állott, hogy minden 10 lapnál kevesebb eredeti vagy 20 levél forditást tartalmazó könyvnek kinyomatása tilos. Oly

nyomatatott könyvnek igen drágának kell lenni és egy példány 1 rubelnél nem adathatik olcsóbban; igy a szegényebb sorsú embereknek lehetetlen ilyféle drága könyveket vásárolni."

„A kormány igen jól tudta, hogy a sok pénzzel rendelkező gazdag emberek, különösen be vannak avatva e tárgyilagos dologba és azért a szabad szellemben, cenzura nélkül nem lehetnek reájuk nyomással."

„Ilyféle módon ez új „sajtó-törvény" egyenesen irányozva van a nemzeti szellemnek kifejlesztése ellen és ha segithet valakinek, bizonyosan csak a gazdagabb embereknek, vagy két-három ujság szerkesztőnek segithet."

„De a nemzeti szellemnek elfojtásában a kormány még tovább haladott; ő nemcsak hogy üldözi és elnyomja a szabadelvű és független irókat, nemcsak hogy azokat minden igazságos itélő törvény és kihallgatás nélkül Sziberiába küldi hanem azoknak még tevékenységük elején igéri a „gályát" vagyis a „transportot" (Szibériába) és ennek végrehajtását csak alkalmas időre halogatja, midőn t. i a közvélemény ő mellette lesz; példára teszszük a *lengyel fölkelést, a trónörökös halálát,* vagy *a cár élete elleni merényletet.* Igy történt 1864 Cernisevsky nemzeti irónak gályára való elmarasztaltatásánál; 1865. évben — Sernasolovievics elitélésénél és 1862. Elisejav és mások bebörtönöztetésével. Zdanov senator Kazaneben beszélte a politikai bünösöknek, hogy: „Nekünk (a kormánynak) hű embereink vannak; policiánk most jobb a napoleoni policiánál, nálunk a pálya-kocsikben és a külföldön ott vannak a mi embereink Cernisevsky ugyan okos szörnyeteg és ha mérgesen is tud nevetni, még is elküldöttük őtet Szibériába." Ezek Zdanov saját szavai. E szavakhoz nincsen semmi megjegyzésünk."

„Mindebből, a mit mondottunk, következik, hogy II. Sándor reformjai nem igen fönségesek."

„A zsarnoki jog nem függesztetett fel, csak formája változott.“

„A testi büntetések megszüntettek, a törvény végrehajtásáig; mostan egészen törvény nélküli itéletek vannak, vagy más szavakkal: verj törvény nélkül, a mennyit a lelkiismereted elbir.“

„A nevelés el van nyomva, vagy a mi ugyanaz, a félrészeges és lelkiismeretlen papok kezében fekszik.“

„A cenzura megsemmisittetett, csak a gazdagok számára, mert a drága könyveket nem szerezheti meg a köznép, az olcsók pedig szigorú cenzura alá vannak vetve.“

V.

„Ez elősorolt tárgyaknak nagyobb bizonyságául figyelmeztetem a tiszt. olvasót következő, e tárgyakról szóló kormány-intézkedéseire: 1) az 1861. febr. 19-től az alattvalók felszabaditásáról szóló törvény; 2) az 1863. april 17-től a testi büntetésnek megsemmisitéséről szóló cári rendelvény; 4) itéletekről szóló törvény; 5) az 1865. apr. 6. a sajtóról szóló törvény.“

„Ilyféle körülményeknél, ily gazdálkodásnál, ily dolgok állásánál Oroszországban: mily eszes ember lenne képes tanácsolni *a nyugati szlávok szövetségét az orosz cársággal, a mely örök ostromállapotban létezik, s melynek kormánypálcája átváltozott öldöklő borotva?*“

„A *kormányi panszlavizmus*nak, melyek időről-időre *hirdetnek* a megvesztegetett vagy eltévedt emberek, nincsen semmi köze az *orosz nemzettel.* A mi az orosz irodalmat illeti, vagy jobban mondva azokat az irodalmi munkásokat, kikat ez idő szerint mint képviselőit a nemzeti érzületnek, tüntetnek elő — az nem igaz, hogy képviselnék, mert az orosz nemzetnek nincsen semmi közös dolga a *mostani orosz irodalommal.* Ennek bizonyitása végett szükségesnek tartok egy tekintetet vetni vissza.“

„A fiatal irók 1856-ban feladatul tűzték ki a közönségben terjeszteni az új fogalmakat a polgári ügyekről, tudományokról, tanokról stb. Ez eszmék a cenzurán keresztül átmenvén, értéküknek egyes részeit elveszitték; azonban csak e fiatal iróknak, kik ez ügyekért buzgólkodtak, lehet köszönni, hogy ez eszmék egyes részei áthatottak a közönségbe. Ez eszmék hatása alatt egészen új korszak támadt az orosz irodalomban; az új irodalom minden figyelme arra volt forditva, hogy az *olvasó nép* erkölcsi felfogásai kifejtessenek, azért, hogy e nép kifejthesse a tömeget, melynek nem volt lehetségében az *olvasás* és az *átolvasott feletti gondolkozás.*"

„Magától értetődik, hogy az új irodalmi korszaknak ilyféle javitása sürüen foglalatoskodott oly ügyekkel, melyekben a nemzeti és polgári jólét érdekelve volt."

„A nemzeti ügyeknek tárgyalása pedig képezte a fiatal irók egyik legjellemzőbb munkáját."

„Hogy e tettek nem tartalmaztak semmi ártalmast magukban és hogy fejlődtek világosságban s nem sötétségben, az legjobban kivehető Csernisevsky e szavaiból: „Bizonyos az, hogy a nagy és hasznos cél mindig csak a tevékenységnek egyenes és nyilvános módjával érhető el és nem a titkos társaságnak leskelődő utjain, melyek mindig szükségképen gyöngéknek bizonyulnak.""

„Miben állott Csernisevsky társaságának törvénytelen működése, hogy a kormány haragját magára vonta? Abban, hogy e társaság iparkodott terjeszteni a polgárság rétegeiben az elkerülhetlen és önálló iniciativa öntudatat, hogy lelkesitette az egyes, az emberi méltóság eszméjét. E polgár erkölcsiség alapjának terjesztéséből állott a Csernisevsky társaságának egész bűne. A kormány ebben egyenes felhivást látott a forradalomra."

„Első áldozatul szemeltetett ki Michajlov, ki elküldetvén a szibériai bányákba, ott 1865. évben meghalt; ezután kőketkezett Csernisevsky, szintén a szibériai bányákba elküldetvén, hamis okmányok alapján, melyeknek csalfaságuk a

pétervári szenátus által is elismertetett *) Dobrolubov csak azért nem küldetett a bányákba, mivel hamarább meghalt. „Sovremennik“, akkori időben Osenisevsky társaságának lapja 8 hóra felfüggesztetett és azután oly harapófogó közé szorittatott, hogy lehellni se birt. Nincs mit beszélnünk arról, hogy a cenzura átvett minden eszközt a Csernisevsky-féle társaság minden kisérletének elnyomására.“

„Hogy ha hasonló irodalmi törekvés, művelni a nemzetet, neki az emberi jellemet nyujtani, az ő anyagi jobblétéről gondoskodni, nem férhetett össze a pétervári kormánynyal, mely óhajta fenntartani a nemzetben két gyönge erőt, t. i. a műveletlenséget és nyomort: hogyan lehet oly naiv panszlavistának lenni, hogy az orosz birodalom a nemzeti óhajtás és gondolat vezetője?“

„Oroszországban létezik most a *kormányirodalom,* milyenek (csekély kivétellel) maguk a hivatalos irók is, milyen a hivatalos nyelv és cári religió. E kivül létezik még *hivatalos erkölcsiség.* — Igaz, hogy nehéz ezt elhinni, de úgy van. P. o. Ogarjov tábornokot, ki ez esztendőben agyonlőtte magát, a vizsgáló bizottság másokkaló együtt meglepte, két millió ezüst rubelre menő lopáson az alsó-gorodi guberniumban, a hol ő mint gubernator működött; ugyanezt az embert maga a cár és az egész cári udvar úgy tüntették ki, mint legnemesebb férfiút, ki iparkodott, a cárt *nem létező* nyomorúságából kiszabaditani; ki hivatalosan feküdt 1861. feb. 19. éjjelén a cári kabinetnek ajtajánál, midőn az egész cári család várta a fölkelést, mivel ugyanaz napon hirdettetett ki az új rabság a parasztságnak. Gajevsky titkos tanácsos 1866. évben elmozdittatott hivatalától és Szibériába küldetett 75 ezer ezüst rubel ellopásáért, mely összeg közművelődési célokra volt szánva, mert ő hivatalosan a mise olvasásánál tédre borulva, az

*) Kérem a szives olvasót. forditaná figyelmót a „Kolokol“ 1861. szept. 14. Csernisevskyről szóló cikkére s ennek ügyére ugyancsak a „Kolokol“ 1865. jan. 1.

(Kevelov megjegyzése.)

anya-cárné képe alatt imádkozás közben *sírt.* — Most itéltetnek a cári tanács tagja vagy titkos tanácsos Prijamisnikov és Kassacianali departementnek elnöke, valóságos titkos tanácsos Kornelion — Pinsky idegen birtok lopás miatt, mely igazgatásuk alatt volt stb.; s mindezen személyek álltak a kormány élén. Ki tagadhatja el most, hogy Oroszországban nincsen hivatalos erkölcsiség?"

„Jövőben igyekezni fogok a tót közönséget alaposan megismertetni a trónt körülvevő személyzettel, mely nagyobb részben *hivatalos, erkölcsös* és kormányilag religiosus. Itt jobb közmondást nem lehet használni a tót nyelvben, mint hogy: „Aky pán, taky kráin!" (Milyen az úr, olyan a boltja)."

VI.

„A hivatalos Oroszországban minden kormányférfi *normandiai, tatár és német; semmi orosz nemzeti.*"

„Az orosz nemzet multja sötét, jelene rettenetes, de a jövőhöz joga van. Ő nem hisz a mostani állapot tarthatóságában; de annál nagyobb joga van várni az időtől, minél kevesebbet kedvezett az idő neki."

„Az orosz kérdés nagy és borzasztó dimenziókat vesz fel; minden pártnak nagy gondokat okoz; de nekem úgy látszik: hogy nagyon is foglalatoskodnak a cári Oroszországgal, a hivatalos Oroszországgal, a hangnélküli Oroszországgal (melynek semmi összefüggése az előbbivel). Nem ártana, mondom, értéke szerint megbecsülni és megvizsgálni, vajonannak a különös monarchiának nincs-e más kötelessége, mint a pétervári kabinet által elfogadott megvetésreméltó szerep lejátszása oly szereppé, mely utjában áll az emberiség egész fejlesztésének."

„Néhányszor emlitettük már, — hogy az orosz nemzetnek semmi köze az officiózus Oroszországgal; az csalfaság; az kolera. Az officiosus Oroszország kezdődik a cárral és

halad a csendbiztostól csendbiztosig, hivatalnoktól hivatalnokig, az utolsó policáig, a monarchia legtávolabbi tartományaiban. E lépcsőzetnek minden nyoma Dantov-féle Bolgija gyanánt a roszaságnak új erejét a csalfasághoz és barbarizmushoz új fokot szerez magának. E gonoszságokból, rosz tettekből, a politikai megvesztegetett csavargókból és a német léleknélküli és mindég éhes administrátorokból és műveletlen részeg birókból kiépitett élő pyramis: össze van kötve a rablás és csalfaság társaságába és támaszkodik a szerves gépezet millió bajonnetteire."

„A nemzet soha se mocskolta be magát e társaság cynizmusában; ő tűri egy ideig létezését — és ebben vétkes."

„Rettenetes meggondolni és rettenetes csak képzelni, hogy e csalfaság pyramisával akarnak önök, nyugati szlávok összeszövetkezni; önök, vérrokonaink, oly emberekkel, mint Hurban, Dobrzansky, Ferienesik és mások, kik e pyramis előtt térdre borulnak és imádják őtet — és ezzel helyeslik annak működését és haladását *az orosz nemzet ellenében.* És ők az ő igénytelen „Pest-Budinszké Vedomoszti" lapjukban melyet senki sem akar tekintetbe venni, nyilvánitják szympathiájukat az orosz kormányhoz, magyarázgatván, hogy ők az orosz nemzettel és szlávokkal akarnak tartani. Micsoda ellenmondás ez! Midőn az orosz nemzet semmi közöst nem ismer a pétervári kormánynyal, azzal a kormánynyal, melylyel ők fraternizálnak."

„S ki annyira buta, hogy elhinné, hogy azzal az Oroszországgal, a policiai Oroszországgal, a Katkov-féle Oroszországgal, a csaló Oroszországgal, a cholerikus Oroszországgal, a nemzetét ölő Oroszországgal való szövetkezés lenne az orosz nemzetteli szövetkezés?"

„Oh! te szegény orosz nemzet! mit vétettél te ez emberek ellen?"

„A cár üldözi őt újoncozási összeirásokkal s mindenféle nyomorgatással; a hivatalnok ellopja tőle az utolsó rubelt és némely tót emberek az ő szerencsétlenségének megfontolása

helyett, védelme helyett szövetkeznek inkább a nemzet elnyomóival, a célból, hogy mászszanak az officiosus Oroszország előtt, s igy játszák — lehet öntudat nélkül — a rendőrségi Oroszország kezébe a hóhér szerepét."

„Nem irigylendő szerep — melyhez nem lehet hozzá szólani!"

„A kormány meghasonolván minden élő kérdésekben a nemzettel, maga után hagyta létének egyedüli célját — *a carizmust*. Ő uralkodik, hogy uralkodjék. Felhasználja a nagyszerű, tömeges erőket az elnyomáshoz a *természetellenes* béke helyreállitása végett."

„Végre az egyeduralom végett lehetetlenné teszi magát."

„Az orosz diplomaciának működése szünetnélküli; mindenütt szaladgálnak a nóták, tanácsok, fenyegetések, igéretek; mindenütt barangolnak a kémek és ágensek. A cári kormány minden szláv nemzetnek természetes jótevőjéül tekinti magát, *nemzetisége szerint* és a görögök jótevőjének, vallásuk szerint. Ő izgatja Magyarország ellen és igy egyes nemzetek nemzeti kifejlődése ellen is; néhány ezer rubelt dob Bolgárországba, és azzal lázadást kelt; máshol megint a konstantinápolyi patriarcha ellen intrigál; s megint összehivogatja az európai kongressut a széthangzó golyók megsemmisítése végett. És mindezt a liberalizmus és vallás nevében teszi, mint az emberiségnek jótevője, mint keresztyén . . . . . s nála otthon kinzó eszközök, akasztófák és kancsukák vannak . . ."

„II. Sándor körülvéve generalisokkal, ministerekkel, igyekszik elfelejteni saját egyedüliségét; időről-időre elborul, haragos és téltékeny marad. Ő látja, hogy őtet nem szeretik, ő elmélkedik a körülötte uralgó halotti csend felett. Ő nyiltan kinyilatkoztatta, hogy célja: cári hatalmának nagyobbítása. E kinyilatkoztatás nem új; ő uralkodásának kezdetétől azon működik, s e céljának elérése végett nem sajnálta alattvalóinak se könyüit, se vérét. Minden sikerült neki; ő szétbontotta Lengyelországot, széttépte a Kaukázust és lakóit kikergette; Oroszországban meghóditotta a nemzetet, a tudó-

sokat; a művelteket lebilincselte s a nemzeti irodalmat a szibériai bányákba jegesitette."

„Ugyan mi akaródzik még neki? Miért lett oly elborult?"

„A cár érzi, hogy Lengyelország még él, hogy az csak okosabb. A nemzet munkásai még nincsenek mindnyájan összefogdosva; némelyek elrejtődztek s titokban működnek Oroszországban, mások elküldettek a szibériai bányákba és mások megint hontalanok lévén, menedéket kerestek idegen földön, hogy működhessenek saját nemzetükért. A hamis reformokkal ámitott nemzet, ámbár minden szabad gondolattól megfosztva, első alkalommal fölemelheti fejét. Ily körülmények közt és ha hozzá még megemlitjük, hogy ugyanazon időben Ausztria liberális pályára lépett nemzetei irányában — haladni kezdett. — II. Sándor tanácskozik tanácsosaival, mily módon lehetne e bajon segiteni? Gondolkoztak, gondolkoztak, mig végre elhatározták magukat, a nemzet ingerültsége locsillapitása végett ethnografiai kiállitást rendezni."

„E kiállitásról nem akarok szólani; leirták már többen, több oldalról; nem akarom emliteni az evést és ivást a cárért, Katkovért, Murawiev hóhér lelkének boldogságáért stb. — csak azt mondom, hogy a kormány nem aludt s ágensei által azt a hírt terjesztgette az orosz nemzet közt, hogy a szláv nemzeteknek Ausztria alatt annyira roszul megy, hogy most követeket küldöttek, kérni az Oroszországgali szövetkezést. A nemzet hallván e hireket, gondolta magában: hol fogunk mi jobbat keresni, ha léteznek nemzetek, melyeknek még roszabb dolguk van, melyek eljöttek kérni a cárt „megszabaditásukért?" s eltökélte magát — tűrni, mig tűrni lehet."

„A kormány megnyerte a játékot, megköszönvén szláv vendégeinek, hogy saját népét megnyugtatták."

„Milyen hasznot hozott az ethnografiai kiállitás a szláv nemzetnek? — mostanig nem látni. Igaz, hogy némelyeknek belháborút és nyugtalanságot."

„A csehek e kiállitást demonstrací gyanánt használták fel. Itt cél volt. Azonban itt is, ha Ausztria visszatekint, azt fogja látni, hogy a cseh panszlavizmus nem igazi; hogy panszlavizmus a cseh területen nem egyéb egy lobogónál, melyre ez van irva: „Nekünk a szabadság kell, hogy veletek békében élhessünk.““

„No, a Dobrzanszky, Hurban, Ferienesik stb.-féle tótok nem tekintenek igy a paszlavizmusra. E naiv urak kiadván magukat a nemzet vezetőinek, nem tréfából gondolnak az orosz nemzettel való összeköttetés lehetőségére; imádván a mellett azt a pyramist, melyről emlitést tettem feljebb; az úgynevezett hivatalos Oroszországot, mely érdemeket osztogat, de mely mindig ellentétben van a nemzettel és a mely öli őt“

„Az orosz nemzetben következő monda kering: „A cár hitetlenségből gyanusittota nejét; fiával együtt egy hordóba záratá be, bemázolván azt szurokkal, tengerre eresztette. E hordó sok esztendeig ide s tova uszott a tengeren. Azonban a cárevics napról-napra nőtt, annyira, hogy fejével és lábaival a hordó fenekét érintette. Naponkint szükebb helye volt ott; s egykor igy szóla anyjához „Anyuskám, engedj kiterjeszkednem!“ — erre válaszolt az anya: „Ne terjeszkedjél ki, mert a hordó szétreped és te a sós vizbe elmerülsz.“ A kis cárevics elnémult s kis szünet után szólt: „Anyuskám, én kiterjeszkedem! jobb egyszer kedvem szerint kiterjeszkednem és azután meghalnom.“ — E mondában uraim, egész történelmünk fekszik.“

„Roszabb sorsa lesz Oroszországnak, ha nem lesznek annyira eltökélt egyénei arra, hogy legalább egyszer kedvök szerint kiterjeszkednének!“

„Azonban ettől legkevésbbé se kell félnünk.“

„Az a monda tökéletesen s alaposan mondja a gyilkoló táborát hivatalos Oroszországnak, mely maroknyi mindenre eltökélt emberekből áll, s mely protestál ellene s harcol vele. Az ily eltökélt férfiakat időről-időre becsukják a tömlöcökbe a

szibériai bányákba, — de azoknak helyei nem maradnak sokáig üresedésben, helyükre új harcosok lépnek fel . . .“

„Minden visszaemlékezésünk telve epével s gyülölettel. A műveltséget és nevelést kancsuka végén nyujtották nekünk. Születésünktől fogva (szibériai) bányászok vagyunk; kényszerítve vagyunk halálunkig hordozni a bilincseket. Nagyon nehezen esik viselni a hosszú rabság jármát, minden harc s minden közeli remény nélkül.“

„Ily körülmények közt tehát ne halmozzátok még inkább szerencsétlenségünket ti szláv testvéreink kivánatotokkal: szövetkezni hóhérainkkal! Mi oroszok legjobban ismerjük bilincseinknek minden nehézségét s nem tudnánk soha oly alattvalók lenni, hogy valakit arra biztassunk, hogy ő is hasonló bilincsekbe veresse magát. Mi a vad erőnek hódolunk. Mi rabszolgák vagyunk, mert nincs lehetségünk kiszabadulni, de mi semmit se fogadunkel hóhérainktól; s önök érdem-rendeikkel ékesitik magukat; csókolódznak velük, egészségükre poharaznak — s ezt mind az önök saját nemzetük rovására és a mi nemzetünk izzadságáért és véreért.“

„A hivatalos Oroszországgal való kacérkodás elegendőleg nyilvánul a „Pest-Budinszké Vedomoszti‘ -ban a lengyel lázadás alkalmával; benne mindaz iratott, a mi az orosz rendőrségnek és policájos iróknak á la Katkov et comp. szükséges volt. Az lealacsonyitás!“

„Az annyit jelent, mint irni a szabadság ellen. Szükséges tudni, hogy lengyelek és oroszok elnyomvák egy és ugyanazon hatalom által.“

„Ki tanácsolhatná a tót nemzetnek, vezettetni magát abba az egyptomi rabszolgaságba; a tót fiatalokat a mészárszékre? egyedül önök, szerencsétlen panszlavisták, megnyugtatva személyes előnyökkel az orosz kancsuka és hivatalos Oroszország imádói.“

„— Kedves Adolf Ivanovics! *) Ön kiadja magát a tót

*) Dobrzánszky. (Kevelov jegyzete.)

nemzet vezetőjének, ön, ki mindig a haza oppoziciójában áll, ön, ki szép szavaival a nemzet szabadságát és jogát pártolni akarja; ön ugyanaz időben ájtatossággal rakja fel magára a pétervári kinzó érdemrendeit. Én teljességgel nem fogom fel, hogyan lehet ez ellenmondásokat összeegyeztetni. Ön *itt* pártolja a szabadságot, s *ott* megint leborul nem csak a szabadság, de minden szabad gondolat elnyomója előtt. Érdekes tudni, ki csalatkozik önben? Hiszen lehetetlenség az, hogy önnél a sziv és az elme úgy lenne elrendezve, hogy tudna egy és ugyanaz időben jó és gonosz tetteket szeretni; egy és ugyanaz időben becsülni a jót és roszat. — Rendkivüli az, hogy ön a 3 parlamenti év alatt minden lehető pártnál volt. Az ön színe ismeretlen. S mindamellett ön magát nemzete vezetőjének tartja."

„Midőn Amur Oroszországhoz csatlakozott s a hivatalos sajtó hirdette e vidék minden hasznát és a benne uralgó boldogságot, akkor a fennemlitett Adolf Ivanovics iparkodott bizonyítgatni a tótoknak, hogy reájok nézve legjobb lesz, ha az Amurra kivándorlanak. A balgák száma csekély volt. Szükséges tudni, hogy az amuri puszta több, mint ezer esztendő óta a Kytaj birodalommal volt összekapcsolva, s ezek közül senki se szánta el magát oda költözködni e földnek terméketlensége és haszontalansága miatt, melyen általában semmi se terem; — persze, az Oroszországgali összeköttetés után II. Sándor s I-ső Katkov parancsára Amur a hivatalos lapok szerint majdnem szőllőkertté vált. E balgaságnak maguk az oroszok is hittek és némelyek odaköltözködtek Amurra. S mi történt? 7 esztendő lefolyta alatt a 10.000 kiköltözöttből kilenc tizet rész meghalt nyomorban."

„Az orosz hivatalos lapok kimutatása szerint e boldog vidéken 1865-ik évben 1 font hus 75 kr. és 1 font kenyér 25 krba került. Önkényesen most senki se megy oda, hanem a „politikai vétkeseket" küldik oda ki."

„S ily boldogságba akarta Adolf Ivanovics a magyarországi tótokat bevezetni!"

„Tudják tehát önök, tót testvéreim! hogy az officiózus Oroszország, egy szóval *az az Oroszország, mely ismeretes,* s melyet önöknek ajánlanak a nemzetellenes emberek, a politikai panszlavisták, önökre nézve sír és nem élet.“

„Mutassanak nekem csak egy nemzetet, melyet kiszabaditott volna Oroszország. Az emlitett Adolf Ivanovicsnak saját érdekei vannak híva Oroszországgal, s az ő dolga a könnyenhivőket rászedni.“

„Zdanov szenátor nem hiába mondá: „Rendőrségünk (orosz) a Napoleon-féle rendőrségnek se hajol most, nálunk a vaspályai utakon, a waggonokban s a határokon túl a mi embereink vannak.“

„Ne mocskolják be magukat tót testvéreim a hivatalos Oroszországgal! mivel az önök közt csak veszekedést kelt minden haszon nélkül.“

„Cikkeimet eltökéltem az önök ujságába irni, a célbol, hogy azt a koloszális különbséget megmutathassam a hivatalos Oroszország — melyhez a panszlavizmus hajol — és a nemzeti Oroszország, hangnélküli Oroszország közt! Erősen reménylem, hogy ez értekezés ama helyeit, melyeken az elkeseredés ömledezik, nem veszik rosz néven.“

„Nem hiába foly bennem a „barbárok“ vére! Iparkodtam megváltoztatni az Oroszországróli véleményt. Nekem nagyon nehezen esett látni, hogy ti az orosz nemzet ellen vagytok; hogy nem tudtam elejteni elkeseredésemet, fölingerültségemet és tollamnak szabad menetot engedtem.“

„Az orosz nemzet működési napja talán még messze van, de a gondolatok felfogásának napja már beállt. Eleget éltünk már álomban s hallgatagságban; beált már az idő, hogy megmondjuk, miről álmodtunk, s mire gondoltuk meg magunkat!

*

„Érdekesnek tartjuk itt fölemliteni (az akkori lapok nyomán), hogy Kevelov, kit Bobula vezetett be az itteni magyar körökbe, az akkori helyben létező tót olvasó körben meg-

jelenvén, itt Bobula felköszöntötte és kiemelte, hogy most lát először életében egy szabadelvű orosz embert, mire Kevelov következőleg válaszolt:

„. . . . És ti tótok akarnátok a nyomorult orosz kormánynyal menni, hozzá szítani, hogy segítsétek még magát az orosz nemzetet is elnyomni?! mert hiába beszélik azt nektek, hogy ők az orosz nemzettel tartanak: orosz nemzet nincs, mert ez el van tiporva saját kormánya által. Azok az emberek, kik azt mondják nektek, hogy az orosz nemzettel tartanak, azok az emberek meg vannak az orosz kormány által vásárolva: a rendjelek hatottak reájuk. És tudjátok mit mond halhatatlan költőnk Puskyn róluk?:"

„Oroszországban a keresztet a rablóra teszik
Nem pedig a rablót a keresztre!"

„És midőn ugyane költőnk reápillantott az orosz érdemjelekre felkiáltott:"

„Mindenható Jézus Krisztusom!
Te megváltodtad kereszten a latort;
Most más baj van:
Légy irgalmas a keresztnek, mi a latron csüng!" *)

„Én is csatlakozom ez eszméhez és felkiáltok: Irgalmazz istenem a keresztnek, mit a gazemberek viselnek! Ne segitsétek tót testvérek működéstekkel az orosz nemzetet még jobban elnyomni; hagyjátok el az orosz kormány által kitüntetett Dobranszky, Franciszci és más e féle embereket . . . . . stb." — — —

„A „Szlovenszké Noviny" 125-ik számában Bobula, Hurban ellen polemizálva irja:

„Hogy én is azok közé tartozom kik Hurbant megtámadják, bevallom, mert én épen úgy mint mások is, azt hazafiúi kötelességnek tartom, meg lévén győződve, hogy ha Hurban nem lenne a tótok közt, akkor ezek sokkal jobban állanának ma." Bobula továbbá kinyiltkoztatja e számban,

*) E két versszak forditásánál csak az értelmet akartuk prózában visszaadni minden tekintet nélkül a versmértékre. Fordító.

hogy a Maticára, mely politikai célokra szubvenciókat osztogat, többé semmit se fog fizetni.

A 127-ik számban, október 22-ikéről, védi a felvidéki nemességet a panszláv irányú bécsi német „*Zukunft*“ ellen:

„Mi, roszat cselekedett Szentiványi, Zmeskál hogy gúnyoljátok? Hogy tarthat e nemesség a néppel, ha minduntalan megtámadjátok? Mi szintén elmondottuk nézetünket a nemességről, de mindennek meg van a határa; midőn a nemesség népéhez hajolt, azonnal beszüntettük ellene megjegyzéseinket és örömmel nyujtottunk nékik baráti kezet.“

A 130-ik számban október hó 29-ikéről az alkalamból, hogy Andrássy Gyula gróf, akkori ministerelnök, *saját maga számára* előfizetett a „Szlovenszké Noviny“-re irja:

„Örülünk, hogy a ministerelnöknek alkalma lesz arról meggyőződni, hogy mi, noha mindenre nem mondunk „*igent*“ és önállóan birálunk meg mindent, mégis oly jó hazafiak vagyunk, mint bárki e hazában . . . . Meggyőződhet arról is, hogy mi az egyetértést s testvériséget hirdetjük és nem vagyunk ellenségei a magyarnak, sőt ellenkezőleg, őszintén óhajtjuk a vele való békés együttélést.“

A 136-ik számban november hó 11-ikéről a nemzetiségi kérdés megoldása alkalmából Bobula egész programmot dolgozott és adott ki e kérdésre vonatkozólag:

„Az első helyre teszem az annyira emlegetett haza egységét és kivánom, hogy ez egység határai belül a tót nép kivánságai teljesitessenek. A magyarok pártkülönbség nélkül vallják, hogy a nemzetiségek jogos igényei kielégitésében egészen a határig akarnak menni, melyen a haza egysége található. Mi még hozzá adjuk, hogy részünkről elismerjük az egy parliamentet Pesten magyar ministeriummal; egy és ugyanazon törvényeket Szent István koronájának valamennyi nemzetiségei számára; egy országos és parliamentáris nyelvet: és ez a magyar nyelv. Kivánjuk azonban, hogy a tót megyékben a népnek az igazság és a jog kiszolgáltatása az általuk érthető nyelven történjék s e szerint a főispántól

lefelé érintkezzenek a néppel a nép nyelvén; — a tót nyelv és irodalom számára állitassék a pesti egyetemen tanszék; (meg van) — a tót művelődési intézetek részesüljenek az állam által aránylagos pártoltatásban; — a ministeriumnál alkalmaztassanak az arra képes férfiaink; — az ország törvényei adassanak ki a tót nép nyelvén is. Ez általam itt kifejtett egyéni nézetekben — melyekkel az egész felvidéki intelligencia egyetért — talán már senki se fogja a haza egysége ellen tett tamadást keresni."

E programmot, annak idején a magyar lapok is közölték, sőt maga a „Pesti Napló" — az akkori kormánylap par excellence és Bobulának nem nagy barátja — közölvén e programmot kijelenté, hogy *„nincs ellene megjegyezni valója."*

A 148-ik számban december 10-ikéről az előfizetési felhivásban:

„Igyekezetünket arra forditjuk, hogy magyar polgártársainknak és Szt. István koronája többi népeinek testvéri kezet nyujtsunk; és oda fogunk majd működni, hogy a mi nemességünkkel létesüljön a barátságos viszony."

A 153-ik számban december 22-ikéről Bobula szólván a választási törvényről a titkos szavazás mellett és a cenzus fölemelése ellen emel szót.

A 156-ik számban december hó 31-ikéről: Bobula e szám befejeztével visszalép a lap szerkesztésétől és ismételvén a felállitott programmot, kijelenti, hogy a mit tett, mint hazafi tette, mert meggyőződése szerint a haza iranti kötelessége parancsolta ezt tenni. „Ha működésünk — így végzé cikkét — megvetéssel fogadtatik, azt őszintén sajnálni fogjuk; de még jobban sajnálhatják azok, kik a magyar lakóság milliói felett határoznak ma, hogy *kellő* időben ellökik a legjobb testvéreket."

Egy másik cikkben pedig így ir: „Távol van tőlünk az a hóbortos eszme, hogy mi oly nemzetbe olvadjunk, melynek feje Oro zország lenne; mi ily eszmét nem csak őrültségnek tekintünk, de épen a tót nép érdekei ellen irányzottnak s kötelességünknek ismerjük e veszély ellen őt minden telhető

módon óvni és védeni. Mi magyar tótok vagyunk; mi becsülettel teszszük azt, a mit magyar hazánk iránt tenni kötelesek vagyunk és e mellett népünk érdekét mozditjuk elő e magyar hazánkban. A ki vissza emlékezik a „Szlovenszké Noviny“ egész éven át közlött cikkeire, az kell hogy elismerje, hogy a lap igyekezett a tót nemzetiséget a magyar hazafisággal szorosan összekapcsolni. És ezért e lap kárhoztat minden kacérkodást a pangermanizmussal és a panszlavizmussal.“

*

„*1869*-ben Bobula már csak mint munkatárs működött a lapnál és neve alatt írt több vezércikket, melyek kivonatos forditását itt adjuk:

A 8 ik számban januárius 19-éről. „*A ki nem érdemelt dicséret*“ cimmel a következő cikk jelent meg tőle:

„Az orosz közoktatásügyi ministerium lapja a tótokról cikket hozott, melyet az orosz „Golos“ 356 ik számában közöl. Örülünk, hogy a szláv lapok megemlékeznek rólunk, de a ki nem érdemelt dicséretet elfogadni, tiltja becsületünk. A nevezett lap „Tótok az okolieben“ (kikerekitett megyékben cimű cikkben mondja, hogy mi Szedova után se, midőn nehéz napok sulyosodtak reánk nem csüggedtünk, hanem hogy megragadtuk a dicső eszmét: a panszlavizmust és hogy ebben látjuk nemzeti jogaink biztositékát.“

„Ezért dicsérnek ki azután az orosz lapok és hogy a tótok panszlávok, azt azzal érvelik, hogy egynéhány tót ember elment a moszkvai kiállitásra. Már akárminő hizelgő is e dicséret, mi nem fogadjuk el, mert nem érdemeltük azt ki. Mi éltünk és élünk akkor is, midőn az orosz journalisztika egy árva szót sem emelt érdekünkben; de nem azért élünk, mintha a panszlavizmus eszméjéhez ragaszkodnánk, de élünk azért, mert népünk közt működünk. Ellenkezőleg azt mondhatjuk, hogy *akkor enyésznénk el, ha a panszlavizmus karjaiba dobnánk magunkat;* és azért, a panszlavizmus nem

hogy nemzetiségünk biztositója, de rombolája lenne. Élünk tehát épen azért, mert nem vagyunk panszlávok; ha panszlávok lennénk, minőknek az orosz journalisztika kiad bennünket, akkor bizonyára már nem léteznénk; és az orosz sajtó egy árva szóval se bántá ezt . . . ."

„Hogy a moszkvai kiállitáson két vagy három tót ember részt vett, az mit se bizonyít, ezeket a tót nép nem küldötte oda, nem volt tőlünk mandatumok, mentek oda mint magán emberek, de azért a tót népet nem lehet felelőssé tenni. Az orosz sajtó láthatja, hogy a tótok a legerélyesebben tiltakoznak a panszlavizmus ellen. Erröl minden gondolkozni tudó orosz ember, aki csak rövid ideig is volt köztünk meggyőződhetett. Maga az orosz pénzügyi ministerium hivatalnoka (ki a dohány monopoliumot (?) tanulmányozandó (?) volt Budapesten és a m. ministerium hivatalnokai által kisértetett) meggyőződött arról, hogy a tótok közt panszlávpárt nincs, holott ő maga az előtt az egész tót népet panszlávnak hitte."

Ezek után Bobula egy nyilt levelet intézett a „St. Petersb. Viedomoszti"-hoz. E lap 296-ik számában azt mondja, hogy a tótok, a magyar oroszok, szerbek, horvátok, szlovének (!), románok ha legkevésbbé is pillantgatnak Oroszországra, ingerlik a magyarokat.

„Engedje a „St. Petersb. Viedomoszti" szerkesztősége, hogy erre röviden válaszolhassak: A fenn jelzett tétel nyiltan azt mondja, hogy mi Oroszországgal kacérkodunk. Önök Oroszországban neheztelik, hogy külföldön nevökkel játékot űznek; és mi a fenn idézett szavak után szintén elmondhatjuk, hogy önök űznek nevünkkel játékot. Én biztosíthatom önöket, hogy köztünk tótok közt nincs párt, mely Oroszországgal kacérkodnék. Ha lennének egyesek kik ezt tennék, azokkal népünknek semmi közössége nincs; ezek minden párton kivül állanak. Egész népünk úgy a hogy van, nem foglalkozik azzal, kogy közös hazánk azon polgártársait, kikkel élnie kell, ingerelje. A tót nép hazájának épsége mellett van; és e hazája keretén belül akar polgártársaival kibékülni, hogy békében élhessen velük."

„*A tót nép utalva van saját földjét védeni, mert isten által kijelölt állása olyan, hogy „itt élni és halnia kell.*“ A tót népnek a centralizáció se kell, hanem többi polgártársaival együtt a szabadság után törekszik. — A tót a nyelv szerinti rokonokat szympathiával kiséri annyira, a mennyire ezek a szabadság elérése után törekszenek . . . . És ebből világosan láthatják önök, hogy nálunk egyátalán nincs oly párt, mely Oroszországgal kacérkodnék, azért oly hirekkel, minő az önök lapjának 296-ik számában jelent meg, hogy t. i. a tótok Oroszországgal kacérkodnak, ne ámitsák önönmagukat és ne gyamsítsanak bennünket.“

A 15-ik számban február 4-ikéről, ugyan e tárgyról:

„Az orosz sajtó távolról sem ismeri álláspontunkat és azért nem képes magának kivánalmainkról világos képet alkotni. E sajtó árt nekünk, mert hazánk testvérnépei elött panszlavizmussal vádol bennünket, miről mi semmit se tudunk és tudni sem akarunk. Mi tótok csak Magyarország népeinek kielégitésében látjuk szebb jövőnket; nálunk egy igaz hazafi sem álmodik arról, hogy az orosz kolosz elnyomjan bennünket és Szibériával meg a kancsukával boldogitson. Már annyira megszoktuk az alkotmányosságot, hogy azzal a renddel, mely az orosz birodalomban létezik, soha meg nem barátkoznánk; és ha az orosz annektálna bennünket nem nyerne semmit mást, mint Lengyelországot második kiadásban. Sem a kormányforma, sem a nyelv, sem a szokások, sem az instituciók, se vallási, se politikai érzés — szóval semmi, de semmi nem vonz az oroszhoz . . . . Hogy három tót ember elment a moszkvai kiállitásra, ebből nem következtethető még, hogy a tót nép a panszlavizmus eszméjétől át lenne hatva! Hiszen tót népünktől a panszlavizmus eszméje távolabb van, mint Kamcsatka a felső-magyaroszági Krivány-tátrahegytől . . . . . Mi tehát egyáltalán nem kérjük az orosz protektorátust, mert tudjuk, hogy ez reánk nézve jó gyümölcset nem hozna. Mi e haza többi népeivel együtt akarunk élni. — — —“

Fölemlitjük itt, mint ez időben történt dolgot, a „Szlo-

venszké Noviny" szerkesztőségének egy a „Pesti Napló" 1862-ik évi 29-ik számában február 6-ikán közölt nyilatkozatát, melyben elöbbi, a „Pesti Napló" egyik számában foglalt támadást utasít vissza. A nyilatkozat igy hangzott:

„A „Pesti Napló" 16-ik számában K. M. vádolja a „Szlovenszké Noviny" lapot — úgy azt a lapot, melynek hazafiságát a magyar journalisztika elismerte, — hogy panszláv irányú és, hogy a fennálló törvényes alkotmány felforgatására törekszik."

„Miután e súlyos vádat K. M. úr *bebizonyitani elmulasztotta* s csak a levegőből kapva a „Szl. Noviny" pártjára dobta a célből, hogy ezt a magyarok elött lepiszkolhassa: azért a nevezett K. M. urat mindaddig rágalmazónak nyilatkoztatja, mig ezt be nem bizonyitja."

„Egyébiránt a „Szl. Nov." és pártjának működése tisztán kivehető; melyért *bármely* magyar hazafias birákból alkotott itélőszék elött nyilt homlokkal megjelleni bár mikor is kész azon öntudattól lelkesülve lévén, hogy nemcsak elitéltetni nem fog, hanem elvei és működése a tiszta hazafiság szinvonalára emelkedettnak fog találtatni."

„A „Szl. Nov." ez alkalomnal azon sajnálkozását fejezi ki, hogy a magyar journalistikának kezelői, értjük az igazi tösgyökeres magyarokat, a „Szl. Nov." működését maguk nem látják be s igy ők maguk nem birálhatják meg, mert a nyelvet nem értik; és csak oly tótok tudositásai után itélnek, kik valótlan tudositásokkal akarják magukat a magyaroknál behizelegni: jó eszköznek vélik a tótokat, kik hazafiasan működnek, a magyarok ellen denunciálni, gyanusitani és a két nemzet közti bizalmatlanságnak, ingerültségnek és gyülöletnek konkolyát elhinteni. Ha a magyarok úgy ismernék az embereket mint mi, kik látjuk működésüket, bizonyára bedugnák füleiket és bezárnák lapjaikat hamis inspirációik elött. Nekünk tótoknak semmi neheztelésünk a magyarokra, mert tudjuk, hogy jó testvéreink, hanem gyülöljük azon tótokat, kik minden áron gyülölséget és ellenségeskedést szítanak a jó testvérnem-

zet között. Mi ezeket veszedelmes embereknek valljuk s azon gondolatra jutottunk, vajon nincsenek-e valakitől felfogadva, hogy a magyar és tótok közti testvéries viszonyt összetépjék s a magyarnak úgy mint a tótnak egyaránt sírt ássanak."

A 23-ik számban március 7-ikéről közlemény, hogy Andrásy gróf ministerelnök a „Szlovenszké Noviny" pártjának küldöttségét, — melyet Bobula vezetett — fogadta, kijelentvén, hogy „e párt kivánalmai jogasultak" s azok teljesitésén ő is fog működni.

A 26-ik számban március 11-ikéről:

„Vannak oly emberek, kik azt mondják, hogy a tótok 1848-ban és Schmerling idejében hűtlenek voltak a hazához, mert 1848-ban fegyvert fogva a magyarok ellen küzdöttek és utolsó időkben küldöttségeket menesztettek Bécsbe és a Reichsrathba akartak menni. Igaz, hogy a tót nép egy igen csekély része 1848-ban a magyarok ellen küzdött, de az is tény, hogy a tót nép *túlnyomó része,* a tót népből vett sok ezer honvéd a hazáért és annak önállóságáért az 1848-aki törvényekért ép úgy ontotta vérét, mint a magyarok. Nem mondotta-e csak nem rég Jókai terézvárosi választói előtt: „E hazának vannak nem magyarajkú lakósai is, kik a hazafiság koszorújáért versenyeznek a magyarokkal; mert az első ezred, mely 1848-ban a reakció bástyáit megtámadta és a haza háromszinű zászlaját reá kitűzte, egy tót ezred volt; és e honfiak a legerélyesebb „emberei voltak az alkotmány és a hazának.""

A 29-ik számban március 18-ikáról:

„A csehek fraternizálására a magyarrokkal azt mondjuk, hogy ennek örülünk és mi azért a cseheket nem vádoljuk úgy, mint ők minket: nemzeti árulással, mert mi meg vagyunk róla győződve, hogy a magyar állam barátságban akar és kell hogy éljen a szomszéd országokkal; és igy Csehországgal is. Mi tehát örülünk a cseh rokonszenvnek a magyar állam irányában. De nem késünk a cseh uraknak figyelmükbe ajánlani, hogy mi tótok itt saját magyar honunkban nem csak mint

tótok létezünk, kiket akárki saját célja elérésére felhasználhatna, „ha otthon nincs dolga,“ — hanem, hogy mi itt egyszersmind magyarok is vagyunk . . . . A morva hangokra, melyek a magyarok ellen hallatszanak is minket a morvákhoz számítanak azt mondjuk, hogy ez nem egyéb mint illuzió. Hisz az úristen nem fosztott meg eszünktől, hogy veszekedjünk a magyarokkal akkor, mikor a csehek is szentül *igérik* a magyaroknak a barátságot. Mi a magyarokkal együtt akarunk élni és valami harmadik kedveért nem fogunk vele veszekedni, ha az a harmadik mindjárt „nemzeti testvérünk is lenne, mert csak *ing után jön a köpeny.*““

A 34-ik számban aprilis 1-éről Bobula a pártok fuzióját jövendöli és így ir:

„A pártok ily konstelációja jó lehetne és mi örülnénk neki már csak azért is, hogy a Tisza féle lármáskodások és játékok megszünnének. Mi értjük Deák politikáját és ép oly világosan értjük Kossuth-ét is, mely a perszonál-unión alapszik. hanem hogy Tisza, Jókai stb. mit akarnak, azt őszintén bevalva nem tudjuk. Működésüknél fogva a Tiszaéknak nincs máshol helyük, mint a Deákpárt*ban* és az ő belépésük a ministeriumba valami természetes.“ (Tudvalevőleg a fuzió egy év múlva be is következett.)

A 38-ik számban aprilis 10 ikéről:

„. . . . . Kimondottuk, hogy mi nem csak arra törekszünk, hogy magunk közt egyetértsünk, hanem arra is, hogy egyetértsünk a magyarrokkal és pedig nemcsak valamelyik magyar párttal, hanem a magyarok valamennyi pártjaival, arról lévén meggyőződve, hogyha eredménynyel akarunk működni, nemcsak Deákkal, de Tiszával, Szilágyival stb. is testvériesen kell lennünk.“

A 39-ik számban aprilis 13-ikáról polemizálva a panszláv irányú lapokkal, melyek Bobulát azzal vádolták, hogy azért rokonszenvez a magyarokkal, mert hivatalt keres, ekép szól:

„A rágalmak aljas neméhez folyamodnak, midőn azt állitják, hogy én azért viseltetem rokonszenvvel a magyarokhoz,

hogy hivatalt kapjak; hisz már a mult évben jelöltek ki helyet a közlekedésügyi ministeriumban és ime látszik, hogy hazudtak. Hogy a magyarokkal való testvéri viszony létesitésén fáradozunk, az szent igaz, mert ezt, az előrelátó magyarokkal együtt, létezésünk életkérdésének tartjuk. De bizonyitnák be a „Zukunft“ és „Vedomoszti“ emberei, ha csak a leghalványabb módon is, hogy akkor, midőn a magyarokkal való testvéri viszony létesitésén működünk, hogy nem fekszik-e ez magának a tót népnek és érdekében? Ha ezt bebizonyitják, akkor meghajlunk előttük.“

Ugyane számban a levelezések közt található egy besztercebányai levél, melyben közöltetik, hogy Zólyom megye april 5-én tartott közgyülésén Grünwald Béla úr kijelenté, hogy a megyegyülések jegyzőkönyvét az aljegyzők segitségével ő fogja tót nyelven vezetni. — — —

Érdekesnek tartjuk itt Kajuch József országi képviselő a „Pesti Napló“ ez idei, azaz 1869-ik évi májns 14-iki számában megjelent „A budapesti szláv lapok“ cimű Liptó-Szt.-Miklósban irt cikkét fölemliteni és közölni, miután a „Szlovenszké Noviny“ működését jellemzően tünteti föl:

„Sajátságos tünemény, hogy a „Pestbudenszké Vedomoszti“ évek során át se jött arra a tapasztalásra, hogy ködbe borult s a meglévő viszonyokkal nem számoló politikája a tót nép közt gyökeret nem vert, s midőn egy év elött Bobula János a „Szlovenszké Noviny“ cimű lapot alapitotta, a helyett hogy szembeötlő sikerének a nyelvén annyira hordott tót nép érdekében örült volna, mihelyt látta, hogy e lap hazafias iránya a felső megyék, különösen Liptó nemessége figyelmét felkölté s ennél talán a vártnál nagyobb elismeréssel találkozott, neki dühödt levelező munkatársai által az új lapot s szerkesztőjét minden lehető uton és módon megtámadni; ámbár ez a szerkesztőséget másnak adta át, a „P. B. V.“ segitségül hívta a bécsi „Zukunft“-ot és a mult hóban megszünt cseh „Koruná“-t s a lelkiismeretesség legkisebb érzete nélkül ellene izgatni, őt és lapját becs-

mérelmi, bérencnek hiresztelmi meg nem szünik, csakhogy hitelét elrontsa."

„A kenyéririgység nem elegendő magyarázata ez eljárásnak, mert hiszen a „Szlov. Nov." közönséget oly elemekből teremtett magának, melyek hazafiságukkal nem tarták megegyeztethetőnek a „P. B. Vedom." táborába menni, sőt kötelességüknek ismerték kifelé kacsintgató, majd centralisztikus majd föderalisztikus s kivéve a magyar ellem elleni gyülöletet, mindenben következetlen politikájának ellene dolgozni s vészterhes következményét lehetőleg paralizálni."

„A „P. B. Ved." ha csakugyan a tót nép szellemi és anyagi javát hordaná szivén, első tekintetre fölismerte volna kiszámithatlan horderejét annak, hogy a tót megyék értelmisége a haza szeretetét a nemzetiség méltányos és igazságos követelményeivel megegyeztetni igyekszik s oly térre lépni kész, honnan mind a két célt biztos léptekkel elérheti."

„Elvárta volna akkor minden gondolkozó ember, hogy a „P. B. Ved." a felhők hátán nyargalózó politikáját elhagyva, le fog szállani ugyan a térre, hol a tót nép józanul felhozott érdekeit védeni lehet a nélkül, hogy a haza ellenségeinek gyanújába jönnének a tényezők. Megvárhattuk volna, hogy a nemesség s a vele egy uton haladó polgárság ellen szakadatlanul izgató dolgokat mesélő levelező itt elhallgat s őszinte örömmel fordul azokhoz, kik még hosszú ideig vezérkedni fognak a művelödés terén s kikkel egyetértve sokkal biztosabban mozdíthatja elő a tót nemzetiség javát mint ellenök intézett támadásaival."

„Ime ilyen a „P. B. Ved." iránya és következetessége. Évekig hadonáz a nemesség ellen a midőn az végre feltaláltnak hiszi az utat, melyen a tót nemzetiség valódi kivánalmait legrövidebben célhoz vezetheti, utjába áll, gyanusít, gunyol jobbra, balra, a népet az értelmiség ellen gyanakodóvá akarja tenni, mert félti a vezérszerepet, melyet eddig az általa képviselni hitt nép kimondhatlan kevés hasznára, de annál nagyobb kárára bitorolt, szítván a gyülölséget a magyarok

ellen, kikkel a tót népnek századok munkájában osztoznia kelle ha boldogulni akar, ha nem választja inkább álbarátai által reá tolt azt a szerepet, mely egyeseknek tán elönyt hozhat, húságuknak hizeleghet, de a tót nép nemzetiségét elmerítené azon tengerbe, hol egyenisége többé legkisebb habokat se fog vetni."

„A „P. B. Ved." váltig kürtöli, hogy a mindenható magyarok a tótokat elnyomjak, de nem jutott eszébe még azzal a tanácscsal előállani, hogy a tót nép vagyis inkább az a töredék, mely nevében szokott fennhangon beszélni, igyekezzék a magyart megnyugtatni hazafiúi érzelmei iránt; nem vélte feladatával ellenezni azt a valószinütlenséget, hogy ha a magyar megbizhatik testvérnépei hazafiságában, engedni fog egyben másban, a mit most a haza veszélye és saját lételének kockáztatása nélkül kivihetőnek nem tart."

„Nem volt szándékom a „P. B. Vedomoszti" ellen sikra kelni, de miután a „Szlovenszké Noviny" tevékenysége ily szembeállitás nélkül kellőleg nem méltányolható, tennem kellett azt, bár kelletlenül is, tennem kelle annál inkább, mert a magyar napisajtóban is akadtak hangok, melyek a „Szlov. Nov."-t panszlavizmussal vádolták, mig a „P. B. Ved." pártja magyarónnak gúnyolja."

„Vegyék fontalára azok, kik Bobula lapját ilyenesekről gyanusitják, hogy az ő nyilt hazafias föllépése óta a „P. B. Ved." a tót kerület eszmejét többé nem szellőzteti." — —

A 71-ik számban junius 29-ikéről:

„Magyarországon nincs szükseg a centralizációra. Hogyha mégis behozatik Budapesten a centralizáció, akkor a magyar centralizáció kényszerülve lesz a becsi kábinet politikájának szolgájává lenni. És mennyi vérbe és hány millió forintba került már e kabineti politika!? Kinek mi haszna van belőle? De eltekintve ettől a centralizáció magára a magyar nemzetre is veszedelmes. A centralizáció behozatalával a magyar nemzetnek a bécsi svábokra kell támaszkodni. És kit nem csaltak még meg a bécsi svábok? S ha a centralizáció behozatala

azt a következményt, vonná magára, hogy a nem magyarajkú népek a magyarok ellenségeivé lennének. Nem kell nekünk a centralizáció, de igen is egyetértés a tót és a magyar nemzetiség között. A ki közelebbről nézi Magyarország népeinek állását, az fölismeri, hogy ezek között a magyar és a tót a legfontosabb faktor. *E két nemzetiség abban közös egymással, hoyy a haza határain túl nincsenek se magyarok se tótok.* A románok összekötvék Bukaresttel; a szerbek és horvátok Belgrád és Zágráb felé kacsingatnak, de a magyar és tót nemzetiség a természettől van az egyetértésre és a barátság kötelékére utalva. Ez az *egyedüli* helyes út, mely által biz-Magyarországban jövönket tosithatnánk."

„Azonban sajnálnunk kell, hogy sokan a magyarok közül a megbizhatlan bécsi németekre támaszkodnak; és más részről sokan a tótok közül a panszlavizmustól, az orosz kolosztól táplálnak reményt. Ez chimära, mert mi se Bécsben, se Prágában, se Moszkvában nem leljük fel boldogságunkat, hanem csak egyedül Magyarországban, ha a magyar nemzet a tót nemzetiséggel barátságos és testvéries frigyet köt. Úgy látszik, hogy e barátság megkötéséhez Nyugotról a csehek és Keletről az oroszok és románok által kényszerittetünk. — Mi tehát nem áhitozunk a centralizáció után; de azt kivánjuk, hogy a magyarországi részek politikai egységet képezzenek, hogy Szent István koronájának territoriális integritása fenntartassék."

A 93-ik szám augusztus hó 19-ikéről felhivást tartalmaz egy Budapesten létesitendő tót egylet alakulására a thúróc-szent-mártoni Matica ellen. A következő számokban kitüntettetik, mily rosz és ellenőrködés nélküli gazdálkodást visznek véghez a Matica emberei.

*

A „Szl. Nov." 1870-ik évi folyam 69-ik számában június hó 2-ikáról Bobula tudatja a közönséggel, hogy egy évi

szünet után számtalan felszólitás folytán ismét fog irni a lapba, de felelőséget csak azért vállal el, ami saját neve alatt közöltetik.

A 70-ik számban június 4-ikéről nyilt levelet közöl Horn Edéhez a volt „N. Fr. Lloyd“ szerkesztőjéhez, melyben az alakitandó reformpárt hivének vallja magát. Horn, Bobula e nyilt levelét, saját lapjának 5-ik számában egész terjedelmében közölte és kijelentette, hogy egyetért vele.

A 109-ik számban augusztus 13-ikáról:

„Akárhogy végződjék is a porosz-francia háború, annyi bizonyos, hogy Ausztria lesz az az állam, melynek a majd megkötendő békénél a legroszabb szerep jut osztályrészül. *Auzztria aláirta halálitéletét.* Soha se jutott eszünkbe Magyarország sorsát Ausztráéhoz kötni. Az 1867-ik évi törvényhozó testületünk által megkötött egyezséget elismertük mint törvényes tényt, de azért se mi, sem azok a kik megkötötték, nem tekintettük olyannak, a melyet megmásítani ne lehessen. Arra pedig már épenséggel nem gondoltunk, hogy Magyarországunk sorsát Ausztriáéhoz kötöttük volna — azon Ausztriáéhoz, melynek *halála* ellen nincs orvosság. A politikai konstellációk, a háború kimenetele, csak megerősít ebben a meggyőződésben és nem túlozunk, midőn kimondjuk, hogy e meggyőződést hazánk összes polgársága osztja, kivéve talán egynehány elnémetesedett magyar mágnást. Tagadhatlan azonban az, hogy ez emberek közül többen Ausztria érdekeit többre becsülik, mint Magyarországét, melynek kellene, hogy fiai legyenek. Nem veszítettük még bizalmunkat a magyar parliamentben és kormányban el; föltételezzük még bennük a magyar hazafiságot s ennek következtében reményeljük, hogy a bécsi háborúszomjas „urak“ érdekeit nem fogják Magyarország érdekeivel identifikálni. *A mi ma Ausztriát tönkre teszi nem kell, hogy még Magyarországot és tönkre tegye.*“

A 111-ik számban augusztus 23-ikáról Ausztriáról igy szól:

„Sok pesti publicista azt állitja, hogy Magyarország oly

gyönge, hogy Ausztria nélkül semmit se tehet. Ez urak azonban tévuton vannak. Azt az igazságot, hogy Ausztria nem képes már saját magának se segíteni, nem birja senki se megdönteni, annál kevésbbé van ereje másnak segitségére menni. De ellenkezőleg azt mindenki érzi, hogy Magyarország bir annyi erővel, hogy saját magán segíthet. Föltéve, de meg nem engedve, hogy Magyarország önmagában nem birna semmit se tenni — mit határozottan tagadunk — ez esetben máson se segíthetnénk és reánk se várna más sors, minthogy mi is elbuknánk Ausztriával. És ha már el kellene buknunk — miről szó se lehet — akkor inkább magunk akarunk elbukni, hogy legalább tisztességes emléket hagyjunk magunk után.“ —

„Ép ily téves irányt követnek pesti publicistáink a lengyelek irányában. Annak idejében kabinetünk ajtaji elzárattak előttük. Ma, midőn a lengyelek már utra készülnek, az officiózusok s élükön az „Ung. Lloyd“ igyekeznek bizonyítgatni, hogy a lengyelek boldogságukat csak Ausztria-Magyarországban lelik föl. A lengyel hirlapok erre azt felelik, hogy Ausztria magán se bir segíteni, annál kevésbbé másokon. „Gazetta Narodowa“ azt irja, hogy Ausztria elbukta után Lengyelország nem fog elbukni; s Lengyelországnak Ausztria bukása után az az előnye lesz, hogy azután csak egy ellenség ellen kell majd küzdeni (Oroszország ellen); holott most két ellenséggel kell megküzdeni (Ausztria és Oroszországgal.)“

A *116-ik számban* augusztus hó 31-ikéről:

„Mi a magyar nemzettel soha ellenségeskedésben nem állottunk, mi a magyar nemzethez békeolajággal közeledünk, hogy együtt élhessünk; de igen is harcolunk azon lelkiismeretlen és veszedelmes emberek ellen, kik a magyar honban a haza érdekei ellen működnek. Mi közösen akarjuk védeni hazánkat, mert először jön az ing azután a köpeny és csak legutoljára a — cilinder (Bécs). Mi egész biztonsággal számoltunk arra, hogy a magyar államról és ez állam létezéséről fog gondoskodni. Mi ma is azt hiszszük, hogy e tekin-

tetben az egész magyar nemzet egy nézeten van, hogy az idegen érdekeket magasabbra nem fogja becsülni, mint saját érdekeit. De a magyar nemzet között is tartózkodnak hamis proféták, kik a nemzeti akaratot máskép igyekeznek feltüntetni és akik az idegen érdekeket többre becsülik, mint a magyar érdekeket. Az „Ung. Lloyd" 203-ik száma reprodukálván lapunk cikkét azt teszi hozzá, hogy a magyarországi szlávok azok, kik államunk érdekeit *első* helyre teszik. Az „Ung. Lloyd" rövid jegyzetével Bécs előtt rettegve akarja igazolni, hogy itt Magyarországon az államiságot *csak* a szlávok teszik, nem pedig a magyarok, kiket az „Ung. Lloyd" képviselni akarna. Ily hang a hazaárulásnak hangja és ámitás, bujtogatás, izgatás."

A 117-ik számban, szeptember 1-éről Bécs ellen szólva:

„Valahányszor Bécs szükségét érezte annak, hogy az egyik nemzetiséget a másik ellen felzúdítsa, — és a szükséget tudvalevőleg Bécsben majd mindig érzik, — annyiszor árasztották el őket különféle röpiratokkal és igéretekkel. Most elérkezettnek találják Bécsben arra az időt, hogy röpiratokkal szítsák a nemzetiségek között a viszályt. Ilyen Arkolyai „Das Germanenthum und Oesterreich-Ungarn" cimű röpirata, melyet azért se mellőzhettünk hallgatással, hogy kinyilatkoztathassuk, hogy mi nem ámíttatjuk magunkat, hogy mi senkinek a kedvéért komediát játszani nem fogunk. Mi eleget gondoskodtunk az idegen érdekekről; *mi fölemeltük az idegen ipart és kereskedelmet;* mi elég palotát, elég szinházat, „Ringstrassé"-t, elég pénzintézetet stb. állitottunk már idegen embereknek föl; mi már eleget hanyagoltuk el magunkat: itt az idő, hogy egyszer valahára magunkról és gondoskodjunk."

„A Mária-Thereziai napok már régen elmultak, midőn a magyar főnemességet nevető arccal és kipuderozott hajjal lehetett lelkesíteni. Ma már a nemzetek határoznak; s ha másut nem engedtetik meg nekik, akkor a csatatéren. — Kijózanodtunk. — A gyermekekből, kiket mosolygó arccal és játékkal egészen az őrülésig lehetett lelkesíteni, higgadt és

gondolkozó férfiak lettek. A nyomor és az elnyomatás gondolkozásra tanított. A Bécs által szított viszály arra oktatott, hogy saját magunkról gondoskodjunk és ne mozdítsuk elő az idegen érdekeket, hogy azután ezáltal nyomjanak bennünket.“ —

A fenn említett röpirat elleni polemia után Bobula így végzi cikkét:

„Egyébbiránt tegyenek Bécsben amit akarnak s a hogy akarják. Mi csak azt kivánjuk, hogy a bécsi háború után sovárgó urak hagyják békében Magyarországot és ne gondolják, hogy az ő veszedelmes játékukba minket is befonnak. Amit a bécsi urak maguknak főztek, azt egyék is meg maguk jó étvágygyal?“

A 120-ik számban szeptember 5-ikéről, Szedan eleste után Bobula következőleg nyilatkozik:

„Az ezer nyolcszáz hetvenedik év nagyjában befejeztetett és előttünk áll az a komoly kérdés: mi történik Ausztriával? Mi e kérdésre feleltünk már, itt csak azt ismételjük, hogy Ausztria maga irta alá magának a halálitéletet. Hol van az az ember e széles világon ki hajlandó volna Ausztriát megmenteni? — Mi ilyent nem ismerünk.“

A 123-ik számban szeptember hó 10-ikéről Jókai ellen polemizál ki a „Hon“-ban szept. hó 7-ikén azt mondá, hogy az egész országnak csak az a kivánsága, hogy Bécscsel egyesüljünk:

„Azt hiszszük, hogy Jókai ezt valamelyik regényéből szedte ki és azért nem is veszszük komolyan, mert különben a leghatározottabban kellene e föltevés ellen tiltakoznunk. Mi a magyar államot akarjuk — a ki ez állam érdekei ellen dolgozik, az előttünk áruló! — Temessetek e haza hantjai alá, még az a föld is, melylyel betakartok bennünket tiltakozni fog a Magyarországnak ellenséges *Bécs* ellen! —“

A 124-ik számban szeptember 12-ikéről:

„A porosz király nem isnerve a *becsületszó* jelentőségét, mint fúria megy a francia nemzetre, hogy megalázza és Páris

alatt diktálja neki a békét. Bismarck pedig a respublikát szeretné megsemmisíteni, hogy valamikép ne jusson a porosz németeknek eszébe szintén a respublikára és igy az európai egyesült államokra gondolni; Elszászt és Lotharingiát Poroszországhoz akarja csatolni és a fennmaradt Franciaországot a belga dynasztia koronája alá dugni. Erre a francia nemzet nem állhat rá. Nem marad tehát egyéb hátra, mint az utolsó emberig védeni magát a porosz király hiú és uralomvágyó tervei ellen. A porosz király tudja mi a nemzeti érdeklődés, de azt, hogy mit jelent a francia nemzet fölkelése saját életük fenntartása mellett — melyet a banditák veszélyeztetnek — azt még nem tudja. A szabad nemzetek rokonszenve ma a francia nemzet részén van, e nemzet győzelme a többi nemzetek győzelme is lesz, mert a nemzetek mind egy ügyért harcolnak, mely elöbb-utóbb győzni fog."

A 131-ik számban szeptember 24-ikéről:

„A jellemtelen Napoleont és ennek barátját a porosz királyt ismeri már mindenki. Midőn az utóbbi folyton nyelvén hordja az „istent" és az „isteni gondviselést" azt hinné az ember, hogy ő már bünhődik azért a sok garázdálkodásért, mit elkövetett. Hasztalan remény! Csak olyan bünös mint annak elötte volt: régi szószegő! Ma mindent igér, holnap pedig saját szavát tagadja el. És az ő diplomaciája? — Méltó mesteréhez! De mit is lehet ily emberektől várni? Ily fajtájú emberek következőleg szoktak kombinálni: ha az államban sok ember van, ritkitani kell őket. A nép hasonlit a birkanyájhoz, mivel kényünk-kedvünk szerint bánhatunk el. —"

„A butáknak pedig ezt másképp szokták megmagyarázni: A birkákat időről időre nyírni kell; abból a gazdának haszna van és a birkáknak szintén előnyére válik, mert másküléönben tisztátlanok lennének és meglustásodnának. Ha valaki másképp merészel gondolkozni annak megmutatják a — bajonettet. — És ily emberek határoznak és döntenek egész nemzetek sorsa felett elbánván és tevén velük amint és a mi nekik tetszik

Ily emberek vezetik a német nemzetet az ártatlan francia nemzet ellen! Az okoskodók azt mondják, hogy az ember nemesitett majom; az ájtatosok indignálódnak ily állításon. Ha a mostani háborúra tekintünk, ha ama emberek nyomorúlt voltjukat nézzük, kik e háborút folytatják, kétkednünk kell a felett is, vajon az ember származhatik e oly nemes állatból, mint a majom. Ily emberek tagadják a nemzetek létezési jogát is. —"

„A mostani állapot közepette mi itt valóságos isteni lények vagyunk. Bécsben a bajonettekre támaszkodnak és azt követelik, hogy keresztbe font kezekkel és térdepelve imádkozzunk: „Isten áld meg a császárt!" És nem teszszük-e ezt? — Úgy látszik, hogy igen, mert mi nem teszünk semmit. A lengyelek egyezkednek az oroszokkal; Poroszország készül mindent ami németül beszél elfoglalni; Oroszország háború nélkül akar Konstantinapolyban békét diktálni — és mi? mi csendesen vagyunk, valószinűleg azt gondoljuk magunknak, hogy nekünk itt a középen legjobb dolgunk lesz; az egyik oldalról Porosz- a másik oldalról Oroszország — és még végre büszkék is leszünk a szomszédokra. Mi a középen vagyunk, bennünket nem lehet se merre se kiszorítani. — És ily körülmények között akadnak emberek, kik Bécstől várják Magyarország üdvét!" —

A 133-ik számban szeptember 28-ikáról:

„A jelek arra mutatnak, hogy Poroszország a mostani háborúból mint egyesült Németország fog kilépni, de hogy *szabad* is legyen, arról szó se lehet. Az „ájtatos" porosz király hirdette népének, hogy birodalmából a béke és ájtatosság államát fogja megalkotni. Hogy miképen képzeli magának ez ember az ájtatosságot, azt láthatjuk az ő tetteiből: Poroszországban volt *egy* szabadelvű ember a kit *Jakoby Jánosnak* hívtak; az „ájtatos burkus állam" befogatta és mint rabot börtönbe dobatta. — Mindenkinek hajolni kelle a hohenzollerni dynasztia elött. Poroszország ma az uton van, hol csak az abszolutizmus és reakció lehetséges. Poroszország

nem lesz az ájtatosság hazája, hanem a nemzeti elnyomás állama; a csalás és haszontalanság fészke és mint ilyen kell, hogy az egész világ rokonszenvét elveszítse."

„De valamint egy részről tudjuk, hogy erkölcstlen állam magát fenn nem tarthatja, úgy másrészről megint bizonyos, hogy a rab, de egyesült — vagyis jobban mondva összevert — Németország, addig is, mig szabad Németországgá lehet, bizonyos szerepet játszani fog. És e szerepjátszás első sorban Ausztriát fogja megilletni, mely keserves helyzetében leginkább a leigázott és egyesült Németország, vagyis helyesebben Poroszország részéről lesz nyugtalanítva. A dolog természetében fekszik, hogy a mostani Poroszország Ausztria német részeire, nevezetesen az úgynevezett „Oesterreich"-ra egészen Bécsig, kacsintgatva néz; és igyekezni fog, hogy e tartományokat meghóditsa, miben őt az osztrák németek vágyai hathatósan fogják támogatni."

A 140-ik számban október 10-ikéről:

„Mint tudjuk, Elszászban nagyszerű fonó és szövő gyárak vannak, valamint a legnagyobb kékfestő gyárak. — E tartomány Poroszországhoz való csatolásával Franciaországban a kivitelnek meg kellene szünnie, minek következtében a német *iparnak* legyőzhetlen konkurrenciája támadna, mert az Amerikába való kivitelre a nagy vám miatt gondolni se lehet és a szegény Ausztriának nagyon kevés kell. A német iparvilág tehát nem kis aggodalommal néz a legközelebbi jövő elébe. Dynasztiája a hosszú háborúval a veszély örvényébe döntötte őt és most Elszász annektálásával a végleges megsemmisitéssel fenyegettetik, mert a konkurencia a legnagyobb fokra hág és a gyárak kénytelenek egyik a másik után működésüket beszüntetni. Bismarck most különféle módok után néz, melyekkel németjeit lecsillapítsa, kik elég bátrak saját, a dynasztiával ellentétes, érdeküket védeni. Bismarck és ájtatos királya nem borzadnak vissza saját embereiket lelövöldöztetni és azután irni: „Fritz hat gesiegt!" — persze „Durch Gottes Fügung" — és „Lasse Victoria schiessen!" — És a német nemzetben nincs elég erő e dynasztikus erő-

szaknak ellentállani. Látja a német nemzet, hogy a jövő reakcionárus és az egybe tákolt Németországban biztosan bukni fog s még is kénytelen lecsüggeszteni fejét, tűrni — mig a felszabadulás óraja neki is ütni fog."

A 156-ik számban november hó 7-ikéről:

„Meg kell fontolni, hogy Magyarország felosztása nemzetiségek szerint, állami kötelékek megsemmisítését vonna maga után; anarchiához és életünk tökéletes bomlásához vezetne. Minthogy azonban Magyarország népei majd ezer éve békében és egyetértésben éltek, ki kell a reális és történelmi okokat keresni, miért lehetett ez így. S így majd találunk módot, mikép lehetne a nemzetiségi kérdést nálunk megoldani. A thúróc-szt.-mártoni tótok programmjának, mely ezt nem akarja elismerni, nincs alapja; és frázisokra válik szét, melyekből alkottatott."

A 160-ik számban november hó 14-ikéről a szerbekről szólva azt mondja Bobula, hogy a magyarországi szerbek mindig a nagy szerbség kiegészitő részének tekintik magukat. Igaz úgyan, hogy a szerbek ezt nem hirdetik, mert ily tannak csak sájtóperek lehetnének következményei, de azt valamenyien tudjuk, hogy ez így van s maguk a szerbek se tagadják, sőt élő szóval hirdetik. A szerb nemzetiségben többféle pártok vannak, de e pontban *valamennyien* egyetértenek. Nekünk magyarországi tótoknak nincs hova gravitálni és a szerbek ez állapotán örvendhetünk. Ily körülmények között csak két út létezik: *vagy annektálja Magyarorszáy Szerbiát vagy a szerbek esnek el Magyarországtól.* — —

Az 1870-iki évfolyam utolsó számaiban Bobula nyolc cikket közöl, mint követendő programmot, melyekből a következőket kiemeljük azért, hogy kitünjék, hogy Bobula az ipar és kereskedelem érdekeit mily fontosnak jelezte s mennyire volt ez irány szószólója:

„Az új kor legműveltebb politikusai a nemzetek jólétének kutforrását kiválólag a nemzetgazdászatban lelték fel; és a valóság eléggé bizonyítja föltevésük helyességét. A nemzet-

gazdaság pedig a hasznosan beosztott tőke és munka alapján nyugszik. Nálunk azonban az ily munkát az „együgyüeknek" hagyják s mindenki csak a magas politikát kedveli. — A mostani kor jelszava a *munka*. A munka kell, hogy a barbár hodító katonai eszméket helyettesítse, melyekkel csak haszontalan lomha emberek, munkakerülők foglalkoznak, kik a munkát a raboknak, alattvalóknak és az asszonyoknak szánják. A rabnak és a barbárnak a munka teher; de nem az a szabad és művelt férfiúnak, ki munkája után óhajtja létezését és jólétét biztosítani. Sok haszontalan firkász inkább éhen hal mintsem hogy dolgoznék."

„A nemzetgazdászat alapelvei a híres francia nemzetgazdász *Quesnay F.* tana szerint a következők: „Minden anyagot a természet nyújtja; az anyagokat a föld adja. Ezek szerint tehát a mezőgazdasági munkák azok, melyek képesek a vagyont szapórítani. Az ipar és kereskedelem a forgalomba bocsájtott árúk értékét növeli. Csak a mezőgazdászati munkák azok, melyek a tiszta nyereményt, (produit nef) mint a természet adományát hozzák. A nyers haszonból kapják a mezőgazdászati munkások és a mezőgazdák bevételeiket. Ezek képezik a produktiv osztályt. A tiszta haszon a föld tulajdonosainak (classe des proprié taires) esik, miből még a király (állam) is bizonyos részt kap. E lakósok képezik a közönség magyát, csak ők képviselik a szó szoros értelmében a nemzetet; ez az osztály az, mely a valamennyi többi osztály védője. A produktiv és tulajdonos osztály, ellen áll a nemproduktiv (classe stérile) osztály, mely a véghez vitt szolgálatokért húzza bevételeit, de a nemzeti vagyon gyarapításához semmivel se járul hozzá; és gazdászati tekintetben csak takarékossága által használ."

„Ez alapos igazságokat megerősíté ós tökéletesbité a híres nemezetgazdász *Smith Ádám* saját rendszerével (1723—1790). Az ő műve: „Inquiry into the nature and causes of wealth of nations." London 1776. átalakította az egész tant és szerzőjét halhatatlanná tevé. Az ő tanából a következők emlitendők: Munka, mely a föld vagy a tárgyakra fordíttatik,

a vagyonosság kutforrását képezi. E szerint tehát *nem csak a mezőgazdászati munkák képezik a produktivitást, de az ipar és a kereskedelem is.* A produktiv munkaerő növeltetik különösen a munka célirányos beosztása és a tőke célirányos fölhasználása által. — Kötelességünk tehát a nemzetgazdászat nagy horderejét fölismerni és másodsorban *az ipar és kereskedelmi pályára tömegesen lépni.*"

„(A 177-ik számban). A pénz sokasága még nem jelenti a nemzeti gazdagodást; ez csak arra mutat, hogy van tőke; és ez is sok izben csak képzelt jel, mert minden művelt és iparkodó nemzet arra törekszik, hogy a lehető legkisebb tőkével tegye a legnagyobb forgalmat és ehhez minden segélyforrást felhasznál, mint takarékpénztárakat, bankokat stb. Az arany és ezüst, mint erről a phiziokraták alaposan tanítanak nem a valódi gazdagság; — a valódi gazdagság nem a tárgyak értékében, hanem magukban a tárgyakban fekszik. E tétel valódiságát legszembetünöbben bizonyitja Németország példája, mely a harminc éves vészthozó háború után annyira sülyedt, hogy alig számlált négy millió lakóságot. Itt világosan látjuk, hogy a nemzet ott nem marad hátra, annál kevésbbé enyészik el, hol az emberek képesek kenyérkeresetüket fellelni, a hol a munka és a tőke célirányosan van beosztva. Magától értetődik, hogy nem szabad a segély eszközöknek se hiányozni, minők a bankok, takarékpénztárok, hitelegyletek, viszontsegélyző- egyesületek s általában pénz és ipar üzletek."

„(A 180-ik számban). A tótoknak nem kell a magas politikával foglalkozni; minden erejüket arra kell fordítani, hogy a nemzetgazdaság tanai magában a népben gyökeret verjenek. Hol vannak ma a dicső családok, melyek a választásokat drága pénzen vásárolták? Hol van az ő dicsőségük? A spekulánsok kezeiben. Hol van az ő jelentőségük a nemzet és az államban? Elenyészet, mert kis dolgokat drága pénzen vásároltak, mert a nemzetgazdaság alapelveire nem tekintettek."

„(A 179-ik számban). A mezőgazdaság és a föld birtoka volt mindig a legrégibb és a legujabb államok politikai és államgazdasági alapja. *A szellemi működés az anyagi jólétet tételezi föl.* Hasznosan tevékenynek csak akkor lehet lenni, ha a létezés, de nem csak a létezés, hanem a jólét is biztosítva van. A nemzetnek nem használ a merev diszciplina, de legkevésbbé használ, hogy egy ember esze szerint — ki könnyen és gyakran téved — induljon. A gyakorlati életben látjuk, hogy többféle politika van. Van állami politika, elvek, érzelmek, konfuzió, béke, dynasztiák, nemzetek politikája; politique occulté et d'apperance; konzervativ, szabadelvű, radikális, forradalmár politika; a természet törvényeinek politikája stb. Az egyszerű ember a közönséges életben politika alatt mást nem ért, mint csalást és gazemberséget."

„Oda kell törekednünk, hogy e nézetet megmásítsuk, ámbár tagadhatlan, hogy maguk a publicisták idézték elő ez állapotot, midőn működésüknél elfeledték, hogy a politika nem csalfaság, hanem tudomány. *Fröbl* azt mondja, hogy a politika tudomány és művészet az életben és az államban. *Waitz* úgy nyilatkozik, hogy a politika tudomány az államról; azaz tudományos értekezés az állam viszonyáról az állam történeti fejlődésére való tekintettel általában, valamint az állami helyzetre és a jelen szükségleteire. *Escher* szerint a politikának az állami szervezetet a haladás irányában kell kifejteni, a nemzet erejét és jólétét előidézni és a kultúra magasabb fokának elérése után igyekezni. *Roller* szerint a politika úgy áll előttünk mint tudomány, mint tan az alaptörvényekről és az eszközökről, tekintettel a cél jogosultságára."

„A politikusok továbbá kiemelik, hogy a politikának tartalmaznia kell bölcsészeti részt, mely a bölcsészet által elismert abszolut igazságokat az államra és az egész életre viszi át; továbbá természettudományi részt, mely az állam anyagi tényezőit minden oldalról vizsgálja és megbecsli; végre racionális részt, mely azzal foglalkozik, mi az adott alkalommal a legjobb, a leginkább kivihető s ezt meg is ragadja.

Es valóban, hol e három tényező összhangzatban van, ott egészséges politikát is lehet találni."

„Egészséges politika föltételeinek következőket kell elismernünk: Kell, hogy minden tettünk *becsületes* s általán az erkölcsiséggel egybefort legyen. Hol a becsületesség és erkölcsiség helyett intrigák, ócsárlások táplálatnak, ott nem lehet szó politikáról, ott csak csalásról és nemzeti demoralizációról lehet szó. Ily politikai intrigák győzhetnek és a rövidlátókat elkábitják, de eredményük állandósággal soha se bir, előbb vagy később maguk boszulják meg magukat és az államnak, meg a nemzetnek *biztos* kárt okoznak."

„Látjuk, hogy nemzeteknél sokszor nem az erkölcsiség, de az erőszak, a hatalom és a csalfaság döntenek sorsuk felett. De oly nemzet, melynek nincs egészséges erkölcsi magva, nem tarthatja fenn magát soha. Ha csak felületesen nézzük is a történelmet, látjuk, hogy erkölcsiség nélkül nem keletkezhetik semmiféle nagy állami jellem. A nemzetet csak az erkölcsi elem tarthatja fenn."

„A mi az egyes emberről áll, hogy ez csak akkor lehet államférfiú, ha ő maga saját magával összhangzatban van, ép ez áll az államról és a nemzetekről is. Saját államát fenntartani, nemzetét művelni, saját magáról gondoskodni, ez a politikának a feladata. Az egészséges politikának arról a mi legközelebb lehetséges egészen tisztában kell lenni önmagával. Az egészséges politika két rosz dolog között a kevésbbé roszat választja. Mert jaj annak a nemzetnek, mely az alkalmilag kínálkozó előnyöket nem fogadja el, hanem a reményben taszitja el, hogy hisz majd jönni fog valami jobb is. —"

„Az egészséges politika nem ismer privilegiumokat; — semmisem oly kárhozatos az államra vagy a nemzetre, mint csak bizonyos emberek is bizonyos érdekekre fektetni a súlyt és ezeket többé kitüntetni vagy pártolni. Annak a politikának, mely a haladásra igényt tart, nem szabad egyoldalúnak lenni. A valódi haladás csak az életirány harmoniájában és a szabadság és rend egyesitésében lehetséges. — Valamint a politikában nem lehet egyszerre két irányt követni, úgy más

részről azonban lehetséges, sőt az államtudomány tana elkerülhetlenné teszi a politikát változtatni. —"

„Az igazi és jó politikának alapköve: védeni és követni bizonyos magasztos, minden személyeskedésen, kicsinyességen és frázison felül álló eszmét, elvet. Személyes érdekeknek nem szabad soha a nyilvános érdekekbe döntőleg befolyni, mert a hol ez történik, ott babyloni zürzavar van a politikai ügyeknél. Nem szabad tárgyakat eszmékért kiadni, melyek nem azok, nem olyanok többé. Biztos lépés és tiszta áttekintet kell, hogy a jó politikának föltétele legyen. Továbbá a politikának gyakorlatinak kell lenni; és ily politika kell, hogy mindig ruganyos és az ügyek menetébe bevágó legyen. De e ruganyosságnak nem szabad a csúszás-mászásra átmenni, de kell, hogy oda irányuljon, hogy az elv a konkrét körülmények szerint és nem abszolut, absztrakt mérték szerint realizálódjék. A politikának nem szabad mindent dobra verni, legalább bizonyos időpontig bizonyos dolgokat hirdetni nem szabad. Végre a jó politika egyik föltétele az is, hogy minden a kellő időben vitessék véghez."

*

Az *1871-iki évfolyam 4-ik számában* január hó 6-ikáról a panszlavizmus terjesztőiről szólva Bobula így nyilatkozik:

„Ausztria-Magyarországban a panszlavizmus még nincs a fölszinen, hanem Andrássy működésével, ki Poroszország malmára hajtja a vizet, majd nyiltan fog föllépni s ellenállhatlanúl halad előre és Andrássy ott is ki fogja hívni a panszlaviztikus mozgalmakat, hol nem is gondoljuk. — Ez lesz Andrássy egyedüli „érdeme" és az orosz cár *már most* (1871) küldhet neki rendjelet, mert Andrássy segíti elő leghatható-sabban az orosz kormány panszlavizmusát."

A 22-ik számban február hó 8-ikáról:

„Bármiként is végződjék a mostani porosz-francia háború, legyenek a békekötés pontozatai bárminők, mindig nagy kérdés marad: mi történik már most Ausztriával, az úgynevezett

Cizlajtániával? E háború kezdetén kijelentettük volt, hogy akárki győzzön vagy veszítsen, Ausztria veszíteni fog. — Valamint Metternich óta az összes bécsi ministerek és államférfiak mindig határozatlan és koldus irányt követtek a politikában, úgy a mossani porosz-francia háborúban is szatócsmódra kormányoztatott Cizlajtánia a sötétségben és senki se tudta, hogy voltaképen mit akar."

„A háború kitörése után Beustnak nagy kedve volt bajonettel állani Napoleon részére és nem tagadhatjuk, hogy az a dynasztia érdekében is feküdt volna. Azonban a birodalom összes nemzetei egyhangúlag ellenezték e lépést; valamennyien tiltakoztak az ellen, hogy Napoleon segítségére menjünk. És e nemzetek akarata ellen nagyon nehéz volt valamit kezdeményezni, mert az amúgy is elégedetlen nemzeteket még nagyobb elégedetlenség szállja meg s e kivül nem volt miért lelkesülni. Ily körülmények között lévő nemzettel sikra szállni nem lehet. A bécsi urak eklatáns módon tanúltak 1866-ban, midőn a proklamációk, de a jobbágyságra és a hűségre való hivatkozás se volt képes a nemzetet lelkesíteni. A bécsi urak tehát akarva nem akarva hallgatásra szorittattak."

„A szegény Cizlajtánia nem igen választhatta sem a békét sem a háborút. De ha lettek volna öntudatos és képes államférfiai, ezek legalább Cizlajtánia életét mentették volna meg, ha áldozatok árán is; de az ügyek mai állásánál áldozatok is hozattak és a halál is siettetett. Képes és öntudatos államférfiak első pillanatra így okoskodtak volna: Cizlajtániát nem képes senki se megmenteni, azért reá pénzt költeni, annyit jelentene, mint azt a fenéknélküli tengerbe szórni! — S ennek következtében kellett volna a szedáni katasztrófa után Franciaországhoz, mint természetes szövetségeshez csatlakozni. Ha Ausztria ezt megteszi, elveszíti ugyan az osztrák németeket, de a szabad európai nemzetek sorában áll és így lehetett volna jövője. Most mit nyertek az osztrák „államférfiak" e szatócsoskodó iránynyal? mit használ nekik, hogy bársonyszékeikben „nagyhatalmat" játszottak? mit vittek

véghez az által, hogy háború alkalmával a kardokkal csörgedeztek? és mi éretik el az által, hogy most barátságért és könyörületért koldulnak a poroszoknál?"

„Az éretett el, hogy a bécsi „publicistik" a birodalmat a veszély örvényére terelték. Visszafelé nincs út, előre kell tehát lépni; és ez út a fenéknélküli örvényhez vezet, honnét nincs kiszabadulás.— A bécsi publicisták Szedán utáni szemtelenségükkel Poroszországnak segítettek diadalmaskodni (s indirekte Oroszországnak), sőt, mint a monda (?) beszéli maga az osztrák császár pohárfelköszöntést mondott a német győzelemre. Az osztrák publicisták minden erkölcs nélkül lestek arra, ki fog győzni, hogy attól azután barátságot kolduljanak. — A barbar deszpotikus Poroszország elérte célját: az osztrák publicisták magok nyujtottak segédkezet arra, hogy Ausztriát bilincsekbe vezessék. És mit kapott Ausztria e leláztatásért, e szolgaságért? Azt, hogy nagy szerencséjének tarthatja, ha Poroszország kegyelméből élősködhetik."

„A cizlajtáni németek Beusttal együtt „forró német szivvel" dicsekednek és e szivek csak a német „Vaterland"-ért tudnak verni (mi következhetik ebből, azt mindenki képzelheti magának); és nincs az az erő és hatalom, mely képes lenne e „forró német sziveket" Poroszországtól eltántorítani. Észszel biró ember nem hisz ez embereknek, ha százszor is esküsznek, hogy ők jó „osztrák hazafiak." — Rövid de velős az a tétel, hogy a porosz-francia háború után Ausztria többet veszített, mint Franciaország. Ausztria most ép az uton áll, melyen Szebasztopol után állott. Itt nem volt háborúba engagirozva és mégis itt veszíté el Szadovát, Königgrätzet stb. Az 1866-iki év csak a végrehajtás éve volt. Hogy mit és mennyít veszített Ausztria most Páris kapitulációjával — azt még ma biztosan nem lehet megmondani, de annyit mindenesetre mondhatunk, hogy sokat és saját állását. —"

Egy másik hasonló cikkben Bobula azt a meggyőződést fejezi ki, hogy Ausztria bukásával nem kell Magyarországnak is bukni De akkor belügyeinket rendezni kell és az ország

ügyét nem szabad oly emberekre bizni, mint a négy osztály bevégzése után a provizorium alatt vizsgákat tett Tóth Vilmosra. Erős, *egységes* Magyarország önmaga fenntartja magát a bécsi svábok nélkül — de nem oly támaszokkal, minő Tóth Vilmos.

A 33-ik számban február hó 27-ikéről:

„A miért a „Pesti Napló“ bennünket csak egy negyed vagy fél év előtt hazaárulással vádolt, ma maga hirdeti, t. i. hogy a bécsi németek oly bevándorolt banda, melynek se istene, se hazája nincs. Az ő politikájával jutottunk oda a hol ma vagyunk. — — Mikor fél évvel ezelőtt mi így beszéltünk, akkor a „Pesti Napló“ azt mondá, hogy mi hazaárulók vagyunk. Fogjunk tehát most kezet.“

A 38-ik számban március 8-ikáról:

„Az országgyüléshez egy inditvány terjesztetett be, hogy a „Matica Szlovenszka“ országosan segélyeztessék. Mi mindaddig, mig a Matica a mostani kezekben és szervezetben van, nem akarjuk, hogy az országosan segélyeztessék.“

A 41-ik számban március 13-ikáról:

„A porosz király köszönetet mondott az orosz cárnak, hogy a francia nemzet lenyuzásában és lenyügözésében segítségére volt, viszont megint az orosz cár szerencsét kivánt a barbar munkahoz, mely a poroszok részéről oly jól ütött ki, hogy jobban még Szibériába se lehetett volna. Az orosz kormány, mint az magától érthetődik, a barbarizmus oldalán állott. Nem csak hogy nem helyeslé nemzetének rokonszenvét, sőt magát Katkovot (!) a „Moszkovszkeja Vedomoszti“ szerkesztőjét intette, hogy a franciákért ne irjon. Miletics egyszer lapjában mondotta, s ebben egyetértünk vele, hogy az officiózus Oroszországnak kell, hogy a többi szlávok imponáljanak, mert az officiózus Oroszország akármely szláv nemzetet kiaknáz és jó árért el is árúlja, el adja. Oroszországnak ép oly kevés érzéke van a nemzet iránt mint Poroszországnak. A németek annyira hajhásznak a despoták, császárkák után, hogy Bismarck bizonyos büszkeséggel mond-

hatta el, hogy minden német akarna, ha nem is császárral, legalább királylyal birni. Az orosz jellem azonban nem ilyen s mi lehetségesnek tartjuk, hogy Oroszországban oly párt alakuljon, mely a szabadságért fog küzdeni."

A 44-ik számban március 18-ikáról: „Ki a hazaáruló" cim alatt:

„Magyarország lakósága, vagy hogy jobban fejezzük ki magunkat, e lakóság magva: a különféle nemzetiségek nemessége, nagyon keveset gondolt a neveléssel az iskola ügygyel; reális eszmék után nem indult; működésének célját a megyei restaurációkban lelte föl; a bájos korteskedésekben örvendeztek s ennek mintegy koronáját képezte az, ha a karddal csörgedezhettek és elkiálthatták: „Moriamur pro rege nostro", s azt hitték, hogy eleget tettek már a hazáért. Nem csoda tehát, hogy hátra maradtunk és a hogy a mostani realizmus időszaka bennünket kényszeritett vasútakat építeni, pénz-, ipar- és kereskedelmi üzleteket nyitni; kimeresztett szemekkel álltunk itt is bámultunk, hogy mind ehhez mi mit sem értünk. Az áramlat azonban akaratunk ellen is hajtott és hajt ma is. Igy jutottunk oda, hogy akkor, midőn a németek a Dunán alapítják a nagy Germániát s azt imádják, midőn hazánk németjei Bismarcknak, ki az officiózus Oroszországgal szövetségben *van* — szerencsekivánatokat küldözgetnek és ez által az egész Magyarország érdeke ellen cselekesznek s hazaárúlást követnek el; arra a mi kormányunk közönbösen tekint és ez által ami semleges alapzatunkon az abszolisztikus germanizmus és az officiózus panszlavizmus létrehozását segítik elő. (Ezt a tények maig (1878) eléggé bizonyitották be.) Ki tehát a panszlavista és hazaáruló, az-e a ki védi hazáját, vagy az a ki egyetért Bismarckkal és az orosz dynasztiával?!"

A 48-ik számban március 27-ikéről polemia Mileticscsel, ki Bobulát támadásokkal halmozta el nem csak saját lapjában, de a thúróc-szt.-mártoni tót panszláv lapban is.

Az 51-ik számban aprilis 1-éről a párisi kommuneről:

„Igaz ugyan, hogy a „L'étas c'est moi“ tételnek meg voltak a maga következményei és a fiatal Lajos midőn e szavakat kimondá nem tudta azok nagy és mély jelentőségét. — A sok harc után életkérdéssé vált, hogy Franciaország megkapja despotáját, mert ennek a kormányzása alatt csökkent a proletariátus. a polgárság visszatért foglalkozásához és jobbjai erőt gyüjtöttek új harcokhoz a szabadságért, azért, hogy ha majd kiküzdik, azt megint ők maguk tegyék le a sírba és köszönetet mondjanak az új despotának ki elnyomatása által biztosítja életüket. E komédia *folytonosan* ismétlődött Franciaországban és legujabb kiadását most a párisi boulevardokon látjuk. A nagy háború után, midőn Franciaország kénytelen volt 700 millió frankot fizetni és 150.000 idegen katonát saját földjén eltartani, Franciaországnak akkor épen oly fiziognomiája volt, mint most midőn 5 milliárdot kell neki fizetni és a porosz katonaságot kitartani.“

„Csakhogy a szituáció most sokkal borzasztóbb mint akkor vala. Mint azoknak a bajoknak, melyek Franciaországot érik nézetünk szerint, az az okozója, hogy Franciaország államférfiai soha nem működtek erkölcsi alapon. És e tekintetnél fogva a francia vezérek nem is képesek szükség esetén a proletariátus felett uralkodni. Az mondatik, hogy a jellemek képesek az embert meghódítani és alárendelni ; de Franciaországban oly jellemek se voltak képesek hóditni, mint Mirabeau volt. Természetesen hogy nem, mert oly jellemek, mint Mirabeau, eltökélt, a politikai nyomorúlt személyeskedésen, e buta és rosz emberek a politikai hazugságon fölemelkedő jellemek ugyan, de nem voltak erkölcsi jellemek és azért nem is birtak, nem birhattak hóditani és az embereken uralkodni, sőt még elősegítették a komédia és a barbarizmus játszását; mert ily „jellemek“ csak a hazugszabadság palástjául szolgáltak.“

„Igy pl. az 1790-ik évi július hó 14-ikén, mint a Bastille bevétele napján, az ügyek új „rendje“ ünnepeltetett Franciaországban, a mars mezőn Talleyrand misét mondott

és fölszentelé a sereg zászlaját. Átláthatlan néptömeg, küldöttségek Franciaország minden részeiből esőben állottak s áhitattal vártak, mig Lafayette a sereg és a nemzeti őrség nevében esküt tesz, úgy szintén a nemzet gyülésének elnöke és maga a király XVI-ik Lajos esküdtetett az új alkotmányra; a királyné magasra emelé fiát, — a néptömeg fölkelve hűséget esküdött az új alkotmányra; az ágyúk dörögtek és a levegőt messze csak az a hang tölté be: Éljen a király és éljen a királyné! Egy év múlva Mirabeau költői halála után már senki se tudott semmit a tett esküről, 1793-ik év január havában a jakobinusi konvent elitélte a királyt és ugyan a hó 21-én leguillotinérozták. Esküt tenni és a tett eskü ellen cselekedni, erkölcsi jellemek képtelenek. —"

„De csak XVI-ik Lajos lefejezése után következtek be Franciaországban borzadályos napok. Murat ágitációja százezrek fejét kivánta s végrehajtó eszközül Robespierre lett öt tagú forradalmi tribunallal. Guillotinéroztak minden ok nélkül és nem csak Robespierre, de brutális, nyers emberek vándoroltak városról városra s a polgárságot guillotinérozták, gyilkolták az öregeket, asszonyokat és gyermekeket; lealázták a leányokat és férjezett nőket s lealázva a guillotinhoz vezették, hogy szeszélyből lefejeztessék. Robespierre, ki különben gyöngéd természetű és theoretikusan művelt ember volt, oly pokoli hatalomhoz jutván, mindenkit leguillotiniroztatott, a kiről csak föltette, hogy valaha őt dicsőségében elárnyosíthatná (pl. Dantont hamisan vádolta be és fejeztetette le). De az ő hatalma végre nagyobb volt mintsem ő maga kivánta volna: a proletariátus kényszerité őt azokat is lefejeztetni, kiket nem is akart; igy pl. saját bámulóit Amaranth asszonyt leányával együtt akaratja ellenére le kelletett guillotinéroztatni. E tettnél elborzadott és az erkölcsiséget kezdé hirdetni. Az új alkotmányt, új „déclaration des droits de l'homme et du citoyen"-t tanácsolta, de mind hasztalan, ő nem volt erkölcsi jellem és azért el kelletett buknia. 1794. július 25-én még a konvent ura volt, 27-én ugyanazon konvent bezáratá és 28-

án esti 6 órakor leguillotiniroztatta. Az ő követőiből vele 102 fej hullott le a nyaktiló alatt."

„Robespiere után despotának kellett jönni, hogy a szánalomra méltó nemzet életét megmenthesse. Ez Napoleon Bonaparte volt, ki a despocián kivül maga is ölt embereket (Enghient Vincenesben és sok másokat.) Ez ember nem birt emberi érzettel és azért elesett. Utána következett a vörös zászló 1848/49-ben és III. Napoleon ezt legyőzve erkölcsi politikust akart játszani, ez állam existenciájának föltételével akart tündökölni. Az egész erkölcsisége azonban csak abból állott, hogy a római pápát komájának hívta meg; de azért ő is az embereket ölte és alatomban kivégeztette. III. Napolen gazságának meg kellet bukni és a nemzet ismét szabad lett; békét kötött a külellenséggel és most az uton van, hogy magát gyilkolja és a dolgokat oda vigye, hogy valami despota kötözze össze a francia nemzetet, hogy egészen el ne gyilkolja magát. *Ez oknál fogva a párisi csöcselék fölkelését határozottan elitéljük.*

Az 52-ik számban aprilis 3-ikáról ugyane tárgyról:

„Haszontalan ingyenélő tömeg, melyet egynehány művelt ember vezet, nagy tanyát ütött a párisi boulevárdokon; a „városház respublikája" hasonlít az 1792-ikihez csak hogy a mostani az aljasságban és a haszontalanságban felülmúlja az előbbit. A vörös zászló hirdeti a világnak a törvénytelenséget és az önkényt. Robespierre guillotinájához legalább 5 tagú tribunálist állitott fel magának és többé-kevésbbé bizonyos forma szerint itélt. Akkor túlnyomólag a politikai fanatizmus és az ököljogi szabadság utáni vágy dühöngött. A párisi Hôtel de ville-ben ma ül egynehány ismeretlen ember, kiknek a Robespierre-féle tribunális se kell; ők a nélkül is itélnak és lövöldöztetik az embereket, kikről *föltételezik*, hogy az ő fekete céljaikat nem segítenék elő, vagy pláne akadályozhatnák is. A műveletlen nép tömege bálványul állítá fel őket, leborúl ellőttük és hazáját az örvény szélére viszi. Hogy is ne mikor-e tömegnek kénye-kedve szerint szabad ra-

bolni, az utcán gyilkolni és polgártársait ölni, mikor a tömeget gazdag jutalommal kecsegtetik: a kommunizmussal; a vagyon osztással."

„A morális politika alapjából, Franciaország és egész Európa érdekében nem helyeselhetjük a mostani párisi fölkelést; s véghetetlenül csodálkozunk, hogy akadnak demokratikus lapok (Magyar Ujság), melyek e haszontalanság fölkelését helyeslik. Elismerjük a vairselleisi kormány gyöngeségét s roszakaratát, mely félszeg szabályaival, alattomos működésével, a monarchikus rendszer érdekében, joggal megérdemli a fenyítést sőt elmozdítást. De e kormányt nem képes a *kommune* Páris városházából az ő vörös zászlajával kezében, az ő borzadályos gyilkoló rendszerével pótolni. A párisi kommune leghathatósabban segíti elő fölkelő csapataival a monarchikus rendszer behozatalát, ő a szó szoros értelmében kompromittálja a népuralmi rendszert, a respublikát és e rendszer követőinek számát csökkenti, mert minden ember, legyen az bárminő demokrata vagy respublikánus, inkább fog a monarchikus rendszer alatt élni, csak az élete legyen biztonságban és ne legyen annak kitéve, hogy fáradságának eredményét, azt a mit ma keresett, holnap el szedjék tőle."

„Minden józan észszel biró ember védi életét az erőszakos halál ellen és saját létezéséről, saját fenntartásáról gondoskodik. A hol ez nincs, a hol az emberek nem bírnak életbiztonsággal, de alávetvék a fölfegyverkezett csapatok kényének, a hol a létezés föltétele: a vagyon nem biztos: ott megszünik minden frázis a szabadságról a demokraciáról, ott a gyilkoló rémuralom lábával tiporja a legdicsőbb eszméket és intézményeket, ott egy szóval észszel biró és *munkás* embereknek létezni lehetetlen. Elismerjük, hogy a szociális kérdés annyira fölszinre jött az európai láthatáron, hogy e kérdést még a legkonzervativabb emberek se képesek elkerülni; elismerjük hogy e kérdést meg kell oldani. Azok közé tartozunk, kik szavukat fölemelik majd azokért, kik a nap terhét és felelőségét viselik, de soha se fogjuk azt pártolni, hogy e ha-

szontalanság a takarékos és szorgalmas emberek rovására támogattassék. Ha nem is mondjuk művelt, de a becsületes ép észszel biró ember szégyennek tekintené azt, hogy ő abból éljen, mit más ember szerzett arca verítékével. *A szociális kérdés ez irányban soha megoldást nyerni nem fog*, ezt annál bátrabban mondjuk ki, mert a műveltség minden nap nagyobb és nagyobb lesz. Azok az emberek, kik úgy óhajtják a szociális kérdést megoldani, hogy a munkálkodóktól elszedik a vagyont és azok közt osztják ki, kik nem akarnak dolgozni, ily emberek e kérdést magát kompromitálják és annak megoldását hátráltatják."

E föntebbi két cikk-kivonatot azért közöltük itt, hogy bemutassuk Bobula működösét, nézetét és irányát e téren is. — — — — — — — — — — — —

Az 53-ik számban aprilis 5-ikéről Bobula élesen kell ki a Pozsonyban megjelenő „Die deutsche Wacht an der Donau" cimű lap ellen és a kormány ellen, mely ily lapot Magyarország területén tür. E lap szóról szóra azt mondja, hogy „a német szív nem ismer semmiféle határt Majnán, Dunán vagy Elbán. Németausztria (!) mindig egy kedves és drága része a nagy Deutsches Reich-nak."

A 66-ik számban aprilis 29-ikéről. Törökországról szól, hogy Oroszország felajánlja szolgálatát Törökországnak és ez azt elfogadja s legnagyobb ellenségétől (Oroszországtól) gyógyíttatja magát (Ignatieff által), mert a halál előtt mindenki fél, csak mi és Ausztria nem védjük magunkat a biztos halál előtt, sőt ellenkezőleg magunk dobjuk magunkat karjai közé.

A 72-ik számban május 10-ikéről:

„Bebizonyítottuk és senki se mert ellene szólani, hogy a tót Matica mostani szerkezetében nem a tót nép művelődési intézete."

A 73-ik számban május 11-ikéről:

Oroszország ép úgy, mint akármely állam és akármely egyes ember is, saját érdekkel bir; mit e saját érdeke kiván azt teszi tekintet nélkül másokra, hogy ha azok mindjárt

szlávok is. Hogyha a lépések, melyeket Oroszország *saját érdekében* tesz azután véletlenül megegyeznek a többi szlávok érdekeivel, annak Oroszország örülni fog; de ellenkezőleg ha *véletlenül* nem egyeznek meg, akkor Oroszország saját érdekét a többi szlávság *ellen is* fogja védeni. Ez kirí az orosz lapokból; és ezt másképen észszerüleg nem is gondolhatja senki. A magyaroknak Oroszországtól kellene tanulnia saját érdekét védeni és nem hajhászni a sváb érdekek után. A magyarok dolgozzanak saját érdekükben és ez: *saját nemzetiségük és a haza.*

A 90-ik számban junius 10-ikéről Bobula a póstákat takarékpénztárakkal javasolja összekötni s ez irányban szakavatott cikket ir.

A 143, 144, 145 és 146-ik számokban szeptember 18., 20., 21. és 23-ikáról Bobula szakavatott cikkeket közöl viszontsegélyző egyletek alapításáról. Ez egyleteket ajánlja és a nép s a középosztály fennállhatásának föltételeül tekinti.

*

Az 1872-ik évben Bobula végkép visszalépett a „Szlovenszké Noviny"-től, sőt a nyilvános publicistai működéstől is visszavonult. Egy esztendővel később már mint építész működött Budapesten. — Bobula most már nem *dolgozik,* nem *működik* a panszlavizmus ellen, mert ez nagyon háládatlan munka volt. Ő most csak arra szorítkozik, a mivel valamennyien *hazafiúi* kötelességünknak vélünk eleget tenni, hogy szidjuk a panszlavizmust. Annak előtte működött, dolgozott a panszlavizmus ellen és ezért uton utfélen verték, rágalmazták, most csak szidja a panszlavizmust velünk és ezért dicsérve lesz. —

Az 1872-ik évről még felhozzuk itt, mint a 45-ik oldalon igértük, két budapesti lap, a Bobula pártjának október hó 23-án tartott értekezlete *) alkalmából irt vezércikkeit, megjegyezzük azonban, hogy e két lapon kivül még többen is

*) Ez értekezlet rezolluciójára mondotta akkor *Dák Ferenc* e szavakat *„Ez igen becsületes határozat."*

nyilatkoztak ez értekezlet fölött úgy mint a „Reform“ mellette, az ellenzéki „Ellenőr“ október 30-ikán ellene mit azonban a „P. Napló“ 252-ik számában igen érdekesen cáfolt meg; mellette irtak még a „Presse“ „Vaterland“ stb. stb. Lássuk tehát a „Pester Lloyd“-ot, mely 1872-iki október 25-ikén többek között így irt:

„Tegnap a felvidék több tót kitünősége a főváros falai között gyülekezetet tartott, hogy nemzetiségi érdekei felett tanácskozzék, ők nem burkolták szándékukat a kulturai törekvések semleges ártatlansági ruhájába: férfiasan és nyiltan mondják ki kereken, hogy politikai ügyek fogják tanácskozásuknak tárgyát képezni, hogy a szükebb honuk szerintök elhanyagolt érdekeit közelebb akarják hozni a kormány szemeihez és ennek figyelmébe ajánlani. És lám! az egész országban egy hang se szólalt fel, mely a vállalatt felett rosszalását fejezte volna ki, vagy pedig az illetők hazafiúi érzelmei ellen valamiféle gyanúsítást mondott volna ki. Egy alkotmányos állam talaján mindennemű nyilvános érdekek kifejlődésére elég tér van és különösen alkotmányunk nemzetiségi és nyelvezeti törvényeivel minden állampolgárnak elég teret nyit erői kifejlődésére.

„Azok a nézetek, melyek a tegnapi gyülésen hangoztattak és az a rezolució, melyet hoztak, egészen olyanok, hogy sympathiánkat huzamosb időre megtartsák. És valljuk csak mindjárt be, nem nekünk, nem a Deákpártnak nagy fontosságú a tót kiegyezési párt e nyilatkozata, hanem magának a tót lakóságnak. Bár tisztelünk és becsülünk minden barátot ki hozzánk csatlakozik, nem utasítunk egy kezet se vissza, mely barátilag nyujtatik, különösen ha ez polgártársaink keze kiknek érdekei a mieinkkel minden pontban találkoznak. Mi nem becsüljük a szaporodást alá, melyet tegnap a józan és egyezkedni szerető tót lakóságban nyertünk; tudjuk hisz, hogy mily hézag támadt ezáltal elleneink soraiban, de e lépés értelmének fősulya mégsem a mi oldalunkra, hanem a tót nemzetiségre magára esik.

„Először e derék férfiak azon kis serege, mely tegnap közöttünk nemzetének érdekei felett tanácskozott, a nemzetiségi kérdést attól a piszkos gyanútól tisztitotta meg, mintha végkövetkeztetésükben tisztán személyi, inkább az önérdek és hiúság, mint a nemzet jólétét érdeklő kérdéseket akarnák megfejteni. Midőn a kiegyezés elleni felsőmagyarországi tótok az utolsó választásoknál Thúróc-Szt.-Mártonban elvtársaik érdekei felett tanácskoztak, programmjukban azon pontok foglalták az első helyet el, melyek a ministeriumokban, tót főispánok, tót hivatalnokok kineveztetését és tót birókat követeltek. Mily egészen másként állnak a kiegyezéshez barátságos párt kivánságai és határozatai! Nem hivatalokat vezetőik számára, hanem iskolákat a népnek követelnek, nem fizetéseket és kenyérhivatalokat kérnek párthiveik számára, hanem eszközöket, melyek a tót lakóság művelődését segítik elő. A kiegyezési párt az egyenjogúság elvét a tót lakóságra is ki akarja terjeszteni; oly ellennel, mely a törvény terén áll és velünk élénk kulturai versenybe akar lépni, egy oly ellennel, nemcsak, hogy nem szabad paktálnunk, hanem arra kell törekednünk, hogy barátainkká, hogy vágytárssá tegyük a műveltség és haladás, palmájáért.“

„Nem kevésbbé fontos, hogy a tegnapi értekezlet első sorban a kultur érdekek emelését hangsulyozták, hogy azon törekvést, mintha politikai különcállást akárnának elfoglalni, ünnepélyesen visszautasíták. Ezáltal az értekezlet nyiltan bebizonyítá, hogy annak tudtára jött, mi Felső-Magyarország lakóságának leginkább hiányzik; bebizonyitotta, hogy a nemzetiségi kérdés valódi magvát legtisztább alakjában felismerte és mindazon buroktól lehámozta, melybe haszonleső és nagyravágyó vezetők által burkoltatott és mely mai napig az egészséges növését és erőteljes kifejlődését már magjában gátolta. Mert nem politikai különállás által menthetik meg az osztrák-magyar monarchiába beékelt nemzetiségek a létért való társadalmi és politikai küzdelemben sajátságaikat és biztosíthatják existenciájukat. Már földrajzi elkülönítésük a többi európai fajrokonaiktól bizonyítja ezt. Csak nyelvük kiművelése, nyu-

godt de biztos haladással a szellemi és anyagi élet pályáin: szorgalom és kitartás által juthatnak nemzetségi sajátságaik érvényességére, csak ez által lesznek oly tényezővé, mely a nyilvános élet terén soha nem marad figyelembe vétel nélkül."

„Vigyék magukkal a kiegyezési értekezlet derék tagjai a kibékülés érzelmét, mely tegnap oly élénk visszhangra talált a jelenlevők keblében, az otthoni tűzhelyekhez és oltsák mélyen be Felső-Magyarország szorgalmas lakóinak, hogy a tegnapi értekezlet szerencsés kezdetét képezze szeretett hazánk összes nemzetéségének kiegyesülésére és magában a népben tartós érvendetes folytatást találjon!"

Az „Ungarischer Lloyd" 277-ik számában ezeket irta:

„Nem régiben hoztak e lapok a „Szlovenszké Noviny" idevágó cikkéből terjedelmes tudosítást, melyben határozottan kijelentetik, hogy a mérsékelt tót nemzetiségi párt az 1867-iki államjogi alapot elfogadja és a Deákpárt politikájához csatlakozik és oly politikát nem támogatnak, „mely által a magyar államiság eszméje nem erősbülne; *mert csak egy bensőleg erős Magyarország nyujthatja azokat az előnyöket, melyekre ép e pillanatban főszükségünk van.*""

„Ez helyes szó, melyhez erősen kell tartanunk. *A magyar államiság eszméjének ápolása, kell, hogy mindenütt az előtérbe lépjen.* Az 1868-ik évi nemzetiségi törvény maga mondja a bevezetésben, hogy Magyarország néptörzsei csak *politikai* tekintetben képeznek egységes nemzetet. E tekintetben támogatni kell az egyöntetüséget, de nem szabad egy lehetetlen természetes törzsegységre törekedni. Minden nép szereti nyelvét; a ki ezt fenyegeti, azt legnagyobb ellenségének tekinti; ezzel azonban távolról se akarjuk mondani, hogy törvényeink a nemzetiségek érdekei elleniek; de konstatálnunk kell, hogy sajnálandó bizalmatlanság, ok nélküli gyanusítások és vádak, szűkkeblü féltékenység a magyar néptörzs részéről, Magyarország többi törzseit néha sértik, bántják és az ellenzékhez szorítják. Vagy tán méltányos az, ha a polgári társadalom, sőt a családi körben a nem magyar nyelv használalát kutatják és

azt rosszalják? Nem áll az az 1868-iki 44-ik tv. cikkel egyenes ellentétben, ha nyilvános lapok kritizálják, ha ez vagy az a municipium, hatóság vagy egylet tárgyalásaiknál Magyarország többi népnyelveit használja, holott e törvény 2-ik §-a az állami nyelv használatát csakis a hitelesített jegyzőkönyvre szorítja? Nem láttuk ép az utóbbi napokban, hogy a fenn emlitett tót párt azért támadtatott meg, mert a felvidéken tömören együttlakó tótok középiskolákat akarnak nyelvükön? És a nemzetiségi törvény 17-ik §-a mondja, hogy *magának az államnak* kötelessége arról gondoskodni, hogy a különböző állami intézetekben az egyes néptörzsek saját *anyanyelvükön* tanítassanak úgy, hogy e tanítás az akadémiai tanulmányokig terjedjen! Itt tehát a különféle nemzetiségnek állami költségen biztosíttatnak a középiskolák (gymnasiumnok és reáltanodák). Kérdezzük tehát: hogy lehet az egyes nemzetiségeket azért vádolni vagy megtámadni, mert a törvény értelmében cselekednek? — — —

„A mérsékelt tót nemzetisége párt ujabbi nyilakozatával szép példát adott. Utánoznák ezt Magyarország többi néptörzsei is! A haza mindnyájunknak tágas, kedves atyai ház legyen, melyben mindenki jól érzi magát, senkise kancsalít szomszédjára, senki se lesz árulóvá, hanem mindnyájan szeretetben és egyességben versenyeznek a közös haza *jólétét, dicsőségét* és *hatalmát* előmozdítani. Hogy pedig ezt mindenki örömmel és igazán tegye, nyerje el és élvezze mindenki jógát. Ezt nem csak az igazság, hanem észszerüség is követeli. És az utóbbi a politikában nagyon sokszor a fontosabb.“

Dr BALLAGI GÉZA.

Észrevett sajtóhibák.

9-ik oldal	alúlról	1. sor	szánják ritkán, végeztek	helyett	*szánják, ritkán végeztek*	olvasandó
13 „ „	„	17. „	is	„	*és*	„
14 „ „	felúlről	10. „	idézhetnék	„	*idézik*	„
17 „ „	„	7. „	Feronc	„	*Ferenc*	„
23 „ „	alúlról	7. „	eredméuyeink	„	*eredményeink*	„
25 „ „	felúlről	11. „	fejezteti	„	*fejezi*	„
„ „ „	„	18 „	kel:	„	*kell*	„
28 „ „	alúlról	13. „	vélekedek	„	*vélekedem*	„
29 „ „	felúlről	9. „	valamenyiünknek	„	*valamennyiünknek*	„
32 „ „	„	1. „	külcsönös	„	*kölcsönös*	„
35 „ „	alúlról	10 „	altalánosan	„	*általánosan*	„
46 „ „	„	9. „	érzékkal	„	*érzékkel*	„
49 „ „	felúlről	12. „	vettnek	„	*vetnek*	„
58 „ „	„	6. „	fámadhatnak	„	*támadtatnak*	„
59 „ „	alúlról	13. „	hazánkhan	„	*hazánkban*	„
61 „ „	„	2. „	Erancia	„	*Francia-*	„
71 „ „	„	18 „	czak	„	*csak*	„
76 „ „	„	16. „	aggadalommal	„	*aggodalommal*	„
81 „ „	felúlről	12. „	hiszűk	„	*hiszszük*	„
85 „ „	alúlról	9 és 10. „	hisszük	„	„	„
96 „ „	felúlről	3. „	Hurbenféle	„	*Hurbánféle*	„
132 „ „	„	9. „	tamadást	„	*támadást*	„
„ „ „	alúlról	10. „	iranti	„	*iránti*	„
133 „ „	„	14. „	Szedova	„	*Szadova*	„
134 „ „	felúlről	5. „	bántá	„	*bánná*	„
„ „ „	„	11. „	Erről	„	*Erről*	„
„ „ „	„	12. „	mini-sterium	„	*minis-terium*	„
135 „ „	„	11. „	gyamsítsanak	„	*gyanúsítsanak*	„
137 „ „	„	8. „	jogasultak	„	*jogosultak*	„
138 „ „	alúlról	9. „	valamennnyi	„	*valamennyi*	„
139 „ „	felúlről	16. „	országi	„	*országgyülési*	„
„ „ „	„	17. „	májns	„	*május*	„
„ „ „	alúlról	1. „	becsmérelmi	„	*becsmérelni*	„
140 „ „	„	16. „	hozott	„	*fogott*	„
141 „ „	felúlről	4. „	húságuknak	„	*hűségüknek*	„
„ „ „	alúlról	13. „	fontalóra	„	*fontolóra*	„
„ „ „	„	7. „	becsi kábinet	„	*bécsi kabinet*	„
142 „ „	felúlről	7. „	hoyy	„	*hogy*	„
„ „ „	„	11. „	biz-	„	*biztosíthatnánk*	„
„ „ „	„	12. „	tosíthatnák	elmarad		olvasandó
143 „ „	„	13. „	Auzztria	helyett	*Ausztria*	„
145 „ „	alúlról	14. „	mellőzhettünk	„	*mellőzhetünk*	„
150 „ „	„	15. „	menyien	„	*mennyien*	„
151 „ „	„	6. „	ós	„	*és*	„

Ára egy forint.

Budapest, 1879. „Pannonia“ könyvnyomdájából.